

І. Л. ПУКАС
Н. Г. КАНЬОСА
Т. Й. БАБЮК

**ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ
ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИК ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

І. Л. ПУКАС
Н. Г. КАНЬОСА
Т. Й. БАБЮК

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Навчально-методичний посібник

2023

УДК 373.2:159.923.2-053.4
ББК 74.100.24
М-54

*Рекомендовано до друку вченою радою
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
Протокол № 5 від 27 квітня 2023 року*

Рецензенти:

Бахмат Н. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Потанчук Т. В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Швець О. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Пукас І.Л., Каньоса Н.Г., Бабюк Т.Й.

М-54 **Формування базових якостей особистості дитини дошкільного віку:** навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / авт.-упор. І.Л. Пукас, Н.Г. Каньоса, Т.Й. Бабюк. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2023. 131 с.

ISBN 978-617-8105-12-9

Матеріали навчально-методичного посібника вміщують теми та плани практичних занять, загальні методичні рекомендації до них, завдання для самостійної роботи, список використаних джерел, глосарій термінів та додатки. Також є тестові завдання для самоконтролю.

Навчально-методичне видання допоможе майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти глибше освоїти основні теми дисципліни «Формування базових якостей особистості дитини дошкільного віку», підготуватись до практичних занять, опрацювати рекомендовану літературу, зорганізувати самостійну роботу. Наведені у додатках матеріали допоможуть майбутнім вихователям ЗДО організувати роботу дошкільників під час проходження педагогічної практики.

Навчально-методичний посібник адресовано здобувачам вищої освіти зі спеціальності 012 Дошкільна освіта, педагогам закладів дошкільної освіти, викладачам закладів вищої освіти педагогічних спеціальностей.

ISBN 978-617-8105-12-9

УДК 373.2:159.923.2-053.4
ББК 74.100.24

© Пукас І. Л.

© Каньоса Н. Г.
© Бабюк Т.Й.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
ПРОГРАМА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ. 24	
ТЕМИ ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	26
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	52
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	61
ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Особистість є динамічною системою і знаходиться в стані безперервної зміни та розвитку. В процесі такого зростання поступово все більшого значення набувають її внутрішні рушійні сили, які дозволяють людині більш самостійно визначати задачі та напрямки власного розвитку. Система ціннісних орієнтацій особистості виступає в якості регулятора та механізму зростання людини, визначаючи форму реалізації її намірів, намічених цілей, уподобань. Втрата рушійної сили особистісного розвитку в результаті досягнення значущих цінностей стимулює набуття нових якостей життя людини – постановку нових значущих цілей, а також закріплення у внутрішньому психологічному просторі чогось стабільного та незмінного. В свою чергу, досягнутий рівень розвитку особистості поступово створює нове підґрунтя для розвитку та вдосконалення системи її ціннісних орієнтацій. Етапність формування та набуття базових якостей в системі психологічного зростання особистості відповідають загальній періодизації індивідуального розвитку людини. Тому час дитинства виступає особливим виміром для розуміння сутнісної природи та умов формування цінностей кожного з нас. Базові якості представляють внутрішній світ особистості, будучи виразником стабільного, абсолютного, незмінного.

Нашому поколінню в спадок дістався неоціненний скарб набутий нашими пращурами протягом століть – морально-етичні цінності та знання, звичаї та традиції виховання, які передавались від покоління до покоління і стали основою системи виховання сьогодні.

Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій – споконвічна проблема як суспільства, так і кожної людини зокрема, є предметом вивчення ряду наук про людину і суспільство, зокрема: соціології, психології, філософії і педагогіки. Саме зараз, в період національного відродження України, в умовах реформування системи освіти та виховання, проблема ціннісних орієнтацій набуває особливої актуальності.

Сучасного українця визначає любов до своєї країни, шанобливе ставлення до родини, повага до народних традицій і звичаїв, державної мови, традицій і культури свого та інших народів, а також свідоме ставлення до себе, свого оточення, природи і довкілля. На виховання саме цих якостей має спрямовуватися навчально-виховний процес у дошкільних навчальних закладах, – зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти, положення і зміст якого ґрунтуються на визнанні самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку людини.

Базові якості є найважливішими для особистісного зростання людини, на них ґрунтується фундамент особистісної культури дошкільника. Базовий

рівень якостей складає основу формування моральних якостей дошкільника: визнання чеснот і переваг інших людей, здатність розуміти інших, змогу ставати на їхнє місце, співпереживати їм, допомагати за власним бажанням, робити людям добро, не чекаючи винагороди.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що на кінець дошкільного періоду життя в дитини мають бути сформовані базові характеристики особистості: довільність, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоставлення, самооцінка, толерантність, шанобливість і доброзичливість.

Завдання Базового компонента дошкільної освіти на основі чинних програм дошкільного навчання, виховання і розвитку дитини реалізуються в дошкільному навчальному закладі, середовище якого забезпечує гармонійний розвиток дитини, її фізичне і психічне здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самої себе, формування механізмів соціальної адаптації та творчого втілення в умовах життя і спілкування з дітьми і дорослими. Освітній процес у закладі дошкільної освіти покликаний створювати сприятливі умови для формування особистісної зрілості дитини, її компетентностей і якостей, що зумовлюють ефективність її діяльності та поведінки.

ПРОГРАМА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Формування базових якостей особистості дитини дошкільного віку» укладена відповідно до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта. Логопедія» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Зміст робочої програми навчальної дисципліни

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Формування базових якостей особистості дитини дошкільного віку» полягає у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти; засвоєння та оволодіння фактичним матеріалом про зміст, форми та методи виховання у старших дошкільників базових якостей особистості дитини; формування особистості вихователя, озброєного знаннями щодо реалізації вимог сучасної дошкільної освіти з формування у дошкільників базових якостей особистості та повноцінне засвоєння ними соціальної реальності. Базові якості є найважливішими для особистісного зростання людини, на них ґрунтується фундамент особистісної культури дошкільника, базовий рівень якостей складає основу формування моральних якостей дошкільника.

2. Обсяг дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік навчання	Перший /2022-2023	Перший /2022-2023
Семестр	Перший	Перший
Кількість кредитів ЄКТС	3 кредити ЄКТС	3 кредити ЄКТС
Загальний обсяг годин	90 год.	90 год.
Кількість аудиторних годин	44 год.	12 год.
Лекційні заняття	22 год.	6 год.
Практичні заняття	22 год.	6 год.
Лабораторні заняття	0 год.	0 год.
Самостійна та індивідуальна робота	46 год.	78 год.
Форма підсумкового контролю	Екзамен	Екзамен

3. Статус дисципліни: обов'язкова освітня компонента професійної підготовки.

4. Передумови для вивчення дисципліни «Формування базових якостей особистості дитини дошкільного віку»: загальна та дитяча психологія, дошкільна педагогіка з історією тощо.

5. Програмні компетентності навчання:

Навчальна дисципліна сприяє формуванню у здобувачів освіти таких компетентностей:

інтегральна компетентність:

- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього та дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної та спеціальної освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальних компетентностей (КЗ):

- Здатність до міжособистісної взаємодії.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

спеціальних (фахових) компетентностей (КС):

- Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).
- Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

6. Очікуванні результати навчання з дисципліни:

- Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.
- Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

7. Засоби діагностики результатів навчання: питання та тестові завдання поточного контролю, самостійної роботи, модульної контрольної роботи, екзамену тощо.

8. Програма навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	разом	у тому числі					
		лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота
Змістовий модуль 1							
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Формування базових якостей особистості дитини дошкільного віку». Обґрунтування моделі виховання базових якостей особистості	8	2	2	-	-	4	-
Тема 2. Теоретичні основи виховання базових особистісних якостей у старшому дошкільному віці	8	2	2	-	-	4	-
Тема 3. Психологічна природа та методичні аспекти формування спостережливості та допитливості	8	2	2	-	-	4	-
Тема 4. Психологічна природа та методичні аспекти формування відповідальності та самостійності	8	2	2	-	-	4	-
Тема 5. Психологічна природа та методичні аспекти формування міжособистісної злагоди та справедливості	8	2	2	-	-	4	-
Тема 6. Психологічна природа та методичні аспекти формування чуйності та міжособистісного партнерства	8	2	2	-	-	4	-
Тема 7. Психологічна природа та методичні аспекти формування шанобливості та креативності	8	2	2	-	-	4	-
Тема 8. Формування базових якостей особистості дошкільника в комунікативній діяльності	8	2	2	-	-	4	-

Тема 9. Формування базових якостей особистості дошкільника в пізнавальній діяльності	8	2	2	-	-	4	-
Тема 10. Формування базових якостей особистості дошкільника в ігровій діяльності	10	2	2	-	-	6	-
Тема 11. Формування базових якостей особистості дошкільника в предметно-перетворювальній діяльності	8	2	2	-	-	4	-
Разом за змістовим модулем 1	90	22	22	-	-	46	-
Разом годин	90	22	22	-	-	46	-

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	разом	у тому числі					
	лекційні заняття	практичні заняття	семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	індивідуальна робота	
Змістовий модуль 1							
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Формування базових якостей особистості дитини дошкільного віку». Обґрунтування моделі виховання базових якостей особистості	9	1	-	-	-	8	-
Тема 2. Теоретичні основи виховання базових особистісних якостей у старшому дошкільному віці	8	1	-	-	-	7	-
Тема 3. Психологічна природа та методичні аспекти формування спостережливості та допитливості	8	1	1	-	-	6	-
Тема 4. Психологічна природа та методичні аспекти формування відповідальності та самостійності	8	-	1	-	-	7	-

Тема 5. Психологічна природа та методичні аспекти формування міжособистісної злагоди та справедливості	9	1	1	-	-	7	-
Тема 6. Психологічна природа та методичні аспекти формування чуйності та міжособистісного партнерства	7	-	-	-	-	7	-
Тема 7. Психологічна природа та методичні аспекти формування шанобливості та креативності	8	-	1	-	-	7	-
Тема 8. Формування базових якостей особистості дошкільника в комунікативній діяльності	8	1	-	-	-	7	-
Тема 9. Формування базових якостей особистості дошкільника в пізнавальній діяльності	8	-	-	-	-	8	-
Тема 10. Формування базових якостей особистості дошкільника в ігровій діяльності	9	1	2	-	-	6	-
Тема 11. Формування базових якостей особистості дошкільника в предметно-перетворювальній діяльності	8	-	-	-	-	8	-
Разом за змістовим модулем 1	90	6	6	-	-	78	-
Разом годин	90	6	6	-	-	78	-

9. Форми поточного та підсумкового контролю: індивідуальна, фронтальна, групова. Поточний контроль здійснюється у формах усного та письмового опитування, доповіді, реферату, презентації, тестування тощо. Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену.

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Організація та оцінювання здобувачів вищої освіти регламентується «Положенням про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» (зі змінами та доповненнями) від 30.01.2020 р. https://drive.google.com/file/d/1aD_jeL-jGRbDWAegkQ58tdMxxbqQKufF/view.

Рейтингова система оцінювання (PCO) успішності навчання здобувачів вищої освіти сприяє удосконаленню системи контролю якості знань

здобувачів, формуванню у них системних та систематичних знань, забезпеченню ритмічності самостійної роботи, підвищенню об'єктивності оцінювання знань.

Вивчення курсу передбачає академічну доброчесність здобувача вищої освіти, відповідальне ставлення до навчання та майбутньої професії. Дотримання академічної доброчесності регулюється Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (<https://cutt.ly/4TiCHkS>) та Положенням про дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними працівниками, науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (<https://cutt.ly/vTiVowX>).

Кількісне оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання

Поточний і модульний контроль		Самостійна робота	Екзамен	Сума
Поточний контроль	МКР	10 балів	40 балів	100 балів
25 балів	25 балів			

Поточний контроль

Поточне оцінювання здійснюється на підставі якісного аналізу теоретичних знань здобувача вищої освіти, виконання студентом практичних завдань та самостійної роботи. Враховується рівень сформованості програмних компетентностей навчання, що містяться в ОПІ.

Максимальний бал оцінки поточної успішності студентів на навчальних заняттях – 12.

Рейтингова оцінка у балах знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять та ліквідації ним поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них відповідно до «Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями)» (<https://cutt.ly/mLTb6am>).

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)»

(https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_zz/view).

Зарахування результатів неформальної / інформальної освіти регулюється «Порядком визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих шляхом здобуття неформальної / інформальної освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка» (<https://cutt.ly/LODbDIL>).

Критерії оцінювання результатів навчання на навчальних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-б-ою шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом з курсу на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді «так» чи «ні»; потреба у безперервній самоосвіті не виявляється. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	2	Здобувач вищої освіти мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні «так» чи «ні»; може самостійно знайти в підручнику відповідь; самооцінка готовності до професійної діяльності завищена; потреба у самоосвіті не виявляється. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі властивості; демонструє окремі, не систематизовані знання; практичні вміння професійної діяльності не сформовані; творчість і самостійність при виконанні професійних завдань відсутні; самооцінка готовності до професійної діяльності завищена; потреба у безперервній самоосвіті не виявляється. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями з курсу, знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його, орієнтується у поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; творчість при виконанні професійних завдань не виявляється, самостійність недостатня; самооцінка готовності до професійної діяльності завищена; потреба у безперервній самоосвіті відсутня. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	5	Здобувач вищої освіти знає більше половини навчального матеріалу, розуміє сутність навчальної дисципліни, вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину

		<p>навчального матеріалу; сформовані лише окремі вміння перенесення теорії в практику; професійно-ціннісні орієнтації та якості особистості майбутнього педагога знаходяться у стадії формування; творчість при виконанні професійних завдань не виявляється, самостійність недостатня; самооцінка готовності до професійної діяльності завищена; потреба у безперервній самоосвіті відсутня. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.</p>
	6	<p>Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати події, ситуації, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє користуватися додатковими джерелами; професійно-ціннісні орієнтації та якості особистості майбутнього педагога знаходяться у стадії формування; сформовані окремі вміння застосовування теорії на практиці; творчість при виконанні професійних завдань не виявляється, самостійність недостатня; самооцінка готовності до професійної діяльності ближче до адекватної; потреба у безперервній самоосвіті відсутня. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.</p>
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	<p>Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал з курсу, оперує базовими теоріями і фактами, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами. У здобувача в основному сформовані професійно-ціннісні орієнтації та якості особистості, проте окремі з них проявляються ситуаційно; при виконанні професійних завдань творчість не виявляється; самооцінка професійної готовності в основному адекватна; готовність до неперервної самоосвіти недостатньо виразна. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p>
	8	<p>Знання здобувача вищої освіти досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати. У здобувача в основному сформовані професійно-ціннісні орієнтації та якості особистості; вміння застосовувати на практиці теорію навчання та виховання сформовані недостатньо; творчість виявляється при виконанні лише окремих професійних завдань; самооцінка професійної готовності в основному адекватна; готовність до неперервної самоосвіти недостатньо виразна. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p>

	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки; може самостійно опрацьовувати матеріал. У здобувача в основному сформовані професійно-ціннісні орієнтації та якості особистості; вміння застосовувати на практиці теорію навчання та виховання в основному сформовані; при виконанні професійних завдань виявляються лише елементи творчості і самостійності; самооцінка професійної готовності в основному адекватна; готовність до неперервної самоосвіти недостатньо виразна. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Високий (творчо-професійний)	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями з курсу та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та суперечності різних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні тенденції, факти, явища, процеси; розв'язує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни. У здобувача сформовані професійно-ціннісні орієнтації та якості особистості; студент переконаний у вагомості творчої спрямованості навчання дітей дошкільного віку; сформовані вміння застосовувати теорію на практиці; готовність до самоосвіти. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні явища, процеси; займає активну життєву позицію. У здобувача сформовані професійно-ціннісні орієнтації та якості особистості; студент переконаний у необхідності творчої спрямованості навчання дітей дошкільного віку; сформовані вміння застосовувати теорію на практиці; адекватна професійна самооцінка; готовність до неперервної самоосвіти. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною

		роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й нахили; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах. У здобувача сформовані професійно-ціннісні орієнтації та якості особистості; сформовані вміння застосовувати теорію на практиці; творчість і самостійність у виконанні професійних завдань; адекватна професійна самооцінка; готовність до неперервної самоосвіти. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
--	--	---

Самостійна робота

Організація та оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до «Положення про організацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» від 25.08.2020 р. <https://drive.google.com/file/d/1Dzh4W6JnffoEkRh30ks795Q2yKBHFqjb/view>.

Самостійна робота передбачає опрацювання матеріалу лекційних занять, попередню підготовку до практичних занять; виконання завдань і вправ в позааудиторний час; самостійне вивчення окремих теоретичних питань курсу; підготовку до написання модульної контрольної роботи; відвідування консультацій (згідно з графіком консультацій кафедри).

Контроль за самостійною роботою здійснює викладач. Оцінка за самостійну роботу є складовою загальної оцінки, що виставляється здобувачеві за поточний контроль. Максимальна оцінка за самостійну роботу оцінюється в 10 балів.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

Високий рівень	10 балів	Здобувач вищої освіти виявляє глибокі фундаментальні знання з питань, винесених на самостійне опрацювання, обґрунтовано та логічно викладає самостійно вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання; вміє вільно застосовувати знання на практиці як у типових, так і нестандартних ситуаціях, наводити доцільні приклади; самостійно добирає інформаційні джерела до теми, володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернетними джерелами. Здобувач вищої освіти вчасно виконує завдання самостійної роботи та правильно їх оформляє. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	9 балів	Здобувач вищої освіти виявляє ґрунтовні знання з питань, винесених на самостійне опрацювання, логічно та повно викладає самостійно вивчений матеріал; вміє застосовувати знання на практиці як у типових, так і окремих нестандартних ситуаціях, наводити доцільні приклади; при доборі інформаційних джерел до теми виявляє прагнення до самостійності та володіє елементами творчо-пошукової діяльності. Здобувач вищої освіти вчасно

		виконує завдання самостійної роботи та правильно їх оформляє. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Достатній рівень	8 балів	Здобувач вищої освіти виявляє достатні знання з питань, винесених на самостійне опрацювання, послідовно викладає самостійно вивчений матеріал, проте може припускатися помилок, які самостійно виправляє; вміє застосовувати знання на практиці у типових та дещо змінених ситуаціях, наводити окремі приклади; при доборі інформаційних джерел до теми та виконанні практичних завдань виявляє прагнення до самостійності, проте без ознак творчості. Здобувач вищої освіти вчасно виконує завдання самостійної роботи, припускається поодиноким помилок у їх оформленні. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	7 балів	Здобувач вищої освіти виявляє достатні знання з питань, винесених на самостійне опрацювання, недостатньо логічно викладає самостійно вивчений матеріал, може припускатися помилок, які самостійно виправляє; вміє застосовувати знання на практиці у типових ситуаціях, наводити окремі приклади; при доборі інформаційних джерел до теми та виконанні практичних завдань майже не виявляє прагнення до самостійності та творчості. Здобувач вищої освіти з незначним запізненням виконує завдання самостійної роботи, припускається помилок у їх оформленні. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Середній рівень	6 балів	Здобувач вищої освіти виявляє знання й розуміння провідних положень, винесених на самостійне опрацювання, проте викладає матеріал неповно, нелогічно, допускає неточності у визначенні понять, потребує допомоги (навідних питань) викладача, не вміє обґрунтовувати свої судження і наводити приклади. Мають місце труднощі у застосуванні здобутих знань на практиці навіть у типових ситуаціях; не має сформованих умінь і навичок роботи з отриманою інформацією; володіє вміннями здійснювати первинну обробку навчальної інформації без її подальшого аналізу. Здобувач вищої освіти виконує завдання самостійної роботи фрагментарно й дещо пізніше визначеного терміну. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
	5 балів	Здобувач вищої освіти виявляє незнання більшої частини матеріалу, який передбачає самостійне опрацювання; не володіє навичками самоорганізації, хаотично, невпевнено викладає матеріал, не може навести доцільні приклади. Здобувач не вміє застосовувати здобуті знання на практиці; не сформовані навички самостійного добору інформаційних джерел до теми та вміння творчо-пошукової діяльності: він не має елементарних умінь здійснювати первинну обробку й подальший аналіз навчальної інформації: не володіє вміннями вибирати відомі способи дій для виконання завдань, неспроможний виконати стандартні завдання після навідних питань викладача. Здобувач не виконав більшість завдань самостійної роботи, подав роботу значно пізніше визначеного терміну. У роботі

		здобувача наявні ознаки академічної недоброчесності.
Початковий рівень	0-4 балів	Якщо здобувач виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє початковий методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні методичних понять, які рівень спотворюють їх зміст, не вміє самостійно побудувати систему вивчення певних менше тем, хаотично і невпевнено викладає матеріал. У здобувача не сформовано ніж 6 б. Необхідні практичні вміння роботи з навчальною інформацією; він не має елементарних умінь здійснювати первинну обробку й подальший аналіз навчальної інформації; не володіє вміннями вибирати відомі способи дій для виконання завдань, неспроможний виконати стандартні завдання після спрямувальних питань викладача. Здобувач не виконав більшість завдань самостійної роботи, подав роботу пізніше визначеного терміну. У роботі здобувача наявні ознаки академічної недоброчесності.

Модульна контрольна робота

МКР передбачає теоретичні питання з дисципліни, практичні завдання, тести.

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів.

Здобувачі вищої освіти, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи:

Рівні навчальних досягнень	Характеристика знань і умінь здобувача
високий рівень	Здобувач виявляє глибокі фундаментальні знання теорії, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній рівень	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження своїх думок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
середній рівень	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень дисципліни, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у

	визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
початковий рівень	Якщо здобувач виявляє незнання окремих частини вивченого матеріалу, вибірково не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.
недостатній рівень	Якщо здобувач виявляє незнання основ термінології, виявляє фрагментарні знання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Екзамен

Здобувачі вищої освіти, які не мають академічної заборгованості за результатами поточного контролю допускаються до екзамену. Здобувачі вищої освіти, які мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, зобов'язані ліквідувати її в терміни, визначені графіком навчального процесу.

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)» (https://drive.google.com/file/d/15qM6nA_NtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiL_zz/view).

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи:

Рівні навчальних досягнень	Характеристика знань і умінь здобувача
високий рівень 36-40 бали	Здобувач виявляє глибокі фундаментальні знання теорії, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтувати свої судження, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній рівень 32-35 бали	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження своїх думок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.

середній рівень 28-31 бали	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень дисципліни, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; викладає матеріал непослідовно. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
початковий рівень 24-27 бали	Якщо здобувач виявляє незнання окремих частини вивченого матеріалу, вибірково не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.
недостатній рівень 0-23 бали	Якщо здобувач виявляє знання термінології, основних фактів вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає грубі помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчальної дисципліни (певного кредитного модуля) упродовж його вивчення.

Оцінювання навчальних досягнень з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до таблиці відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни	Оцінка за шкалою ECTS	Пояснення	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Національна залікова оцінка
90-100	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	10	відмінно
82-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	25	добре
75-81	C	Добре (загалом правильне виконання з певною кількістю помилок)	30	задовільно

		суттєвих помилок)		
67-74	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	25	задовільно
60-66	E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	10	
35-59	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)		незадовільно
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	1-34	

Знання здобувача вищої освіти оцінюється на «відмінно» (90-100 балів – А) за такі види роботи:

- аудиторна робота – за умови регулярного відвідування аудиторних занять, вчасного та систематичного виконання всіх необхідних завдань, активності на заняттях. Здобувач вищої освіти повністю розкрив зміст теоретичних питань, виклад матеріалу – повний, ґрунтовний, аргументований, термінологічно коректний; високий рівень усного мовлення іноземною мовою;

- самостійна робота – за умови систематичних виступів на практичних заняттях; участі в обговоренні проблемних ситуацій; виконанні додаткових завдань; демонстрації творчого підходу до навчання;

- підсумковий контроль (модульна контрольна робота) – високий рівень та глибина засвоєння вивченого матеріалу, здобувач вищої освіти вміє швидко застосовувати набуті знання, гнучко користуватися мовними засобами. Допускається не більше двох-трьох фонетичних чи лексико-граматичних помилок.

Знання здобувача вищої освіти оцінюється на «добре» (75-89 балів – В-С) за такі види роботи:

- аудиторна робота – за умови регулярного відвідування аудиторних занять. Здобувач вищої освіти повинен вчасно та систематично виконувати всі необхідні завдання та бути активним на заняттях. Допускається незначна кількість пропусків з поважних причин. Здобувач здебільшого розкрив зміст теоретичних питань, виклад матеріалу – неповний, не завжди

аргументований, термінологічно коректний, проте допускається кількість помилок, які не перешкоджають розумінню змісту викладеного; достатній рівень усного мовлення іноземною мовою, що передбачає вміння зв'язно висловлюватися відповідно до навчальних ситуацій, підготовку повідомлень;

- самостійна робота – за умови систематичних виступів на практичних заняттях; обговоренні проблемних ситуацій; демонстрації творчого підходу до навчання. У мовленні здобувача вищої освіти можливі помилки, які не заважають спілкуванню;

- підсумковий контроль (модульна контрольна робота) – високий рівень та глибина засвоєння вивченого матеріалу, здобувач вищої освіти вміє застосовувати набуті знання, гнучко користуватися мовними засобами. Допускаються незначні фонетичні, граматичні та лексичні помилки (5-7) та неповне виконання практичного завдання.

Знання здобувача вищої освіти оцінюється на «задовільно» (60-74 балів – D-E) за такі види роботи:

- аудиторна робота – за умови регулярного відвідування аудиторних занять, вчасного та систематичного виконання всіх необхідних завдань; незначної кількості пропусків без поважних причин. Здобувач вищої освіти лише частково розкрив зміст теоретичних питань, виклад матеріалу – неповний, не аргументований, допускає мовні помилки, що утруднюють розуміння змісту викладеного; задовільний рівень усного мовлення іноземною мовою, що передбачає вміння будувати прості зв'язні висловлювання в межах вивчених тем, користуватися термінологією;

- самостійна робота – за умови виступів на практичних заняттях; обговоренні проблемних ситуацій. Допускається певна кількість помилок;

- підсумковий контроль (модульна контрольна робота) – рівень та глибина засвоєння вивченого матеріалу – достатній, наявні вміння застосовувати набуті знання, користуватися мовними засобами для розуміння нескладного матеріалу. Допускаються певні фонетичні, граматичні та лексичні помилки. Не менше 60% завдань повинні бути виконані правильно.

Знання здобувача вищої освіти оцінюється на «незадовільно» (35-59 балів – FX, 34 і менше – F) за такі види роботи:

- аудиторна робота – за умови нерегулярного відвідування аудиторних занять, невчасного та несистематичного виконання всіх необхідних завдань; значна кількість пропусків без поважних причин. Здобувач вищої освіти не розкрив суть теоретичних питань, виклад матеріалу не відповідає змісту, не аргументований, майже не користується термінологією, наявні мовні помилки;

- самостійна робота – за умови незадовільних виступів на практичних заняттях; незадовільного рівня усного мовлення іноземною мовою, що передбачає невміння будувати прості зв'язні висловлювання в межах

вивчених тем. Здобувач вищої освіти припускається великої кількості фонетичних, граматичних і лексичних помилок;

– підсумковий контроль (модульна контрольна робота) – завдання виконані менше, ніж на 60%, наявні грубі граматичні та лексичні помилки, робота оформлена неохайно. Рівень та глибина засвоєння вивченого матеріалу – незадовільний, вміння застосовувати набуті знання, користуватися мовними засобами для розуміння нескладного матеріалу – недостатній.

Підсумковий контроль з навчальної дисципліни передбачає складання екзамену.

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна.

Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення. Передбачається застосування модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища MOODLE. Можливе використання мультимедійного комплексу (проектор, ноутбук / персональний комп'ютер та ін.) для створення презентацій у форматі MS Power Point або інших та їх демонстрування.

При вивченні курсу використовуються: методичні вказівки до практичних занять; електронний конспект лекцій; тестові завдання; силабус та робоча програма дисципліни, збірники наукових праць.

12. Рекомендована література

Основна:

1. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Мадрид, 2015. 220 с.

2. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 427 с.

3. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 447 с.

4. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : «Друкарня Мадрид», 2015. 330 с.

5. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О.Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2019. 488 с.

Додаткова:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Науковий керівник: Піроженко Т.О., доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; Авторська група: Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л.П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С.. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>.

2. Біла І.М. Розвиток пізнавальної діяльності дошкільників. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В.С., 2009. 120 с.

3. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі [підручник для ВНЗ]. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2008. 408 с.

4. Дитина у сучасному соціопросторі : навч. посібн. / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, К.В. Карасьова та ін.; за ред. Т.О. Піроженко. Київ, Кіровоград : Імтек-ЛТД, 2014. 272 с.

5. Дошкільна освіта : словник-довідник : понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К.Л. Крутій, О.О. Фунтікова. Запоріжжя : «ЛПКС» ЛТД, 2010. 324 с. Бібліогр. : с.5-7. («Словники»).

6. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. / ред. : Л.В. Сохань ; наук.-метод. центр серед. освіти. Київ : Богдан, 2003. 520 с.

7. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. посіб. для вищ. навч.закладів. Київ, Освіта, 1998. 255 с.

8. Кузьменко В.У. Соціальна компетентність дошкільнят : особливості, показники та шляхи розвитку // Дошкільне виховання. 2001. № 9. С. 15-20.

9. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі» / О. Л. Кононко, З. П. Плохій, А. М. Гончаренко [та ін.]. Київ: Світич, 2009. 208 с.

10. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника : перспективи розвитку : наук.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 140 с.

11. Поніманська Т.І. Моральне виховання дошкільників. Київ : Вища школа, 1993. 154 с.

12. Фесюкова Л.Б. Соціально-особистісний розвиток старших дошкільників. Харків : Веста, 2008. 128 с.

13. Формування інноваційного простору дошкільної освіти : наук.-метод. посіб. / упоряд. Н.В. Любченко, О.А. Прокопенко, А.С.Виноградова; за ред. Є.Р. Чернишової. Київ : Ун-т менедж. освіт НАПН України. 2012. Ч. 1. 112 с.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Головна мета практичних занять – засвоєння та закріплення найважливіших теоретичних понять курсу. Студент повинен продемонструвати наявність відповідних теоретичних знань та вміння використовувати їх на практиці. Практичні заняття з даної дисципліни проводяться після прослуханих студентами кількох лекцій та опрацьованою рекомендованою літературою, з метою систематизації отриманих знань та набуття практичних вмінь і навичок з вивченого матеріалу. У ході попередньої підготовки до кожного практичного заняття студентам слід повторити теоретичний матеріал, прослуханий на лекційних заняттях, а також опрацювати питання, які виносяться для самостійної роботи.

Практичне заняття проводиться на підставі як теоретичного матеріалу, що відбито у лекційному курсі, так і містить матеріал, що належить до самостійної навчальної роботи студента. Вивчаючи відповідну теоретичну тему курсу, слід постійно приділяти увагу практичній спрямованості теоретичного матеріалу, готувати термінологічний словник, вивчати нормативно-правову базу. Обговорюючи будь-яку теоретичну тему, особливу увагу слід приділяти аналізу різних методологічних та практичних шляхів її вирішення. Дискусійні та багатопланові теоретичні проблеми готуються студентом для обговорення на практичному занятті заздалегідь і виключно під керівництвом викладача.

Упродовж вивчення даної дисципліни студентам потрібно буде готуватись до тестового контролю отриманих знань, умінь та навичок, який проводитиметься на початку майже кожного практичного заняття (на вибір викладача). Практичне заняття передбачає як усне обговорення, так і письмові відповіді на окремі теми курсу, що залежить від змісту теоретичного матеріалу: експрес-опитування, педагогічні батли, тестові завдання, презентації конспектів занять, ігор, робота в групах, робота в парах, обмін думками тощо.

Планами практичних занять передбачене виконання студентами практичних і творчих завдань, які слід виконувати у зошитах для практичної роботи, на окремих аркушах паперу формату А-4, на електронних носіях. При підготовці до аудиторної роботи на практичних заняттях студенти повинні дібрати теоретичний матеріал, опрацювати подані взірці необхідні для виконання творчих завдань. Оскільки планами практичних занять передбачено складання конспектів занять, свят (розваг) для дітей раннього віку, виготовлення атрибутів та наочності до заходів, слід дотримуватися вимог, які подає викладач.

Наприкінці кожного заняття проводитиметься підсумки, оцінювання відповідей і творчих робіт студентів з метою розвитку у них рефлексії. На практичних заняттях студенти закріплюють теоретичні знання та здобувають навички практичної роботи з дітьми.

ТЕМИ ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

ВИХОВАННЯ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Сутність базових якостей особистості дошкільника.
2. Становлення та розвиток базових якостей особистості дошкільника.
3. Обґрунтування моделі виховання базових якостей дитини в закладі дошкільної освіти.
4. Принципи реалізації виховних завдань в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.
5. Педагогічні умови виховання базових якостей дошкільника в закладі дошкільної освіти.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. В чому полягає суть базових якостей особистості дошкільника?
2. Чи є актуальною для українського суспільства проблема виховання базових якостей дитини дошкільного віку в закладі дошкільної освіти?
3. Що виступає важливим інструментом формування базових якостей особистості дошкільника?
4. Який вік можна назвати фундаментом для розвитку базових якостей особистості?
5. Які ви знаєте стилі виховання особистості дитини?
6. Охарактеризуйте педагогічні умови формування базових якостей особисті дітей старшого дошкільного віку.
7. Сформулюйте окремі важливі принципи організації освітньої роботи, спрямованої на забезпечення розвитку базових особистісних якостей.

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, мислення, базові якості, навчально-виховний процес, освітнє середовище.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть пам'ятку про основні закономірності розвитку базових якостей особистості дошкільника.

2. Опрацюйте основні особливості розвитку базових якостей особистості дитини старшого дошкільного віку за програмою «Українське дошкілля». На основі опрацьованого матеріалу складіть порівняльну таблицю вікових особливостей та основних завдань дитини старшого дошкільного віку.

3. Розробіть тези консультації для батьків на тему: «Формування базових якостей особистості дитини старшого дошкільного віку».

4. На основі опрацьованого матеріалу складіть тезовий конспект закономірностей психічного розвитку дитини 5-го року життя (підготуйтеся до педагогічного батлу).

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 2

РІЗНІ ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЯК УМОВА ВИХОВАННЯ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Планування освітнього процесу як умова виховання базових якостей особистості дитини.
2. Тематичний підхід до планування освітнього процесу як умова виховання базових якостей особистості дошкільника.
3. Завдання Базового компонента дошкільної освіти на основі чинних програм дошкільного навчання.
4. Форми організації дітей дошкільного віку за Базовою програмою.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. Що виступає важливим інструментом формування базових якостей особистості дошкільника?
2. Назвіть документи, які регламентують і регулюють освітній процес в ЗДО?
3. Сформулюйте окремі важливі принципи організації освітньої роботи, спрямованої на забезпечення розвитку базових особистісних якостей.
4. Яке основне завдання Базового компонента дошкільної освіти?

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, планування, розвиток, мислення, базові якості, освітній процес, навчально-виховний процес, освітнє середовище.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть пам'ятку про основні документи, які регламентують і регулюють освітній процес в закладі дошкільної освіти.

2. Опрацюйте основні завдання Базового компонента дошкільної освіти на основі чинних програм дошкільного навчання. На основі опрацьованого матеріалу складіть порівняльну таблицю вікових особливостей та основних завдань навчання та виховання дітей 5-го та 6-го років життя.

3. Ознайомтесь із розпорядком дня та орієнтовним розподілом занять на тиждень за програмою «Українське дошкілля». Розкрийте можливості

використання режимних процесів для формування навичок самообслуговування, розширення орієнтування у навколишньому середовищі, розвитку мовлення дитини старшого дошкільного віку.

4. Запропонуйте теми ігор-занять з дітьми 5-го року життя. Складіть план-конспект.

5. Підготуйте рекомендації щодо організації рухової активності дітей 5-го року життя на прогулянці у різні пори року.

6. На основі опрацьованих програм складіть таблицю за зразком:

Назва програми, автори, рік видання	Структура програми	Стислий зміст щодо особливостей розвитку та навчання дітей старшого дошкільного віку
«Українське дошкілля»: Програма розвитку дитини дошкільного віку		
«Я у Світі»: Програма розвитку дитини дошкільного віку у 2-х частинах		
«Дитина»: Освітня програма для дітей від 2 до 7 років		

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 3
**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ І
СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ В УМОВАХ ЗДО**

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Особливості розвитку пізнавального інтересу дошкільників.
2. Особливості розвитку та формування спостережливості дошкільників.
3. Розвиток спостережливості як базової особистісної якості дитини.
4. Спостереження старших дошкільників за однолітками під час різноманітної ігрової діяльності у закладі дошкільної освіти.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. В чому полягає суть пізнавального інтересу дошкільників?
2. Чому, на вашу думку, спостережливість є базовою якістю дитини старшого дошкільного віку?
3. Які ви знаєте основні особливості розвитку спостережливості дошкільників?
4. Чи вірне твердження «Щоб правильно спостерігати, треба бути уважним, вміти порівнювати, встановлювати зв'язки, робити висновки»? Відповідь обґрунтуйте.
5. З якими процесами пов'язана спостережливість дитини?
6. У чому проявляється спостережливість дитини дошкільного віку?

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, мислення, базові якості, спостережливість, спостереження, знання, уміння, цінності, порівняння.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть пам'ятку про основні закономірності розвитку пізнавального інтересу та спостережливості старшого дошкільника.
2. Ознайомтесь із розпорядком дня та орієнтовним розподілом занять на тиждень за програмою «Українське дошкілля». Розкрийте можливості

використання режимних процесів щодо формування спостережливості у дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

3. Складіть план екскурсії для дітей старшого дошкільного віку. Розробіть запитання для бесіди з дошкільниками у ході екскурсії чи після неї, придумайте завдання, у виконанні яких діти актуалізуватимуть враження, інформацію.

4. Запропонуйте теми ігрових вправ на формування спостережливості у дітей 5-го року життя. Складіть орієнтовний план-конспект заняття.

5. Підготуйте рекомендації щодо організації рухової активності дітей 5-го та 6-го року життя на прогулянці у різні пори року. Знайдіть вікові відмінності.

6. Складіть конспект заняття на розвиток спостережливості, підготуйте зразки наочності та дидактичних ігор, а також підготуйтеся до проведення заняття в аудиторії.

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція) : у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 4

ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ І ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

3. Особливості розвитку самостійності дошкільника.
4. Етапи та компоненти становлення самостійності в молодшому дошкільному віці.
5. Сутність і структура відповідальності.
6. Формування у старших дошкільників почуття відповідальності.
7. Знання, як базова основа підготовки дитини до самостійної діяльності.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. У яких видах діяльності дитини проявляється самостійність?
2. Чим, на вашу думку, відрізняється самостійна діяльність дитини від несамостійної?
3. В чому полягає сутність поняття самостійність?
4. Як ви вважаєте, чи пов'язана самостійність дитини із волею?
5. Яка структура відповідальності дитини молодшого дошкільного віку?
6. Який період розвитку дитини є найважливішим у формуванні самостійності?
7. У яких видах діяльності найкраще проявляється самостійність дитини?
8. Що є основою підготовки дитини до самостійної діяльності?
9. Яка структура відповідальності дитини дошкільного віку?
10. Чи виступає поведінка батьків зразком для наслідування?
11. Чи можливо, на вашу думку, сформувати у дітей старшого дошкільного віку почуття відповідальності?

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, мислення, базові якості, спостережливість, самостійність, відповідальність, знання, уміння, цінності, порівняння.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть пам'ятку про основні особливості формування у дошкільнят почуття відповідальності та самостійності у різних видах діяльності.

2. Розкрийте можливості використання режимних процесів щодо формування самостійності у дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

3. Розробіть власні варіанти ігрових завдань, спрямованих на стимулювання виявів самостійності в ігровій діяльності дітьми старшого дошкільного віку.

4. Підготуйте сценарій проведення «круглого столу» з батьками вихованців закладу дошкільної освіти за темою «Самостійність дитини – «за» чи «проти».

5. Опрацюйте зміст анкети «Чи відповідальний ти?»

Уважно прочитайте запропоновані нижче запитання. Висловіть свою думку на кожне із них.

1. Що таке відповідальність?

2. Яку справу ти називаєш відповідальною?

3. Чи усі студенти нашої групи виконують пропоновані їм доручення або власні обіцянки?

4. Яку людину ти називаєш відповідальною? Чи є такі у нас в групі?

5. Чи буває так, що хтось із студентів не дотримав слова, не виконав завдання, підвів групу, і в тебе на нього проявляється злість, ти ним незадоволений?

6. За невиконання яких справ ти більше всього буваєш незадоволений своїми товаришами?

7. Що ти пропонуєш зробити, щоб твої колеги завжди виконували свої обіцянки і дані їм доручення?

Рівні оцінювання:

високий – ти володієш теоретичними знаннями з теми; той, хто доводить розпочату справу до кінця, вимогливо ставиться до результатів своєї діяльності та діяльності своїх товаришів; докладале максимум самостійних зусиль для досягнення поставленої мети;

середній – ти частково володієш теоретичними знаннями з теми; не завжди виконуєш розпочату справу до кінця і не вимагаєш цього від інших;

низький – ти пасивний, майже не виявляєш інтересу до справи, не вмієш давати моральну оцінку своєї поведінки та поведінки товаришів.

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.
2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.
3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.
6. Фасолько Т. С. Виховання відповідальної поведінки у дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед.наук : 13.00.08. дошкільна освіта / Т. С. Фасолько ; Ін-т пробл. виховання АПН України. Київ, 2000. 18 с.
7. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 5

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНОЇ ЧУЙНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Становлення проблеми формування чуйності дитини старшого дошкільного віку в історії дошкільної педагогіки.
2. Формування чуйності старшого дошкільника в закладі дошкільної освіти.
3. Проблема психолого-педагогічної чуйності дитини.
4. Проблема формування моральних якостей дитини.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. В чому полягає сутність поняття чуйність дитини старшого дошкільного віку?
2. Чи вірним є твердження «Чуйність властива людям, які мають добре серце». Відповідь обґрунтуйте.
3. Чому, на вашу думку, чуйність є базовою якістю дитини старшого дошкільного віку?
4. Як ви вважаєте, чуйна людина може бути совісною, добродушною і вразливою? Обґрунтуйте свою відповідь.
5. В чому полягає проблема формування моральних якостей дитини?
6. Чи виступає поведінка батьків зразком для наслідування?

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, мислення, базові якості, чуйність, співчуття, доброзичливість, емоційна чутливість, доброта, милосердя, співпереживання, жалість.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть пам'ятку про особливості розвитку елементарної чуйності у дітей старшого дошкільного віку.

2. Підготуйте перелік ігор, спрямованих на розвиток елементарної чуйності в дітей старшого дошкільного віку.

3. Прочитайте і дайте відповіді, пригадуючи чи передбачаючи, які почуття в подібних ситуаціях виникали чи могли б виникнути особисто у Вас:

1) Мені стає прикро, коли я бачу, що незнайома людина почувається серед людей самотньо.

2) Люди перебільшують здатність тварин розуміти і переживати.

3) Мені неприємно, коли люди не вміють стримуватися і відкрито проявляють свої почуття.

4) Мене дратує в нещасних людях те, що вони самі себе жаліють.

5) Коли хто-небудь поруч зі мною нервує, я також починаю нервувати.

6) Я вважаю, що плакати від щастя нерозумно.

7) Я беру близько до серця проблеми своїх друзів.

8) Я дуже хвилююся, коли доводиться повідомляти людям неприємні для них звістки.

9) На мій настрій дуже впливають люди, які оточують мене.

10) Я хотів би знайти професію, пов'язану із спілкуванням з людьми.

11) Мені дуже подобається спостерігати, як люди приймають подарунки.

12) Коли я бачу людину, яка плаче, то дуже засмучуюсь.

13) Коли я читаю книжку, то так переживаю, ніби все, про що читаю, відбувається насправді.

14) Я можу не хвилюватися, навіть якщо всі навколо хвилюються.

15) Я хвилююся, якщо бачу людей, які легко засмучуються через дрібниці.

16) Я дуже засмучуюся, коли бачу страждання тварини.

17) Чужі сльози викликають у мене роздратування, а не співчуття.

18) Я дуже хвилююсь коли малі діти плачуть без причин.

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Острианська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Полякова О.П. Шляхи виховання чуйності у старшого дошкільника в дошкільному навчальному закладі // Соціально-педагогічна парадигма виховання: сутність та шляхи реалізації : тези доповідей. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 229 с.

5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

7. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 6
ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ 5-ГО РОКУ ЖИТТЯ
ШАНОБЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ДОРΟΣЛИХ

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Сутність і структура шанобливого ставлення у дітей старшого дошкільного віку.
2. Особливості прояву та формування шанобливого ставлення у дітей в умовах закладу дошкільної освіти.
3. Вивчення компонентів шанобливого ставлення у дітей старшого дошкільного віку.
4. Формування шанобливості до однолітків в ЗДО.
5. Залучення батьків до формування шанобливості.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. Що таке шанобливість? Кого можна назвати шанобливим? Чому?
2. Яку дитину можна назвати шанобливою?
3. В чому полягає сутність шанобливого ставлення у дітей старшого дошкільного віку?
4. Перелічіть основні рівні шанобливого ставлення до однолітків.
5. Чи є важливим для формування шанобливості у старших дошкільників до однолітків – залучення батьків?

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, мислення, базові якості, шанобливість, доброта, співчуття, симпатія, шанобливі стосунки, самооцінка, вдячність.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть пам'ятку про особливості формування у дітей старшого дошкільного віку шанобливого ставлення до дорослих.
2. Підготуйте перелік ігор, завдань спрямованих на формування у дітей старшого дошкільного віку шанобливого ставлення до дорослих.
3. Уважно прочитайте запропоновані нижче твердження. Висловіть свою згоду або незгоду з ними, відповідь обґрунтуйте.

1) У вас з'явилися кишенькові гроші. Чи могли би ви витратити всі гроші на подарунки батькам?

2) Товариш розповідає вам про свої негаразди. Чи натякнете ви йому, що вас це мало цікавить, навіть якщо це так?

3) Чи часто ви говорите приємне людям для того, щоб підвищити їм настрій?

4) Якщо ви впевнені у тому, що ваша думка правильна, чи відмовитеся ви вислухати аргументи опонента?

5) Чи охоче ви виконуєте прохання?

6) Чи станете ви насміхатися з будь-кого, щоб розвеселити оточуючих?

4. Складіть детальний конспект заняття (тематика занять на вибір: виховання шанобливого ставлення до родини; поваги до народних традицій і звичаїв; поваги до державної та рідної мови; поваги до національних цінностей українського народу та інших народів і націй), підготуйте зразки наочності та дидактичних ігор, а також підготуйтеся до проведення заняття в аудиторії.

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Бутенко О. Г. Виховання шанобливого ставлення до матері у старших дошкільників : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Бутенко О. Г. ; Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань : [б. в.], 2011. 287 с.

3. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

4. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

5. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

7. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 7

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Проблема формування міжособистісної злагоди у старшого дошкільника в ЗДО.
2. Сутність і структура міжособистісної злагоди у дітей старшого дошкільного віку.
3. Вивчення компонентів міжособистісної злагоди старшого дошкільника з однолітками.
4. Стан формування міжособистісної злагоди старшого дошкільника в системі сучасної дошкільної освіти.
5. Впровадження рухливих ігор задля формування міжособистісної злагоди з ровесниками.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. В чому полягає сутність поняття «міжособистісна злагода»?
2. Яка структура міжособистісної злагоди дитини старшого дошкільного віку з однолітками?
3. Що ви розумієте під поняттям «міжособистісна злагода» дитини з ровесниками?
4. Які елементи змісту, методи і засоби формування міжособистісної злагоди ви б використали у своїй професійній діяльності?
5. Назвіть основні причини конфліктів і сварок між старшими дошкільниками?
6. Що, на вашу думку, впливає на стан формування міжособистісної злагоди у старших дошкільників в ЗДО?
7. Перелічіть основні компоненти міжособистісної злагоди.

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, мислення, базові якості, злагода, згода, міжособистісна злагода, компоненти міжособистісної злагоди.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть пам'ятку про особливості формування міжособистісної злагоди у старшого дошкільника.

2. Підготуйте перелік ігор та вправ спрямованих на формування у дітей старшого дошкільного віку міжособистісної злагоди.

3. Проаналізуйте особливості формування у дітей потреби у спілкуванні з дорослими та однолітками. У чому і як виявляється означена потреба? Яка роль вихователя у її задоволенні. Підберіть фольклорний матеріал для мовленнєвого та емоційного розвитку дітей 6-го року життя.

4. Опрацюйте методику «Рукавички» Г.А. Цукерман, підготуйте усі необхідні матеріали для практичної реалізації даної методики під час проведення заняття.

5. Підготуйте завдання та допоміжні матеріали, які допоможуть вихователю для формування міжособистісної злагоди у старших дошкільників (казки, оповідання, легенди, віршовані рядки, психоемоційні хвилинки, прислів'я, приказки, лічилки, мирилки та іню).

6. Підготуйте тренінгів на вибір: «Мистецтво зрозуміти іншого та зрозуміти себе: слухати, чути, розуміти, діяти», «Міжособистісна згода: бар'єри взаєморозуміння».

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

5. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 8

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Сутність і структура почуття справедливості старшого дошкільника.
2. Критерії та рівні сформованості почуття справедливості у дошкільників
3. Створення сприятливих умов для формування справедливості у старших дошкільників в ЗДО.
4. Стимулювання дітей до вияву ініціативи у спілкуванні з однолітками.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. В чому полягає сутність почуття справедливості старшого дошкільника?
2. Яка структура почуття справедливості старшого дошкільника?
3. Що ви розумієте під поняттям «справедливість»?
4. Які елементи змісту, методи і засоби формування справедливості ви б використали у своїй професійній діяльності?
5. Чому, на вашу думку, справедливість є базовою якістю дитини старшого дошкільного віку? Відповідь обґрунтуйте.

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, мислення, базові якості, справедливість, несправедливість, міжособистісна взаємодія, критичність, самокритичність, емоції, конфлікти, правда, чесність, совість.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть пам'ятку про особливості розвитку та формування почуття справедливості старших дошкільників.
2. Підготуйте перелік бесід, фрагмент заняття та модифіковані ігри за правилами, що провокують дітей до справедливого поведіння і дають змогу набути важливого особистісного досвіду.

3. Підберіть твори казок, оповідань із чітким сюжетом, темою, яка розкривається в яскравій образній моральній формі та колориті, що провокують дітей до розвитку справедливості.

4. Підготуйте інтерактивну консультацію для батьків та педагогів на тему розвитку почуття справедливості у дітей старшого дошкільного віку.

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 9

РОЗВИТОК БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В КОМУНІКАТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Спілкування як невід'ємна і загальна умова формування особистості дошкільників.
2. Спілкування дошкільників із однолітками.
3. Спілкування дошкільників із дорослими.
4. Причини труднощів у спілкуванні старших дошкільників.
5. Модель розвитку базових якостей особистості дошкільника в комунікативній діяльності.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. Що таке спілкування? Кого можна назвати гарним співрозмовником? Чому?
2. Яку дитину можна назвати ввічливою?
3. В чому полягає сутність спілкування дошкільника із однолітками?
4. Назвіть основні причини труднощів у спілкуванні старших дошкільників.
5. Чому, на вашу думку, спілкування є невід'ємною умовою формування особистості дошкільника?
6. Як ви вважаєте, чи виступає поведінка батьків зразком для наслідування? Відповідь обґрунтуйте.
7. Що ви розумієте під поняттям «комунікативна діяльність»?

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, мислення, базові якості, спілкування, комунікація, взаємодія, емоції, конфлікти, комунікативна діяльність.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть модель розвитку основних базових якостей особистості дошкільника в комунікативній діяльності.

2. Підготуйте перелік бесід, фрагмент заняття та модифіковані ігри за правилами, що провокують дітей до спілкування і дають змогу набути важливого особистісного досвіду.

3. Виберіть 2 базові якості та спланувати роботу з дітьми, яка реалізується в комунікативній діяльності (справедливість, самостійність, шанобливість, відповідальність, допитливість, спостережливість, міжособистісна злагода, чуйність).

4. Гра «Асоціативний ряд». (Завдання полягає у побудові асоціативного ряду до поняття «Спілкування дошкільників». Потрібно підібрати асоціації, продовжуючи фразу «Для мене спілкування дошкільників – це ...» і т.д.).

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 10

РОЗВИТОК БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Значення організованої навчально-пізнавальної діяльності дошкільників.
2. Пізнавальний розвиток дошкільників.
3. Психологічні особливості дітей з високим та низьким рівнем розвитку пізнавальної активності.
4. Особливості роботи з дітьми із високим і низьким рівнем розвитку пізнавальної активності.
5. Заняття, як форма організації навчально-пізнавальної діяльності дітей у закладі дошкільної освіти.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. Чи є організована навчально-пізнавальна діяльність провідною у житті дошкільника? Відповідь обґрунтуйте.
2. Що виступає сновною формою організації навчальної діяльності з дітьми у дошкільному закладі?
3. Назвіть основні форми організації навчально-пізнавальної діяльності?
4. Які умови, на вашу думку, необхідні для розвитку пізнавального інтересу в дітей дошкільного віку?
5. В чому полягає сутність навчально-пізнавальної діяльності?
6. Чи є гра дитини основним засобом реалізації її пізнавальних потреб?
7. Пізнавальна активність є вродженою чи формується протягом всього процесу свідомої життєдіяльності людини? Відповідь обґрунтуйте.

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, базові якості, пізнавальна діяльність, пізнавальна активність, пізнавальна потреба, пізнавальний інтерес, методи, прийоми, форми, заняття.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть модель розвитку основних базових якостей особистості дошкільника в пізнавальній діяльності.

2. Підготуйте перелік бесід, фрагмент заняття та модифіковані ігри за правилами, що провокують дітей до пізнавальної діяльності і дають змогу набути важливого особистісного досвіду.

3. Виберіть 2 базові якості та спланувати роботу з дітьми, яка реалізується в пізнавальній діяльності (справедливість, самостійність, шанобливість, відповідальність, допитливість, спостережливість, міжособистісна злагода, чуйність).

4. Підготуйте презентацію ігор та практичних вправ, що сприяють розвитку особистісних якостей старших дошкільників в пізнавальній діяльності.

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 11

РОЗВИТОК БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Провідна роль ігор в особистісному розвитку дошкільника.
2. Гра, як засіб виховання самостійності дітей дошкільного віку.
3. Значення творчих ігор у вихованні самостійності дитини.
4. Соціалізація дитини у грі.
5. Створення предметно-ігрового середовища в ЗДО.
6. Роль дорослого у розвитку ігрової діяльності дошкільника.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. Чи являється гра провідною діяльністю дитини дошкільного віку?
2. Які ви знаєте види ігор? Наведіть приклади.
3. Назвіть основні функції гри.
4. Яка роль гри в підготовці дитини до навчання як провідного виду діяльності школярів?
5. Чи являється гра своєрідним адаптаційним механізмом у підготовці дітей до шкільного навчання? Відповідь обґрунтуйте.
6. Назвіть основні вимоги щодо створення предметно-ігрового середовища в закладі дошкільної освіти?
7. Перелічіть основні елементи предметно-ігрового середовища?
8. У чому полягає завдання дорослого щодо розвитку ігрової діяльності дитини дошкільного віку?

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, базові якості, гра, ігрова діяльність, заняття, соціалізація, адаптація, предметно-ігрове середовище.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть модель розвитку основних базових якостей особистості дошкільника в ігровій діяльності.
2. Підготуйте перелік бесід, фрагмент заняття та модифіковані ігри за правилами, що провокують дітей до ігрової діяльності і дають змогу набути важливого особистісного досвіду.

3. Виберіть 2 базові якості та спланувати роботу з дітьми, яка реалізується в ігровій діяльності (справедливість, самостійність, шанобливість, відповідальність, допитливість, спостережливість, міжособистісна злагода, чуйність).

4. Розробіть власні варіанти ігрових завдань, спрямованих на розвиток та формування основних базових якостей у дітьми старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Практичне заняття № 12

РОЗВИТОК БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА В ПРЕДМЕТНО-ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

План

1. Обговорення теоретичних засад проблеми.
2. Дискусії з теми.

Теоретичні питання

1. Виховання бережливого ставлення до результатів праці дорослих.
2. Розвиток творчих здібностей до різних видів праці.
3. Форми організації предметно-перетворювальної діяльності.
4. Залучення дітей до продуктивної праці.

Алгоритм самопідготовки

I. Проаналізуйте зміст лекцій, дайте відповіді на такі запитання:

1. Чи виступає праця дорослих могутнім виховним засобом формування особистості дитини? Поясніть чому?
2. Назвіть основні завдання та форми організації трудової діяльності дітей дошкільного віку.
3. Чи впливають індивідуальні особливості дитини на стиль трудової діяльності? Наведіть приклад.
4. Вкажіть принципи організації предметно-перетворювальної діяльності?
5. В чому полягає завдання організації предметно-перетворювальної діяльності?
6. Чи необхідно, на вашу думку, розвивати творчі здібності до різних видів праці у процесі предметно-перетворювальної діяльності?
7. Яка сутність творчих здібностей дітей дошкільного віку?

II. Розкрийте зміст понять:

Виховання, навчання, розвиток, базові якості, творчість, творчі здібності, праця, результат, предметно-перетворювальна діяльність.

III. Практичні завдання для самостійної роботи:

1. На основі опрацьованого матеріалу складіть модель розвитку основних базових якостей особистості дошкільника в предметно-перетворювальній діяльності.

2. Підготуйте перелік бесід, фрагмент заняття та модифіковані ігри за правилами, що стимулюють дітей до трудової діяльності і дають змогу набуття важливого особистісного досвіду.

3. Виберіть 2 базові якості та спланувати роботу з дітьми, яка реалізується під час трудової діяльності (справедливість, самостійність, шанобливість, відповідальність, допитливість, спостережливість, міжособистісна злагода, чуйність).

4. Гра «Асоціативний ряд». (Завдання полягає у побудові асоціативного ряду до поняття «Спілкування дошкільників». Потрібно підібрати асоціації, продовжуючи фразу «Для мене праця дошкільника – це ...» і т.д.).

5. Поміркувати, як через трудову діяльність відбувається інтелектуальний (розумовий і психічний) розвиток дітей старшого дошкільного віку.

6. Підберіть таку форму трудової діяльності дітей, яка використовується вихователем як засіб заохочення дітей до систематичного виконання ними трудових обов'язків.

Список рекомендованої літератури

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Виховання базових якостей особистості дошкільника в закладі дошкільної освіти.

Завдання:

– Користуючись нищезначеними літературними джерелами напишіть письмову доповідь на одну із запропонованих тем; створіть слайдову презентацію (тема на вибір):

1. Сутність базових якостей особистості дошкільника.
2. Становлення та розвиток базових якостей особистості дошкільника.
3. Обґрунтування моделі виховання базових якостей дитини в закладі дошкільної освіти.
4. Принципи реалізації виховних завдань в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.
5. Педагогічні умови виховання базових якостей дошкільника в закладі дошкільної освіти.

Література:

1. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.
2. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
3. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 2. Різні підходи до планування освітнього процесу як умова виховання базових якостей особистості дошкільника.

Завдання:

– Законспекуйте матеріал та підготуйте повідомлення, створіть слайдову презентацію (тема на вибір):

1. Планування освітнього процесу як умова виховання базових якостей особистості дитини.
2. Тематичний підхід до планування освітнього процесу як умова виховання базових якостей особистості дошкільника.

3. Завдання Базового компонента дошкільної освіти на основі чинних програм дошкільного навчання.

4. Форми організації дітей дошкільного віку за Базовою програмою.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція): у 2 ч. : навчальна програма. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2-ге вид. Київ : МЦФЕР-Україна, 2015. 451 с.

6. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 3. Розвиток пізнавального інтересу і спостережливості у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.

Завдання:

– *Опрацюйте матеріал даної теми та складіть конспект заняття, мета якого полягає у розвитку спостережливості дитини, створіть слайдову презентацію (тема на вибір):*

1. Особливості розвитку пізнавального інтересу дошкільників.

2. Особливості розвитку та формування спостережливості дошкільників.

3. Розвиток спостережливості як базової особистісної якості дитини.

4. Спостереження старших дошкільників за однолітками під час різноманітної ігрової діяльності у закладі дошкільної освіти.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 4. Формування самостійності і відповідальності у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.

Завдання:

– *Опрацюйте матеріал даної теми, підготуйте коротке повідомлення та створіть слайдову презентацію (тема на вибір):*

1. Особливості розвитку самостійності дошкільника.
2. Етапи та компоненти становлення самостійності в молодшому дошкільному віці.
3. Сутність і структура відповідальності.
4. Формування у старших дошкільників почуття відповідальності.
5. Знання, як базова основа підготовки дитини до самостійної діяльності.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 5. Проблема розвитку та формування елементарної чуйності у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.

Завдання:

– *Опрацюйте матеріал даної теми, підготуйте коротке повідомлення та створіть слайдову презентацію (тема на вибір):*

1. Становлення проблеми формування чуйності дитини старшого дошкільного віку в історії дошкільної педагогіки.

2. Формування чуйності старшого дошкільника в закладі дошкільної освіти.
3. Проблема психолого-педагогічної чуйності дитини.
4. Проблема формування моральних якостей дитини.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.
2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.
3. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 6. Формування у дітей 5-го року життя шанобливого ставлення до дорослих.

Завдання:

– Проаналізуйте та законспектуйте матеріал, створіть слайдову презентацію, опрацювавши такі питання (тема на вибір):

1. Сутність і структура шанобливого ставлення у дітей старшого дошкільного віку.
2. Особливості прояву та формування шанобливого ставлення у дітей в умовах закладу дошкільної освіти.
3. Вивчення компонентів шанобливого ставлення у дітей старшого дошкільного віку.
4. Формування шанобливості до однолітків в ЗДО.
5. Залучення батьків до формування шанобливості.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.
2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 7. Формування навичок міжособистісної взаємодії у дітей дошкільного віку.

Завдання:

– Опрацюйте матеріал даної теми та підготуйте тематику рухливих ігор по формуванню міжособистісної злагоди з ровесниками, створіть слайдову презентацію (тема на вибір):

1. Проблема формування міжособистісної злагоди у старшого дошкільника в ЗДО.

2. Сутність і структура міжособистісної злагоди у дітей старшого дошкільного віку.

3. Вивчення компонентів міжособистісної злагоди старшого дошкільника з однолітками.

4. Стан формування міжособистісної злагоди старшого дошкільника в системі сучасної дошкільної освіти.

5. Впровадження рухливих ігор задля формування міжособистісної злагоди з ровесниками.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

4. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 8. Особливості розвитку та формування почуття справедливості у дошкільників.

Завдання:

– Проаналізуйте та законспектуйте матеріал. Підготуйте коротке повідомлення, створіть слайдову презентацію (тема на вибір):

1. Сутність і структура почуття справедливості старшого дошкільника.
2. Критерії та рівні сформованості почуття справедливості у дошкільників.
3. Створення сприятливих умов для формування справедливості у старших дошкільників в ЗДО.
4. Стимулювання дітей до вияву ініціативи у спілкуванні з однолітками.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.
2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.
3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч посіб. Київ. : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
4. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 9. Розвиток базових якостей особистості дошкільника в комунікативній діяльності.

Завдання:

– Підготуйте, презентуйте та проведіть заняття на тему труднощів у спілкуванні старших дошкільників або створіть слайдову презентацію (тема на вибір):

1. Спілкування як невід’ємна і загальна умова формування особистості дошкільників.
2. Спілкування дошкільників із однолітками.
3. Спілкування дошкільників із дорослими.
4. Причини труднощів у спілкуванні старших дошкільників.
5. Модель розвитку базових якостей особистості дошкільника в комунікативній діяльності.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.
2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
4. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 10. Розвиток базових якостей особистості дошкільника в пізнавальній діяльності.

Завдання:

– *Опрацюйте лекційний матеріал та підготуйте конспект заняття на тему навчально-пізнавальної діяльності дітей у закладі дошкільної освіти або створіть слайдову презентацію (тема на вибір):*

1. Значення організованої навчально-пізнавальної діяльності дошкільників.
2. Пізнавальний розвиток дошкільників.
3. Психологічні особливості дітей з високим та низьким рівнем розвитку пізнавальної активності.
4. Особливості роботи з дітьми із високим і низьким рівнем розвитку пізнавальної активності.
5. Заняття, як форма організації навчально-пізнавальної діяльності дітей у закладі дошкільної освіти.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.
2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

4. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 11. Розвиток базових якостей особистості дошкільника в ігровій діяльності.

Завдання:

– Опрацюйте лекційний матеріал та підготуйте тематику творчих ігор, створіть слайдову презентацію (тема на вибір):

1. Провідна роль ігор в особистісному розвитку дошкільника.
2. Гра, як засіб виховання самостійності дітей дошкільного віку.
3. Значення творчих ігор у вихованні самостійності дитини.
4. Соціалізація дитини у грі.
5. Створення предметно-ігрового середовища в ЗДО.
6. Роль дорослого у розвитку ігрової діяльності дошкільника.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

4. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

Тема 12. Розвиток базових якостей особистості дошкільника в предметно-перетворювальній діяльності.

Завдання:

– *Опрацюйте лекційний матеріал та підготуйте коротке повідомлення запропонованої теми; створіть глосарій з основних понять або створіть слайдову презентацію з теми (тема на вибір):*

1. Виховання бережливого ставлення до результатів праці дорослих.
2. Розвиток творчих здібностей до різних видів праці.
3. Форми організації предметно-перетворювальної діяльності.
4. Залучення дітей до продуктивної праці.

Література:

1. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля». Тернопіль : Мандрівець, 2017. 255 с.

2. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Друкарня Мадрид, 2015. 220 с.

3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

4. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : Друкарня Мадрид, 2015. 330 с.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

- 1. Урізноманітнення форм організації освітнього процесу; надання пріоритету інтерактивним методам навчання і виховання; забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога і дітей; блочно-тематичний підхід до планування освітнього процесу на засадах інтеграції. Це:**
 - а) педагогічні умови формування базових особистісних якостей дітей старшого дошкільного віку
 - б) програми розвитку дітей дошкільного віку
 - в) принципи дидактики
 - г) педагогічні технології
- 2. Важливі принципи організації освітньої роботи, спрямованої на забезпечення розвитку базових особистісних якостей. Оберіть не вірну відповідь.**
 - а) принцип емоційного задоволення, принцип проблемності, принцип ампліфікації
 - б) принцип розуміння пізнавального матеріалу і опори на минулий досвід дитини, принцип забезпечення єдності діяльнісного, емоційного та інтелектуального
 - в) принцип пріоритетності збагачення особистого досвіду дитини, принцип інтеграції, принцип єдності зусиль ЗДО і сім'ї з питань виховання базових якостей
 - г) принцип комплектування груп
- 3. Які методи забезпечують найбільший розвивально-виховний ефект? Оберіть не вірну відповідь.**
 - а) комунікативні, інтерактивні, моделювання, проєктів
 - б) емпатії, образного бачення, творчий
 - в) розв'язання проблемно-практичних ситуацій, конструювання понять, чуттєвого пізнання
 - г) консультування, терапевтичний
- 4. Базова якість особистості, що має надзвичайне значення для збагачення знань, інтелектуального розвитку і набуття життєвого досвіду, що виявляється в умінні помічати істотне, виділяти однакове, схоже, відмінне, особливе; здатності вивчати, аналізувати, зосереджуватись на чомусь протягом певного часу це:**
 - а) спостережливість
 - б) допитливість
 - в) самостійність
 - г) міжособистісне партнерство

5. *Інтелектуально-психологічна якість особистості, її духовна потреба, що виявляється у прагненні до пізнання світу. Допитливих дітей зазвичай називають «чомусиками». Це:*
- а) допитливість
 - б) відповідальність
 - в) міжособистісна злагода
 - г) креативність
6. *Базова особистісна якість, що виявляється в готовності відповідати за свої дії, серйозному ставленні до обов'язків, здатності надавати перевагу обов'язку перед розвагою; дотримання слова. Формуванню відповідальності сприяють партнерська взаємодія та співробітництво. Це:*
- а) відповідальність
 - б) спостережливість
 - в) допитливість
 - г) самостійність
7. *Вольова якість особистості, яка полягає у здатності діяти незалежно від керівництва і допомоги ззовні, звертатися за нею в разі об'єктивної допомоги; ініціювати власні рішення, покладатися на свій життєвий досвід. Це:*
- а) самостійність
 - б) відповідальність
 - в) чесність
 - г) допитливість
8. *Особистісна моральна чеснота старшого дошкільника, в якій інтегровані когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти, що виявляються в знаннях дитиною норм і правил міжособистісної поведінки у соціальному середовищі, позитивному емоційно-ціннісному ставленні до них та вміннях їх застосовувати в процесі міжособистісної взаємодії з людьми; узгодженість взаємодії між людьми, які мають схожі цілі, цінності, потреби та інтереси, що виявляється у здатності діяти спільно, адаптованості членів групи, взаємній терпимості. Це:*
- а) міжособистісна злагода
 - б) міжособистісне партнерство
 - в) справедливість
 - г) відповідальність
9. *Базова особистісна якість, що виявляється у здатності керуватися у взаємодії з іншими дітьми моральними правилами, вміннями орієнтуватися на правду як на соціально схвалювану чесноту,*

адекватно оцінювати дії інших з точки зору виконання загальноприйнятих норм та правил, власних дій з точки зору інтересів та поглядів іншої дитини чи колективу однолітків. Це:

- а) справедливість
- б) відповідальність
- в) чесність
- г) міжособистісна злагода

10. Моральна якість, що визначає суспільну спрямованість особистості та виявляється в турботі про потреби, запити й бажання оточуючих, уважності до їхніх інтересів, проблем; співчуття до навколишніх, готовності прийти на допомогу. Це:

- а) чуйність
- б) чесність
- в) справедливість
- г) шанобливість

11. Якість, яка дозволяє дитині взаємодіяти з усіма іншими учасниками спільної діяльності орієнтуючись на взаємно узгоджені мету, планування і регулювання діяльності для досягнення загального результату. Бути партнером означає поділяти ідеї, покладені в основу спільної діяльності, яку обрав самостійно, мати зобов'язання і здійснювати комунікацію. Це:

- а) міжособистісне партнерство
- б) відповідальність
- в) креативність
- г) міжособистісна злагода

12. Духовно-моральне ставлення дитини до однолітка, що проявляється у привітності, дружній прихильності; у виявленні доброти, співчуття, симпатії (теплих ніжних почуттів, уподобання) та добродійності старшого дошкільника до однолітка (усвідомленого надання допомоги) за присутності бажання діяти; готовності дитини, віддячити однолітку за добрий вчинок, відповісти тим самим за послугу, допомогу, зроблене добро. Це:

- а) шанобливість
- б) чесність
- в) відповідальність
- г) допитливість

13. Інтелектуальна якість особистості, що виявляється у схильності до творчості, прагненні відходити від шаблону, зразка, здатності знаходити оригінальні рішення, радіти створенню нового. Це:

- а) креативність

- б) міжособистісне партнерство
- в) шанобливість
- г) відповідальність

14. Принципи взаємодії з батьками це:

- а) ліберальний стиль спілкування; співпраця, а не наставництво; ґрунтовна підготовка до проведення заходів із батьками; динамічність
- б) доброзичливий стиль спілкування; індивідуальний підхід; співпраця, а не наставництво; ґрунтовна підготовка до проведення заходів із батьками; динамічність
- в) стиль спілкування доброзичливий; індивідуальний підхід; спостереження за сім'єю; ґрунтовна підготовка до проведення заходів із батьками
- г) доброзичливий стиль спілкування; індивідуальний підхід; мінімальна підготовка до проведення заходів із батьками; динамічність у стосунках

15. Які форми роботи з батьками не належать до колективних:

- а) залучення батьків до життя ЗДО
- б) зустрічі з батьками
- в) семінари-практикуми
- г) заняття тренінгового характеру

16. Сім'я це:

- а) мала соціальна група, що складається з поєднаних шлюбом чоловіка та жінки, їхніх дітей (власних або усиновлених), інших осіб, пов'язаних родинними зв'язками з подружжям, кровних родичів
- б) замкнене об'єднання людей, яке захищає свій внутрішній світ і протистоїть зовнішнім впливам та втручанням
- в) група добровільно об'єднаних спільною метою та спільною діяльністю людей
- г) мала соціальна група, у якій вік чоловіка та дружини не перевищує 30 років, які живуть в юридично визнаному чи громадянському шлюбі

17. Психологічний клімат сім'ї може бути:

- а) позитивним, негативним, комбінованим, систематизованим
- б) психологічним, педагогічним, соціально-психологічним, соціально-педагогічним
- в) сприятливим, несприятливим, суперечливим
- г) веселим, сумним, пасивним

18. Метод виховання в родині, що передбачає планомірне, організоване, повторне виконання певних дій із метою оволодіння ними, підвищення їх ефективності й формування вмінь, навичок та звичок, це:

- а) вимога
- б) порада
- в) вправа
- г) всі відповіді вірні

19. Вибір методів виховання в сім'ї залежить від:

- а) педагогічної культури родини, її уявлення про цінності, розуміння мети виховання, ролі батьків у становленні особистості дитини, стилю взаємин в сім'ї та іншого
- б) педагогічної культури родини, політичної ситуації у країні, фінансової незалежності та іншого
- в) педагогічної культури родини, її уявлення про цінності, розуміння мети виховання, ролі батьків у становленні особистості дитини, використання авторитарного стилю взаємин у сім'ї та іншого
- г) педагогічної культури родини, політичної ситуації у країні, розуміння мети виховання, аморальної ролі батьків у становленні особистості дитини, стилю взаємин в сім'ї та іншого

20. Родинні виховні традиції, як засіб формування особистості, виконують такі функції:

- а) пізнавальну, консолідуючу, комунікативну, організаційну, матріархальну, соціалізуючу
- б) пізнавальну, конструктивну, екологічну, організаційну, суспільну, соціалізуючу
- в) пізнавальну, консолідуючу, екологічну, організаційну, нуклеарну, соціалізуючу
- г) пізнавальну, конструктивну, комунікативну, організаційну, суспільну, соціалізуючу

21. Національне виховання це:

- а) спосіб мислення, сукупність розумових навичок і духовних установок, властивих певній етнічній спільноті
- б) цілеспрямована система руйнування та розвитку почуттів національної свідомості, національної самоповаги, національної гідності та гордості
- в) цілеспрямована система формування і розвитку почуттів національної свідомості, національної самоповаги, національної гідності та гордості
- г) способи систематичного впливу батьків на дітей

22. Виховна функція сім'ї передбачає:

- а) цілеспрямоване формування у дітей знань, умінь і навичок
- б) передачу дітям батьківського досвіду, культурної спадщини та сприяє формуванню у них ціннісних орієнтацій в житті

- в) забезпечення сім'ї житлом, ведення домашнього господарства, організацію домашнього побуту
 - г) організація вільного часу та відпочинку членів родини в будні та вихідні дні
23. Спроможність дитини самостійно розв'язувати завдання визначає термін:
- а) зона найближчого розвитку
 - б) зона сучасного розвитку
 - в) зона актуального розвитку
 - г) зона пасивного розвитку
24. *Рушійною силою психічного розвитку є:*
- а) кількісні накопичення в структурі особистості
 - б) внутрішні протиріччя
 - в) новоутворення
 - г) фізичний розвиток
25. *Провідна діяльність – це:*
- а) екстеріоризація
 - б) критерій вікової періодизації
 - в) принцип вікової періодизації
 - г) ознака психічного розвитку
26. *Цілеспрямований педагогічний процес, який формує чуттєве пізнання й удосконалює відчуття і сприйняття це:*
- а) сенсорний розвиток
 - б) розумовий розвиток
 - в) розумове виховання
 - г) мовний розвиток
27. *Визначте загально дидактичний принцип навчання, суть якого полягає в тому, що під впливом навчання здійснюється не лише накопичення знань, формування вмінь, а й розвиток особистості дитини в цілому:*
- а) принцип розвиваючого навчання
 - б) систематичності й послідовності
 - в) науковості й доступності
 - г) свідомості та активності
28. *Визначте загально дидактичний принцип навчання, який спонукає вихователя навчати дітей переходячи від відомого до невідомого, від простого до складного:*
- а) принцип наочності
 - б) систематичності й послідовності
 - в) науковості й доступності
 - г) свідомості та активності

29. Спостереження навколишнього життя, показ зразка, спосіб дії, дидактичні ігри, порівняння, вказівки, запитання до дітей, обстеження це:

- а) прийоми
- б) методи
- в) загально-дидактичні принципи
- г) усі варіанти вірні

30. Метою дошкільної освіти є:

- а) створення сприятливих умови для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини
- б) виконання вказівок Міністерства освіти і науки
- в) робота з підвищення педагогічної культури педагогів
- г) підготовка дитини до школи

31. Дидактичних ігри і вправи спрямовані на:

- а) формування колективних навичок виконання завдань
- б) здобуття освіти
- в) закріплення знань, умінь і навичок, розвиток психічних процесів
- г) збагачення словника новими математичними термінами

32. Вправи, дидактичні ігри, досліді, продуктивна діяльність це:

- а) словесні методи навчання
- б) практичні методи навчання
- в) наочні методи навчання
- г) словесні і наочні методи навчання

33. Співпереживання, адекватна реакція на вчинки й почуття дітей це:

- а) педагогічна і психологічна компетентність
- б) педагогічна рефлексія
- в) педагогічна емпатія
- г) педагогічна іноватика

34. Головні функції виховання:

- а) прилучення вихователів і дітей до цінностей духовної культури свого народу і всього людства
- б) соціальний захист прав і гідності дитини, забезпечення умов для повноцінного розвитку фізичних, розумових і творчих здібностей
- в) розвиток спадкових якостей
- г) надання допомоги дитині у життєвому самовизначенні

35. Ініціативна відповідальність, виконавська відповідальність, конформна відповідальність, безвідповідальність. Це:

- а) рівні сформованості відповідальної поведінки
- б) типи відповідальності
- в) форми відповідальності
- г) категорії відповідальності

ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ

Авторитет (лат. *autoritas* – влада) – вплив особи, заснований на знаннях, моральних чеснотах, життєвому досвіді.

Авторитет батьківський (від лат. *auctoritas* – влада, сила) – відмітні особливості окремої людини чи групи, завдяки яким вони заслуговують на довіру і можуть мати позитивний вплив на погляди й поведінку інших людей; визнаний вплив батьків на переконання та поведінку дітей, що ґрунтується на глибокій повазі й любові до батьків, довірі до високої значущості їхніх особистих якостей і життєвого досвіду, слів та вчинків.

Авторитарний стиль виховання – регламентація батьками поведінки дітей відповідно до стандартів.

Авторитативний стиль – контроль за поведінкою дитини відповідно до потреб її розвитку з одночасним спрямуванням її розвитку, допомогою їй, визнанням її прав і врахуванням можливостей.

Адаптація (від лат. *adaptatio* (*adapto*) – пристосовую) – здатність організму пристосовуватись до різних умов зовнішнього середовища.

Акмеологія – наука про період розквіту життєвих сил людини (від грецьк. *акме* – вершина, вістря, означає вищу ступінь чого-небудь, що квітне, розквітає).

Аксіологічна освіта – процес і результат прилучення особистості до визначеної системи цінностей.

Акселерація (лат. *acceleratio* м прискорення) – прискорений розвиток і збільшення антропометричних показників людини.

Активність (у навчанні) – характеристика особливостей пізнавальної діяльності особистості, що полягає в усвідомленому використанні нею інтенсивних методів, засобів, форм оволодіння знаннями, вироблення вмінь і навичок.

Активність особистості – здатність людини до свідомої трудової і соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення нею навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння нею багатств матеріальної і духовної культури. Проявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні

Арт-терапія – це вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості. Вперше цей термін був використаний Андріаном Хілом у 1938 р. при описі своєї роботи з хворими на туберкульоз та незабаром отримав широке поширення. У вузькому сенсі слова під арт-терапією зазвичай мається на увазі терапія образотворчим мистецтвом з метою впливу на психоемоційний стан людини. Арт-терапія надає можливість особистості

виразити себе «іншими голосами»: рухами, кольором, формою, пластикою, глиною, ландшафтом.

Асертивність – особистісна риса, яку можна визначити як автономію, незалежність від зовнішніх впливів та оцінок, здатність самостійно регулювати власну поведінку.

Базисна довіра до світу – уявлення дитини про надійність дорослих, емоційна близькість із ними.

Бесіда – метод отримання інформації за допомогою словесного спілкування дослідника з дитиною з метою виявлення фактів, що характеризують її особистісні прояви (інтереси, знання, ставлення та ін.).

Бесіда дидактична – метод навчання, який передбачає використання попереднього досвіду учнів з певної галузі знань і на основі цього залучення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже набутих.

Біологічна адаптація – перебудова фізіологічних систем організму, що забезпечує доцільне пристосування до нових умов життя. Здійснюється на основі вроджених механізмів.

Будівельно-конструкційні ігри – різновид творчих ігор, у яких діти відображають навколишній предметний світ, самостійно зводячи споруди і обігруючи їх.

Булінг (цькування), тобто діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, в тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою до інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода психічному або фізичному здоров'ю постраждалої особи.

Взаємини – суб'єктивні зв'язки і відносини, що існують між людьми в соціальних групах. Взаємини обов'язково передбачають взаємність, наявність відповідного ставлення.

Взаємовідносини – специфічний вид ставлення людини до людини, у якому є можливість безпосереднього (або опосередкованого технічними засобами) одночасного чи відкладеного відповідного власного ставлення.

Взаєморозуміння – система почуттів, взаємин, що дозволяє узгоджено досягати мети спільної діяльності і спілкування, приводити до довіри, створюючи умови для саморозкриття здібностей кожного.

Вимога – метод педагогічного впливу на свідомість вихованця з метою викликати, стимулювати або загальмувати окремі види його діяльності. Види вимог: вимога-прохання, вимога -довіра, вимога-схвалення, вимога-порада,

вимога-натяк, умовна вимога, вимога в ігровому оформленні, вимога-осуд, вимога-недовіра, вимога-погроза.

Виховання – процес цілеспрямованого формування особистості дитини.

Виховання – 1) спеціально-організована взаємодія педагога і вихованця з метою формування системи відношень до загальнолюдських цінностей і створення умов для творчого саморозвитку особистості; 2) цілеспрямований процес формування в дітей високих громадськополітичних, моральних, психологічних і фізичних якостей, звичок поведінки, дій відповідно до пропонованих суспільством соціальних і педагогічних вимог; 3) цілеспрямований, соціально-організований процес впливу педагогів на вихованців з метою формування гармонійно розвиненої особистості; 4) цілеспрямований процес культуроємного розвитку людини у визначених соціально-економічних умовах; 5) процес свідомого розвитку самостійної особистості, що здійснюється під впливом педагога-вихователя у процесі спільної діяльності, спрямованої на оволодіння вихованцями способами морального саморозвитку і досвідом суспільних відносин.

Виховання авторитарне – освітньо-виховна концепція, що передбачає беззастережне підкорення волі вихователя.

Виховання всебічне – виховання, яке передбачає формування в особистості певних якостей відповідно до вимог розумового, морального, трудового, фізичного й естетичного виховання.

Виховання гармонійне – виховання, яке передбачає, щоб якості складових виховання (розумового, морального, трудового, фізичного, естетичного) доповнювали одна одну, взаємно збагачувалися.

Виховання екологічне (від гр. oikos – дім, середовище і logos – учення) – набуття людиною знань у царині екології та формування в неї моральної відповідальності за збереження природного довкілля і розумного співіснування з ним.

Виховання економічне – виховання, що передбачає вирішення таких завдань: формування економічного мислення, оволодіння економічними знаннями, вміннями та навичками економічних взаємин.

Виховання естетичне – розвиток у людини почуттів прекрасного, формування умінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, уміти відрізнити красиве від потворного, жити за законами духовної краси.

Виховання моральне – виховання, що передбачає оволодіння нормами й правилами моральної поведінки, формування почуттів і переконань, умінь та навичок.

Виховання правове – формування у громадян високої правової культури, що передбачає свідоме ставлення особистості до своїх прав і обов'язків, поваги до законів та правил людського співжиття, готовності

дотримуватися і сумлінно виконувати визначені вимоги, які виражають волю й інтереси народу.

Виховання фізичне – виховання, що ставить за мету створення оптимальних умов для забезпечення достатнього фізичного розвитку особистості, збереження її здоров'я, оволодіння знаннями про особливості організму людини, фізіологічні процеси, які відбуваються в ньому, набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок догляду за власним тілом, підтримання й розвиток його потенцій.

Виховання національне – історично зумовлена і створена етносом система виховних ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв, спрямованих на доцільну організацію діяльності членів суспільства, в процесі якої відбувається процес оволодіння морально-духовними цінностями народу, забезпечується єднання і спадкоємність поколінь, соборність народу.

Виховання статеве – оволодіння підростаючим поколінням етикою й культурою у сфері взаємин статей, формування у нього потреб керуватися нормами моральності в стосунках між особами протилежної статі.

Вихователь – у широкому розумінні слова – особа або організація, що здійснює виховання; людина, яка покликана або призначена передавати досвід попередніх поколінь молоді; у вузькому значенні – посадова особа, яка займається вихованням дітей і молоді у навчально-виховних закладах. В українській загальноосвітній школі функції В. виконує класний керівник і вихователь групи подовженого дня. До обов'язків вихователя входить: а) планування і організація життєдіяльності вихованців; б) проведення повсякденної роботи, яка забезпечує створення умов для соціально-психологічної реабілітації, соціальної та трудової адаптації вихованців; в) проведення корекційно-розвивальної роботи на основі вивчення індивідуальних особливостей вихованців; г) проведення заходів, які сприяють психофізичному розвитку вихованців.

Вихователь – педагогічний працівник, до професійної компетентності якого відноситься: сприяння створенню сприятливих умов для індивідуального розвитку і формування особистості дитини; внесення необхідних коректив у систему її виховання та створення сприятливого мікросередовища, моральнопсихологічного клімату для кожної дитини в класі; допомога у вирішенні проблем, що виникають у дітей при спілкуванні між собою, з учителями, батьками.

Вихованець – той, хто приймає і засвоює досвід поколінь.

Вихованість – якість особистості, яка відображує ступінь засвоєння людиною досвіду поколінь; комплексна властивість особистості, яка характеризується наявністю і рівнем сформованості у неї суспільно значущих якостей, що відображають всебічність її розвитку. Серцевину вихованості

становлять моральні якості, які визначають моральне обличчя людини, рівень набутого морального досвіду, моральної зрілості.

Вихованість – рівень розвитку особистості, що проявляється в погодженості між знаннями, переконаннями і поведінкою, що характеризується ступенем сформованості в неї соціально ціннісних установок.

Виховуваність – необхідні передумови до сприймання і засвоєння суспільно історичного досвіду поколінь.

Виховні відносини – різновид відносин між людьми, що спрямовані на розвиток особистості за допомогою виховання, навчання, освіти.

Виховна робота – цілеспрямована діяльність (процес взаємодії) щодо організації спільної життєдіяльності дорослих і дітей, спрямована на формування системи ціннісних орієнтацій особистості й найбільш повний, творчий розвиток (саморозвиток).

Відповідальність – базова особистісна якість, що виявляється в готовності відповідати за свої дії, серйозному ставленні до обов'язків, здатності надавати перевагу обов'язку перед розвагою; дотримання слова. Формуванню відповідальності сприяють партнерська взаємодія та співробітництво.

Відчуття – елементарний психічний процес, що полягає у відображенні окремих властивостей предметів та явищ оточуючого, а також станів внутрішніх органів при безпосередньому впливі подразників на органи чуттів.

Вік психологічний – новий тип будови особистості й діяльності, ті психічні й соціальні зміни, які вперше виникають на даному віковому етапі і які у найголовнішому і основному визначають свідомість дитини, її ставлення до середовища, її зовнішнє і внутрішнє життя, весь хід її розвитку в даний період (Л. С. Виготський).

Вікові новоутворення – новий тип будови особистості та її діяльності, психічні зміни, що виникають у певному віковому періоді й визначають перетворення в свідомості дитини, її внутрішнє й зовнішнє життя.

Вікова педагогіка – наука, що вивчає закономірності навчання і виховання дітей різних вікових груп.

Вікові особливості – характерні для певного періоду життя анатомофізіологічні і психічні якості людини

Впертість – свідоме намагання дитини виконувати свої несправедливі бажання.

Гармонійний розвиток особистості – цілісність особистості, яка характеризується рівновагою, рівномірним розвитком її інтелектуальної, емоційної, вольової та фізичної сфер.

Гендерне (англ. gender – рід) **виховання** – засвоєння дитиною знань про соціальні особливості буття статей.

Готовність – стан особистості, який дозволяє їй успішно увійти в професійне середовище, швидко розвиватися в професійному відношенні.

Готовність до трудової діяльності – 1) інтегральне особистісне утворення, що включає стійке прагнення до праці в цій галузі, наявність адекватних знань, умінь, навичок, а також комплекс індивідуально-типологічних, соціально-психологічних особливостей, що обумовлюють високу ефективність її професійного функціонування саме в цій галузі;

2) цілеспрямоване вираження особистості, що включає її переконання, погляди, відношення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, уміння, установки тощо.

Гра – один з найцікавіших видів людської діяльності, провідна діяльність дошкільника, засіб його всебічного розвитку, важливий метод виховання.

Гра – один із видів діяльності людини; один зі способів фізичного, розумового та морального виховання дітей.

Гра будівельна – різновид гри, у якій розгортання певного сюжету пов'язане із предметними діями по спорудженню та конструюванню з кубиків, конструкторів, допоміжних матеріалів з використанням піску, глини, камінців тощо.

Гра дидактична (навчальна) – різновид гри, яка дозволяє наблизити процес навчання до вікових особливостей дошкільника: в ній тісно переплітаються ігрова та навчальна цілі, поєднується ігрова й пізнавальна мотивація.

Гра рольова (сюжетно-рольова) – метод формування свідомості та досвіду дитини шляхом моделювання (відтворення) певних суспільних відносин. Зміст рольової гри реалізується дитиною у взятій на себе ролі згідно з певними правилами поведінки, що регулюють її виконання. Усяка рольова гра – це школа довільної поведінки діяльності, властивої поведінці та діяльності дорослих.

Гра-драматизація – зображування, розігрування в особах літературних творів зі збереженням послідовності епізодів.

Гуманізація виховання – олюднення виховних стосунків, визнання цінності дитини як особистості, її прав на соціальний захист, щастя, розвиток здібностей, індивідуальності.

Група – будь-яке об'єднання людей незалежно від того, якого характеру зв'язки виявляються між її членами.

Гуманність (лат. *humanus* – людяний, людський) – увага до людей, прагнення добрих стосунків з ними, готовність надавати допомогу, виявляти співчуття і співпереживання.

Дефектологія (лат. *defectus* – вада і грец. *logos* – слово, вчення) – наука, що досліджує різноманітні аспекти навчання і виховання дітей із проблемами фізичного та психічного розвитку.

Дидактика (грец. *didaktikos* – повчальний) – наука про навчання, його закони і закономірності, принципи і зміст, методи і форми організації.

Дидактична гра – 1) метод стимулювання інтересу до навчання, в основі якого лежить створення в навчальному процесі ігрової ситуації;

2) форма гри з правилами, в яку включається виконання певних операцій, дій, необхідних для виконання ігрової задачі. Різноманітні дидактичні, інтелектуальні ігри (анаграми, загадки, кросворди, ребуси), ігри-подорожі, вікторини, рухливі ігри сприяють точному сприйманню окремих якостей, речей, предметів, розвитку спостережливості, формуванню вмінь аналізу порівняння, узагальнення та інших операцій мислення, удосконаленню спортивних умінь і навичок.

Дисциплінованість – здатність свідомо виконувати правила поведінки, обов'язки, доручення в сім'ї та дитячому садку.

Диференціація навчання – підбір змісту, методів і форм навчання залежно від особливостей дітей.

Діяльність продуктивна – образотворча й конструктивна діяльність дитини, націлена на отримання результату, що має творчий та оригінальний характер.

Доброзичливість – позитивне, емоційне ставлення людини до інших людей, груп або соціальних явищ, яке виявляється у внутрішній прихильності, привітності, схильності до спілкування, прояві уваги, готовності до співробітництва; надання допомоги.

Доброта – чуйне, дружнє ставлення до іншої особи; ґрунтується на доброзичливості, привітності у взаєминах. Суть доброти визначається як прагнення людини до досконалості через учинки, які спрямовані на благо людини та її право бути щасливою. Визначальними ознаками доброти є чуйність, лагідність, делікатність, довірливість, милосердя і благодійність.

Доброчесність – постійна спрямованість волі на те, що з погляду моралі є добро; у свою черг, вона сама є моральним благом і етичною цінністю.

Допитливість – інтелектуально-психологічна якість особистості, її духовна потреба, що виявляється у прагненні до пізнання світу. Допитливих дітей зазвичай називають «чомусиками».

Доручення – метод, який дозволяє вчителю перевірити якості характеру особистості учня, його ставлення до виконання безплатної та оплачуваної роботи.

Дотепність – здатність людини винятково точно й естетично красиво відображати у своїх судженнях ставлення до предметів об'єктивного світу (дотепний жарт, порівняння тощо).

Дошкільна дидактика – теорія навчання дітей дошкільного віку, яка визначає мету, розробляє зміст, методи й форми організації навчання дітей.

Дошкільна педагогіка – наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до вступу до школи.

Екологічне виховання – формування у дитини екологічної свідомості як сукупності знань, мислення, почуттів, волі і готовності до активної природоохоронної діяльності. Допомагає сприйманню навколишньої дійсності як життєвого середовища, орієнтує на дбайливе до неї ставлення. Дозволяє передбачувати і попереджувати негативні наслідки промислового освоєння природних багатств.

Емоції – елементарні переживання, що виникають у людини під впливом загального стану організму і процесу задоволення актуальних потреб.

Емоційність – характеристика особистості, що виявляється в частоті виникнення різноманітних емоцій та почуттів.

Емпатія – здатність людини до співпереживання, співчуття іншим людям, розуміння їх внутрішнього стану.

Еталони-зразки етичні – емоційно-когнітивні узагальнення щодо способів поведінки; відображають певну сферу життя дитини та містять собі суспільну оцінку і емоційне ставлення.

Енциклопедичне навчання – навчання дітей дошкільного віку.

Естетика (грец. aisthêscos – чуттєво сприйманий) – наука про загальні закономірності художнього освоєння дійсності людиною, суть і форми відображення дійсності й перетворення життя за законами краси.

Естетичне виховання – процес формування цілісного сприймання і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності; здатність до творчого самовиявлення, що притаманна людині; складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування і виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини; цілеспрямований процес формування творчо активної особистості, яка здатна сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, відразливе у житті і мистецтві, жити і творити «за законами краси».

Естетичний розвиток – процес становлення в дитини природних сутнісних сил, що забезпечують активність естетичного сприйняття, відчуття, творчої уяви, емоційного переживання, образного мислення, а також формування духовних потреб.

Естетична діяльність (практика) – безперервний процес формування і реалізації певних творчих умінь, навичок, здібностей, гармонізації себе і світу.

Естетична культура особистості – своєрідний сплав особистісних якостей, які обумовлюють критерії оцінювання нею прекрасного і потворного, вияв чуття міри у власній творчості.

Естетична освіта – процес засвоєння мистецьких знань, умінь і навичок.

Естетична свідомість – сукупність поглядів, знань, суджень, оцінок, ідей, ідеалів.

Естетичне почуття – спричинені взаємодією з естетичними цінностями (творіннями природи і людського таланту) емоції людини.

Естетичне сприймання – процес відображення сутності предметів і явищ естетичної дійсності, співвідношення сприйнятого зі сповідуваними особистістю критеріями.

Естетичне ставлення – здатність до емоційного переживання, активного засвоєння художнього досвіду, самостійного навчання, пошукових дій, спеціальних художніх й творчих здібностей.

Естетичний ідеал – соціально обумовлений взірець досконалості, який є орієнтиром в оцінюванні естетичних явищ і власної художньо-творчої діяльності.

Естетичний розвиток особистості – процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості та естетичної діяльності особистості.

Естетичний смак – здатність особистості до індивідуального відбору із сукупності естетичних явищ і предметів тих, які найбільше відповідають її поглядам та ідеалам, породжують позитивні відчуття в процесі сприймання.

Естетичні погляди – думки, судження, уявлення про прекрасне і потворне, які є основою ставлення до явищ буття загалом і явищ мистецтва зокрема.

Естетичні потреби – внутрішня необхідність в осягненні певних естетичних цінностей і розвитку певних умінь.

Етичні бесіди – розмови вихователя з дітьми на моральні теми під час занять, у повсякденному житті.

Етнізація (грец. *ethnicos* – племінний, народний) – природне входження дітей у духовний світ свого народу, нації як елементу загальнолюдської культури, позбавлене національної обмеженості та егоїзму.

Етнопедагогіка (грец. *ethnos* – народ і *paidagogike* – наука про виховання і навчання людини) – наука про досвід народу у вихованні підростаючих поколінь, відображений у морально-етичних ідеалах, поглядах на мету і засоби формування людини, у сукупності народних засобів, умінь і навичок виховання дітей.

Ефективність виховання – відношення досягнутих результатів до передбаченої мети (цілей) у процесі формування духовного обличчя, суспільно значущих якостей особистості, соціальних груп, суспільства в цілому.

Життєдіяльність – внутрішня і зовнішня активність особистості в конкретних умовах.

Завдання – предмет вирішення, те, що треба зробити для досягнення цілей. Повсякденні завдання пов'язані з оперативною діяльністю (рутина). Проблемні завдання пов'язані переважно з розвитком школи і вимагають спеціально підготовлених дій для прийняття управлінського рішення.

Завдання виховання – забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості.

Задатки – це вроджені анатомо-фізіологічні особливості нервової системи, мозку. Вони становлять основу розвитку здібностей.

Задоволеність – емоційний стан, що настає при насиченні якихось людських потреб. З. прямо залежить від характеру потреб, їх глибини. Але задоволеність залежить також і від реальних можливостей реалізувати ці потреби на практиці.

Задоволення – емоція, що супроводжує досягнення людиною мети.

Заздрість – психічне переживання особистості, що виникає проти активізації потреб, мотивації досягнення, коли чийсь реальні чи уявні переваги сприймаються як загроза цінності "Я" і супроводжуються негативними емоціями.

Заклад дошкільної освіти – заклад освіти дітей від двох місяців до шести (семи) років, який здійснює догляд, оздоровлення, виховання і навчання дітей.

Закономірності виховання – стійкі і суттєві зв'язки між елементами виховного процесу, що забезпечують його ефективність. Загальні закономірності виховання: 1) виховання особистості відбувається лише в процесі включення в різносторонню діяльність з позиції її учасника та організатора; 2) дієве виховання – виховання, що стимулює власну (внутрішню) активність особистості в організованій діяльності; 3) процес виховання будується на принципах гуманізму і демократизму, що забезпечують поєднання поваги гідності особистості вихованця з високою вимогливістю до нього; 4) процес виховання особистості спрямовується на

забезпечення почуття радості, успіху від діяльності та досягнутого результату; 5) процес виховання виявляє й опирається на позитивні якості дитини; 6) ефективність виховання залежить від врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів; 7) виховання особистості найбільш ефективно в колективі і через колектив; 8) процес виховання залежить від єдності та погодженості педагогічних зусиль учителів, школи, сім'ї і громадськості. Успіх виховання вимагає реалізації всієї сукупності педагогічних закономірностей.

Заохочення – 1) метод виховання, який забезпечує стимулювання суспільно корисної діяльності та поведінки вихованців шляхом внесення змін в окремі права та обов'язки, а також моральної оцінки їх діяльності і поведінки;

2) схвалення позитивних дій і вчинків з метою спонукання вихованців до їх повторення.

Запам'ятовування – показник ступеня навченості учнів, при якому учень ідентифікує, опираючись на пам'ять, і відтворює відомі йому "базові" уявлення і знаки, оперування якими дозволить пізнати новий для нього предмет чи символ.

Заперечення – форма психологічного захисту – недостатнє усвідомлення стресових ситуацій, переживань та почуттів, які б завдали людині болю при їх визнанні. Людина поводиться так, ніби нічого не сталося, не змінюючи поведінки, не помічаючи незвичних обставин.

Засоби виховання – доцільно організовані методичні шляхи вирішення виховних завдань. Це можуть бути предмети, що використовуються у вихованні (наочні посібники, книги, радіо телебачення) і види діяльності (засоби мистецтва, живе слово вчителя, ігри, громадська робота, фізкультурно-спортивна робота, самодіяльність).

Звичка – закріплений у житті людини спосіб дії і поведінки, здійснення якого у певних ситуаціях набирає сили потреби. З. властиве сильне внутрішнє спонукання, схильність до певної дії, вчинку. Розрізняють З. добрі і погані, корисні та шкідливі. Позитивні, корисні З. сприяють духовному зростанню особи. Негативні, шкідливі З. слід викоринювати в процесі виховання і перевиховання людини. З. належить до автоматизованих компонентів поведінки і виробляється внаслідок багаторазового повторення певних способів діяння.

Звичка – спосіб поведінки, здійснення якого у певній ситуації набуває для індивіда характеру внутрішніх потреб.

Здібності – індивідуально-психологічні особливості особистості, що є умовами успішного виконання визначеної діяльності. Містять у собі як

окремі знання, уміння і навички, так і готовність до навчання новим способам та прийомам діяльності.

Знання – 1) сукупність ідей людини, в яких відображено теоретичне оволодіння нею предметом пізнання;

2) перевірений практикою результат пізнання оточуючої дійсності, вірне відображення її у свідомості людини;

3) як предмет пізнання З. включають три взаємопов'язані аспекти: а) теоретичний – знання як факти, теоретичні ідеї, поняття; б) практичний – знання як вміння і навички практичного застосування теоретичних знань; в) світоглядно-моральний – знання як сукупність ідей світоглядного та морального характеру;

4) продукт пізнання (уявлення, поняття) людиною предметів і явищ, діяльності, законів природи і суспільства. Види знань: поняття і терміни; знання фактів; знання законів; методів пізнання і способів діяльності. Критеріями оцінки якості знань є такі категорії: а) системність, науковість, узагальненість, усвідомленість, згуртованість, фундаментальність; б) гнучкість, мобільність, оперативність; в) дієвість, спрямованість на практичне використання; г) повнота, об'єм, точність, міцність.

Інтерес – ставлення особистості до предмета як до чогось цінного, привабливого.

Інтереси – 1) сконцентрованість діяльності людини на тому предметі, який здатний задовольнити ту чи іншу її потребу;

2) вибіркова спрямованість людини на певний об'єкт чи діяльність, викликана позитивним, зацікавленим ставленням, емоційною привабливістю.

Кмітливість – властивість особистості, яка поєднує критичність мислення і готовність пам'яті.

Компетентний (лат. *competens* – відповідний; здатний) – такий, що володіє компетенцією; знаючий, обізнаний у визначеній галузі.

Компетентність – 1) знання, досвід у тій або іншій галузі; 2) інтегральний прояв професіоналізму, у якому об'єднуються елементи професійної та загальної культури, досвіду, стаж педагогічної діяльності та педагогічної творчості; 3) інтегрована характеристика якості особистості, результативний блок, сформований через досвід, знання, уміння, ставлення, поведінкові реакції.

Компетенція (лат. *competentia* – приналежність по праву) – коло повноважень якого-небудь органу або посадової особи; коло питань, з яких дана особа має знання, досвід.

Конфлікт – 1) процес різкого загострення суперечностей і боротьби двох чи більше сторін - учасників у вирішенні проблеми, що має особистісну значимість для кожного з його учасників;

2) зіткнення протилежних, несумісних тенденцій у свідомості однієї людини у міжособистісних відносинах індивіда чи груп людей, пов'язане з гострими негативними емоційними переживаннями;

3) крайнє загострення суперечностей; зіткнення осіб, їхніх інтересів, потреб, оцінок рівня прагнень, домагань тощо при способах їх вирішення на фоні емоційних станів.

Креативність – інтелектуальна якість особистості, що виявляється у схильності до творчості, прагненні відходити від шаблону, зразка, здатності знаходити оригінальні рішення, радіти створенню нового.

Креативні здібності – особистісні якості, що дозволяють людині повному поглянути на відомі предмети, явища, побачити в них нові закономірності, зв'язки, відтворити нове бачення, придумати дещо нове, раніше невідоме.

Мета виховання – ідеальне передбачення кінцевих результатів виховання.

Методи виховання (від гр. *methodos* – спосіб, шлях) способи впливу вихователя на свідомість, волю і поведінку вихованця з метою формування в нього стійких переконань і певних норм поведінки.

Методи дослідження – способи, прийоми та процедури емпіричного і теоретичного пізнання явищ та процесів педагогічної дійсності.

Методи навчання – упорядковані способи діяльності вчителя й учнів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань.

Мислення – опосередковане відображення дійсності в її істотних ознаках.

Мислення педагогічне – аналіз конкретних педагогічних ситуацій з використанням теоретичних закономірностей розвитку педагогічної взаємодії і прийняття на основі цього реального педагогічного рішення.

Міжособистісна злагода – це особистісна моральна чеснота старшого дошкільника, в якій інтегровані когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти, що виявляються в знаннях дитиною норм і правил міжособистісної поведінки у соціальному середовищі, позитивному емоційно-ціннісному ставленні до них та вміннях їх застосовувати в процесі міжособистісної взаємодії з людьми; узгодженість взаємодії між людьми, які мають схожі цілі, цінності, потреби та інтереси, що виявляється у здатності діяти спільно, адаптованості членів групи, взаємній терпимості.

Міжособистісне партнерство – якість, яка дозволяє дитині взаємодіяти з усіма іншими учасниками спільної діяльності орієнтуючись на взаємно узгоджені мету, планування і регулювання діяльності для досягнення загального результату. Бути партнером означає поділяти ідеї, покладені в

основу спільної діяльності, яку обрав самостійно, мати зобов'язання і здійснювати комунікацію.

Мораль – сукупність принципів і норм, привласнених людиною для внутрішньої оцінки своїх учинків.

Моральні відносини – ціннісні смислові аспекти всіх суспільних відносин, орієнтовані на найвищі вселюдські цінності.

Моральне виховання – один з найважливіших видів виховання, який полягає у цілеспрямованому формуванні моральної свідомості, розвитку морального почуття і формування звичок і навичок моральної поведінки людини відповідно до певної ідеології; це виховна діяльність школи і сім'ї, що має на меті формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності.

Моральне виховання – процес формування системи якостей особистості відповідно до вимог суспільної моралі, моральної свідомості.

Моральні почуття – виражають запити, оцінки, відношення, спрямованість духовного розвитку особистості.

Моральність – освоєна, внутрішньо прийнятна суспільна мораль, що регулює поведінку конкретної людини, спирається на світоглядні переконання і почуття совісті.

Моральний вчинок – специфічний вид розумово-вольової дії, необхідна складова діяльності людини, вияву її характеру і поведінки; найменша одиниця моральної поведінки, яка зберігає основні її властивості. Відіграє винятково важливу роль у морально-психічному розвитку особистості.

Навички – застосування знань на практиці, що здійснюється на рівні автоматизованих дій через багаторазові повторення.

Навички – здатність виконувати певні дії автоматично, не застосовуючи поелементного контролю; дія, що характеризується високою мірою засвоєння. Часто кажуть, що навички - це автоматизовані уміння.

Навчальна програма – державний документ, в якому розкривається зміст освіти з кожного навчального предмета в кожному класі і визначається система наукових знань, світоглядних і морально-естетичних ідей, практичних умінь і навичок, яких необхідно опанувати учням, і кількість годин на їх вивчення; документ, що визначає зміст і обсяг знань з кожного навчального предмета, умінь і навичок, які підлягають засвоєнню, зміст розділів і тем з розподілом їх за роками навчання.

Народні ігри – прадавній засіб виховання і навчання дітей; нескінченне джерело духовних сил, патріотичних почуттів, формування характеру і світогляду дошкільнят.

Народні традиції – досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління.

Обдарована дитина – дитина, яка вирізняється яскравими, очевидними, інколи визначними досягненнями або має внутрішні задатки для таких досягнень у певному виді діяльності.

Обдарованість – високий рівень розвитку будь-яких здібностей, що створює можливість успіху у визначеній діяльності (спеціальна обдарованість) або в широкому діапазоні діяльностей (загальна обдарованість).

Освіта дошкільна – початковий структурний компонент системи освіти, який забезпечує розвиток і виховання дітей в родині та дошкільних виховних закладах (дитячих яслах, садках).

Особистість – соціально-психологічне поняття; людина, яка характеризується з соціально-психологічного погляду насамперед рівнем розвитку психіки, здатністю до засвоєння соціального досвіду, можливістю спілкуватися з іншими людьми.

Пам'ять – здатність організму зберігати й відтворювати інформацію про зовнішній світ та про свій внутрішній стан для подальшого її використання у процесі життєдіяльності.

Перевиховання – система виховних впливів педагога на вихованця з метою гальмування негативних проявів у поведінці й утвердження позитивних якостей у діяльності.

Перспективне планування – черговість вирішення поставлених завдань на тривалий період (навчальний рік, півріччя, квартал, місяць).

Перспективність навчання і виховання – визначення пріоритетних напрямів підготовки дітей до школи з урахуванням її потреб.

Поточне (календарне) планування – планування педагогічної роботи на термін від 1–2 днів до 1–2 тижнів, місяця, кварталу.

Поведінка – 1) система взаємозалежних рефлексорних і свідомих дій, здійснюваних людиною при досягненні визначеної мети, у процесі взаємодії із соціальним середовищем; 2) особливості дій і вчинків, здійснюваних особистістю в ході й у результаті виховання, оволодіння культурними цінностями.

Погляди – прийняті людиною в якості достовірних ідеї, знання, теоретичні концепції, положення, що пояснюють явища природи і суспільства та служать орієнтирами в поведінці, діяльності і відносинах.

Потреба – стан живого організму, людини, соціальної групи чи суспільства в цілому, що виражає необхідність у чомусь, залежність від об'єктивних умов життєдіяльності і є рушійною силою їхньої активності. Організовує і спрямовує пізнавальні процеси, уявлення і поведінку.

Почуття – вища культурно обумовлена емоція людини, пов'язана з деяким соціальним об'єктом.

Праця – діяльність, спрямована на створення суспільно-корисного продукту, що задовольняє матеріальні і духовні потреби людей.

Предметно-ігрова діяльність – ігри, що допомагають усвідомлювати світ предметів, сприяють оволодінню новими об'єктами дійсності.

Приєм виховання – складова методу, що визначає шлях реалізації його вимог.

Приєм навчання – складова методу, певні разові дії, спрямовані на реалізацію його вимог.

Приклад – метод виховання, який передбачає організацію взірця для наслідування з метою оптимізації процесу соціального успадкування.

Принцип наочності навчання – необхідність демонстрації дітям конкретних предметів, явищ, процесів, моделей.

Принципи виховання (від лат. ргіпсіріум – основа, начало) – вихідні положення, які є фундаментом змісту, форм, методів, засобів і прийомів виховного процесу.

Рівень розумової активності – здатність дитини самостійно ставити пізнавальні завдання та знаходити способи їх вирішення.

Розвивальне середовище – комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі.

Розвивальне навчання – навчання, спрямоване на розвиток потенційних можливостей людини та їх реалізацію.

Розвиток – процес і результат кількісних та якісних змін в організмі людини, психіці, інтелектуальній та духовній сфері, зумовлених впливом зовнішніх (природних і соціальних: виховання, колективна діяльність, спілкування) і внутрішніх (анатомо-фізіологічні передумови, власна активність особистості, реалізована в діяльності), керованих (виховання та самовиховання) і некерованих (об'єктивних, стихійних впливів середовища) чинників.

Розвиток особистості – якісні і кількісні зміни, що відбуваються в організмі людини.

Розумове виховання – процес накопичення потужного фонду теоретичних знань, оволодіння навчально-пізнавальними операціями, формування кмітливості та розумової гнучкості, як при засвоєнні нового матеріалу, так і при його застосуванні в різних життєвих ситуаціях.

Розумовий розвиток – ступінь розвитку в дитини пізнавальних процесів (відчуттів і сприймання, мислення та мовлення, пам'яті й уяви), сформованість уміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, діяти адекватно

до вимог старших, виявляти інтерес до пізнання навколишнього середовища, здатність швидко і правильно розуміти те, що їй говорять, вибудовувати власні судження, користуватися поняттями й узагальненнями.

Самовиховання – систематизована і цілеспрямована діяльність особистості, спрямована на формування й удосконалення її позитивних якостей та подолання негативних.

Саморозвиток – самостійна діяльність суб'єкта, спрямована на «збирання», оформлення і розвиток своєї індивідуальності, характеру, здібностей, реалізація потреби в самовдосконаленні, саморусі.

Самосвідомість – виділення себе («Я») з об'єктивного світу («не Я»); усвідомлення, оцінка людиною себе, свого місця у світі, своїх інтересів, знань, переживань, поведінки.

Самостійність – вольова якість особистості, яка полягає у здатності діяти незалежно від керівництва і допомоги ззовні, звертатися за нею в разі об'єктивної допомоги; ініціювати власні рішення, покладатися на свій життєвий досвід.

Сенсорний розвиток дитини – розвиток її відчуттів і сприймання, формування уявлень про властивості предметів (форму, колір, розмір, положення у просторі тощо).

Середовище – все те, що оточує дитину від народження до кінця життя, починаючи з сім'ї, ближнього оточення і кінчаючи середовищем соціальним, в якому вона народжується і яке створює умови для її розвитку і виховання.

Сім'я – соціально-психологічне об'єднання близьких родичів (батьків, дітей, бабусь, дідусів), які живуть спільно і забезпечують біологічні, соціальні й економічні умови для продовження роду.

Смаки естетичні – стійке, емоційно-оцінне ставлення людини до прекрасного, що має вибіркового, суб'єктивного характеру.

Совість – категорія етики, що характеризує здатність людини здійснювати контроль за власною діяльністю, давати об'єктивну оцінку своїм діям.

Спадковість – здатність біологічних організмів передавати своєму потомству певні задатки.

Спілкування – 1) взаємодія двох або більше людей з метою встановлення і підтримки міжособистісних відносин; 2) вид спільної діяльності людей, який полягає в передачі повідомлення один одному, контактах, взаємодії з певною метою.

Спостереження – метод навчання, який передбачає сприймання певних предметів, явищ, процесів у природному й виробничому середовищі без втручання ззовні у ці явища і процеси.

Спостережливість – базова якість особистості, що має надзвичайне значення для збагачення знань, інтелектуального розвитку і набуття життєвого досвіду, що виявляється в умінні помічати істотне, виділяти однакове, схоже, відмінне, особливе; здатності вивчати, аналізувати, зосереджуватись на чомусь протягом певного часу.

Справедливість – базова особистісна якість, що виявляється у здатності керуватися у взаємодії з іншими дітьми моральними правилами, вміннями орієнтуватися на правду як на соціально схвалювану чесноту, адекватно оцінювати дії інших з точки зору виконання загальноприйнятих норм та правил, власних дій з точки зору інтересів та поглядів іншої дитини чи колективу однолітків.

Сприйняття – процес прийому і переробки людиною різної інформації, що надходить у мозок через органи чуття; завершується формуванням образу.

Сюжетно-рольова гра – образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей.

Талант (від гр. talanton – вагомість, міра) – сукупність здібностей, які дають змогу отримувати продукт діяльності, що відрізняється новизною, високою досконалістю і суспільною значущістю.

Творча діяльність – діяльність, яка спрямована на вирішення протиріччя (розв’язання творчого завдання), для якої необхідні об’єктивні (соціальні, матеріальні) умови та суб’єктивні особистісні умови (знання, уміння, творчі здібності), результат якої має новизну й оригінальність, особисту та соціальну значимість, а також прогресивність.

Творча особистість – особистість, яка не боїться конфліктів із собою і навколишньою дійсністю. Її головна характеристика – сміливість, що проявляється в постановці проблеми, у загостренні протиріч, у відмовленні від загальноприйнятих шляхів і способів вирішення проблеми, у пропозиції своїх нестандартних підходів, у завзятості при доведенні справи до кінця.

Творчі ігри – ігри, які придумують самі діти, відображаючи у них враження від пізнання навколишнього світу.

Творчість – один із видів діяльності, спрямований на вирішення протиріч (творчої задачі), для якого необхідні об’єктивні (соціально-матеріальні) та суб’єктивні особистісні умови (знання, уміння, творчі здібності), результат якої має новизну й оригінальність, особисту і соціальну значущість та прогресивність.

Трудове виховання – цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності.

Турбота – безперервна активність, спрямована на досягнення блага когонебудь (чого-небудь). Серед об’єктів турботи називають світ у цілому,

навколишнє середовище, тварин, суспільні інститути. Турбота також характеризує ставлення людини до самої себе та до інших людей. Трактування турботи як діяльнісно-зацікавленого ставлення до іншого (інших), протилежного ворожості, егоїзму, байдужості і заснованого на усвідомленні значущості зв'язку між людьми, їхньої взаємозалежності, має корені в різних культурних традиціях.

Увага – спрямованість і зосередженість особистості, що передбачає підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної, рухової активності індивіда.

Уява – процес створення людиною образів об'єктів на основі попереднього досвіду.

Уявлення – чуттєво-наочний образ предметів чи явищ дійсності, який зберігається і відтворюється у свідомості та без безпосереднього впливу самих предметів на орган чуття.

Уміння – здатність людини свідомо виконувати певну дію на основі знань, готовність застосувати знання у практичній діяльності на засадах свідомості.

Успіх – оптимальне співвідношення між очікуваннями особистості людини та результатами її діяльності.

Функція (від лат. *functio* – виконання, звершення) – спосіб діяння речі або елемента системи, спрямований на досягнення певного ефекту. Функція сім'ї спрямована на вирішення біологічних (репродуктивних), соціальних та економічних завдань у системі продовження роду.

Фантазія (лат. *Phantasia* від грец. *φαντασία* – уява):

- уява; створення нових образів на основі колись сприйнятого. В цьому сенсі фантазія – це компонент творчої діяльності.

- мрія, продукт уяви; ситуація, що представляється індивідуалом або групою, не відповідна реальності, але висловлює їх бажання.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку – систематичний вплив на організм дитини з метою його морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров'я, формування рухових навичок і фізичних якостей.

Фізичний розвиток – процес зміни морфологічних і функціональних ознак організму, основою якого є біологічні процеси, зумовлені спадковими генетичними факторами, умовами зовнішнього середовища і вихованням.

Художнє виховання – процес формування у дітей здатності сприймати, відчувати, переживати, любити, оцінювати мистецтво, насолоджуватися ним і створювати художні цінності.

Художнє сприймання – пізнання дійсності засобами різних видів мистецтва.

Цінність – значущість, якої люди надають речам і явищам і яка є основою ставлення до них.

Чуйність – моральна якість, що визначає суспільну спрямованість особистості та виявляється в турботі про потреби, запити й бажання оточуючих, уважності до їхніх інтересів, проблем; співчуття до навколишніх, готовності прийти на допомогу.

Шанобливість – духовно-моральне ставлення дитини до однолітка, що проявляється у привітності, дружній прихильності; у виявленні доброти, співчуття, симпатії (теплих ніжних почуттів, уподобання) та добродійності старшого дошкільника до однолітка (усвідомленого надання допомоги) за присутності бажання діяти; готовності дитини, віддячити однолітку за добрий вчинок, відповісти тим самим за послугу, допомогу, зроблене добро.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти України : Наук. кер. : А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Видавництво, 2021. 26 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Беленька Г.В., Богініч О.Л., Машовець М.А. Здоров'я дитини – від родини. Київ : СПД Богданова А М., 2006. 220 с.
3. Безсонова О. Здоров'я дитини від родини. Вид. 2-ге. Київ : Слово, 2015. 256 с.
4. Біла І.М. Актуальні проблеми гри дошкільника : навч.-метод. комплекс. Кам'янець-Подільський, 2008. 48 с.
5. Богущ А. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. Київ : Слово, 2010. 374 с.
6. Богущ А. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник / за ред. А.М. Богущ. Н.В. Гавриш : Слово, 2016. 704 с.
7. Богущ А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2003. 344 с.
8. Богущ А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Київ : Слово, 2006. 304 с.
9. Богущ А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність: мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навч.-метод. посіб. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2012. 304 с.
10. Ватаманюк Г.П. Музика в країні Дошкілля : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2008. 260 с.
11. Ватаманюк Г.П.. Робота з дитячою книгою в закладі дошкільної освіти: теорія і практика : навчально-методичний посібник. Київ : КНТ, 2018. 480 с.
12. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Харків : Мадрид, 2015. 220 с.
13. Вікова та педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долниська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ : Просвіта, 2004. 413 с.

14. Вільчковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. 3-ге вид.,пероб. і допов. Суми : Університетська книга, 2011. 428 с.
15. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посібник для студ. дошкільних факультетів вищ. пед. навч. закладів. 3-тє вид., стер. Суми : Університетська книга, 2017. 428 с.
16. Вільчковський Е.С., Вольчинський А.Я., Малімон О.О., Смаль Я.А., Ковальчук А.Д. Українські народні рухливі ігри як засіб фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посібник. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 108 с.
17. Вільчковський Е. С., Вольчинський А. Я., Смаль Я. А. Фізичне виховання дітей дошкільного віку з використанням українських народних ігор : метод. посібник. Луцьк, 2020. 135 с.
18. Вознесенська О.Л., Сидоркіна М.Ю. Творча взаємодія з дитиною : методичні рекомендації. Київ : Міленіум, 2009. 65 с
19. Газіна І.О. Методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку : Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець Панькова А.С., 2021. 384 с.
20. Газіна І.О. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібни. Кам'янець-Подільський: Аксіома. 2014. 224 с.
21. Гордійчук М.С., Бабюк Т.Й. Дошкільна педагогіка і наступність роботи закладу дошкільної освіти та початкової школи : навчально-методичний посібник. Київ : Міленіум, 2019. 164 с.
22. Гордійчук М.С., Бабюк Т.Й., Пукас І.Л. Етнографія дитинства : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Друк-Сервіс, 2018. 96 с.
23. Гра дошкільника : теорія і практика. Дайджест 5 / Упор. Г. І. Григоренко. Запоріжжя: ТОВ «ЛППС», 2007. 196 с.
24. Гураш Л. Раннє дитинство: специфіка, особливості. Дошкільне виховання. 2002. №1. С. 24-25.
25. Демчик К.І. Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. 128 с.
26. Дмітрієва В. Методика раннього розвитку Марії Монтессорі. Від 6-ти місяців до 6-ти років / перекл. А. Сіненко. Київ : Форс Україна, 2019. 224 с.
27. Дуткевич Т.В. Психологія дитяча : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнко, 2016. 347 с.
28. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: 2-ге видання. Навч пос. Київ :

- Центр учбової літератури, 2019. 392 с.
29. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний редактор В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
 30. Йовенко Л.І. Традиційне родинне виховання українців : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів : навч. посібник. Умань : Софія, 2010. 239 с.
 31. Загородня Л.П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2015. 275 с.
 32. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік / Піроженко Т.О. та ін. Київ : Генеза, 2016. 88 с.
 33. Індивідуалізація виховання дошкільника : навч. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2007. 150 с.
 34. Каньоса Н. Г. Теорія та методика співпраці дитячих навчальних закладів з родинами : навчально-методичний посібник / укладач Н. Г. Каньоса. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2015. 116 с.
 35. Каньоса Н.Г., Олійник О.М. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку: навч.-метод. посібник / авт.-упор. Н.Г. Каньоса, О.М. Олійник. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку. Київ: Міленіум, 2018. 98 с.
 36. Каньоса Н.Г., Бабюк Т.Й., Пукас І.Л. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. 268 с.
 37. Кириченко Н., Науменко Т. Мистецтво розвиває творчість : метод. посіб. для працівників дошкільних закладів, вчителів початкових класів. Тернопіль, Мальва-ОСО 1998. 72 с.
 38. Кірсанова І.Ф. Організація режимних процесів у ДНЗ. Харків : Вид.група «Основа», 2010. 175 с.
 39. Кононко О.Л. Психолого-педагогічні аспекти розвитку дитини раннього віку : навч.посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 255 с.
 40. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. Київ : ФОП Ференець В.Б., 2020. 44 с.
 41. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей. Київ : Кондор, 2006. 00 с.
 42. Лембрик І. Дитячі вікові кризи. Дошкільне виховання. 2003. № 4. С. 22–23.
 43. Лисенко Н.В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог: навчально-методичний посібник для ВНЗ. Київ: Видавничий дім «Слово», 2009. 400 с.
 44. Лохвицька Л. Розвивальне предметне середовище в дошкільних

- навчальних закладах : навч.-метод. посіб. : схвалено для використ. в дошкільних навч. закл. Київ. : Редакція газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 77 с.
45. Максимова О.О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади): навчально-методичний посібник / Олена Олександрівна Максимова. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 213 с.
 46. Мартиненко Г.В. Театралізована діяльність в дитячому садку. Харків: Основа, 2018. 127 с. (Серія «Заклад дошкільної освіти. Вихователю»).
 47. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти 2021р.) URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/815/81519/6050be86b4f68482865820.pdf>
 48. Методичні рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» / Мін. осв. і наук. викон. орг. Київміськради (КМДА), Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 3-є вид., доопр. та доп. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 400 с.
 49. Методичні рекомендації до програми розвитку та виховання дитини раннього віку «Зернятко» / під ред. О. Л. Кононко. Київ : Кобза, 2004. 188 с.
 50. Михайлова А.І, Кушнарєнко Е.М., Губанова Н.В. Організація роботи з дітьми різновікових груп : методичний посібник для вихователів дошкільних закладів. Харків : Ранок : Веста, 2008. 64 с.
 51. Нечипорук Н., Петько О., Корж Т. Особливості організації навчально-виховного процесу в різновікових групах ДНЗ. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 179 с.
 52. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі / Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М. та ін. Київ : Слово, 2010. 376 с.
 53. Олійник Л. Активізація спонтанної діяльності (сенсорне виховання дітей раннього віку). Палітра педагога. 1998. № 4. С. 27–29.
 54. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / 2-ге вид., зі зм. та доп. / авт.-упор. А. П. Бурова. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 296 с.
 55. Організація роботи з дітьми раннього віку / уклад. Л.А. Швайка, Г.В. Гаркуша; іл. Н.В. Кридченко. Харків : Основа, 2009. 223 с.
 56. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу : уавч. посібник. Кив : Центр учбової літератури, 2013. 225 с.
 57. Павелків Р. В. Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 432 с.
 58. Павлова Л.М. Розвивальні ігри-заняття. Харків: «Ранок», 2007.

59. Панченко А., Корендо Р. Використовуємо інтегрований підхід до організації освітнього процесу з дітьми раннього віку // Вихователь-методист дошкільного закладу. №1, 2016.
60. Планування освітньо-виховної роботи в ДНЗ : молодший дошкільний вік. Тернопіль; Харків : Ранок, 2014. 280 с.
61. Плохій З.П. Виховання екологічної культури дошкільників: методичний посібник. Київ: Редакція журналу «Дошкільне виховання», 2002. 173 с.
62. Плохій З.П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навчально-методичний посібник Київ: Світич, 2010. 144 с.
63. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
64. Поніманська Т. І., Дичківська І. М. Дошкільна педагогіка : практикум: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. Вид. 2-ге. Київ : Слово, 2007. 352 с.
65. Пренатальна і перинатальна педагогіка / авт.-упоряд. : Т.Д. Азаренко, А.А. Грищенко, Т.Л. Гурковська, О.П. Долинна та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 80 с.
66. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO®» / О. Ю. Рома, В. Ю. Близнюк, О. П. Борук. The LEGO® Foundation, 2016. 140 с.
67. Програми розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>
68. Пукас І.Л. Основи саморозвитку професійної компетентності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти : монографія. Київ: Вид-во «Центр учбової літератури», 2021. 134 с.
69. Пукас І.Л. Особливості адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти / Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії: зб. матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради; [відпов. секр. І.Л. Пукас]. Київ : Центр учбової літератури, 2019. С. 324–328.
70. Ранній розвиток дитини – право кожного: зб. матеріалів Всеукраїнського форуму (м. Київ, 20 квітня 2019 р.) / Міністерство освіти і науки України, Національний еколого-натуралістичний центр. Київ : НЕНЦ, 2019. 123 с.
71. Рибальченко І.М. Взаємодія з батьками. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 208 с.
72. Рібцун Ю.В. Мовленнєві намистинки для маленької дитинки: від народження до трьох років. Київ, 2010.

73. Рогальська Н. В. Педагогіка дітей раннього віку : навч.-метод. посібник. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. 150 с.
74. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя: методичний посібник / Кузьмук Л.І. та ін.; за ред.. Т.І. Поніманської. Київ: Вид. дім «Слово», 2013. 568 с.
75. Розвиваючі ігри з малятами до трьох років / склала Т.В. Галанова. Ярославль : Академія розвитку : Академія, Київ : Академія холдинг, 2000.
76. Розвиток творчої особистості дошкільника. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2008. 351 с.
77. Свирська Л., Петрова Н. Взаємодія дорослих із дітьми раннього віку. Київ, 2004.
78. Сенсорний розвиток дошкільнят. Ранній вік / М.Л. Кривоніс, О.Л. Дроботій. Харків : Ранок, 2015. 192 с.
79. Сухарева Л. С. Піклуємось разом з батьками. Робота з батьками дошкільників. Харків: Основа: Тріада, 2008. 128 с.
80. Сухорукова Г.В., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А.. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / за заг. ред. Г.В. Сухорукової. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2448253/>
81. Сучасний дошкільний заклад : середовище для розвитку : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Сисин О.В., 2012. 351 с.
82. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : підручник / Е.С. Вільчковський, О.І. Курок. Суми : Університетська книга. 2019. 467 с.
83. Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок дошкільного навчального закладу. Дошкільне виховання. 2002. № 10–11.
84. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти : навч. посіб. Київ : Академія, 2000. 544 с.
85. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ: монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків. : «Друкарня Мадрид», 2015. 330 с.
86. Франчук Т.Й., Пукас І.Л. Основи професійного саморозвитку студента, педагога в умовах компетентнісної моделі освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 168 с.
87. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки / упор. і авт. вступ. статей З. Н. Борисова, В. У. Кузьменко, за заг. ред. З. Н. Борисової. Київ : Вища школа, 2004. 512 с.

88. Швайка Л.А. Методична робота в ДНЗ. Харків : Основа, 2017. 301 с.
89. Шийко Е. Розвиток пізнавальної сфери на третьому році життя. Дошкільне виховання. 2000. № 9. С. 14–17.
90. Щербакова І. Розвивальне середовище. Дошкільне виховання. 2007. № 12. С. 16–17.
91. Щербакова К.Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. URL: https://dlearn.pnu.edu.ua/data/users/56/import/sherbakova_k_i_metodika_formuvannya_elementarnih_matematichn.pdf
92. Як виховати в сім'ї здорову дитину від народження до повноліття: Колект. моногр. / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, М. А. Машовець; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. Ін-т педагогіки і психології. Київ : СПД Богданова А.М., 2006. 220 с.
93. Яловська О.О. Пальчики дошкільнят: розвиваємо руку – розвиваємо мозок. 2-ге вид. Тернопіль : Мандрівець, 2013.
94. Kanosa, N., Chaika, I., Lytvynova, I., Yakovyshyna, T., Uspenska, V. & Kostiuk, D. (2020) Evaluation of the Application of Training in Higher Education Institutions as a Technology of Active Learning. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11 (10), 199–202. doi:10.31838/srp.2020.10.33 <http://www.jcreview.com/?mno=120203#abstract>.

ДОДАТКИ

Додаток А

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ЩОДО ВИХОВАННЯ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ СЮЖЕТНО- РОЛЬОВИХ ІГОР

Аналіз отриманих даних доводить результативність роботи з впровадження розвитку базових якостей особистості старшого дошкільника засобом сюжетно-рольових ігор.

Сюжетно-рольова гра – провідна діяльність дошкільників, яка задовольняє вікові потреби дітей та допомагає оволодіти знаннями і вміннями. У грі починається моральний та розумовий розвиток дитини, а головне – становлення особистості.

Відомі два джерела, які живлять дитячі задуми, спонукають реалізувати їх у грі.

Перше – явища і події навколишньої дійсності, які випадково спостерігають діти і які викликають у них інтерес.

Друге – продумана, послідовна організація дорослими доступних, цікавих вражень, що можуть збагачувати зміст гри.

Комплексний метод керівництва ігровою діяльністю передбачає два основних етапи:

– виникнення гри на основі вражень дітей у процесі ознайомлення із суспільними явищами, поглиблення і розвитку її за допомогою іграшок та замінників.

– активізація педагогічно доцільного змісту ігор – знань, моральних уявлень, творчості, самостійності – за допомогою рольового спілкування вихователя з дітьми, введення правил колективної гри.

Для забезпечення правильної організації та проведення сюжетно-рольової гри, необхідні:

– чіткість та послідовність планування навчально-виховної роботи з керівництва творчими іграми;

– зв'язок між навчанням на заняттях, творчими іграми та працею, спрямованими на задоволення потреби гри;

– складання перспективного планування підготовки сюжетно-рольових ігор на рік;

– конкретизація ігрової ситуації, безпосередньо вихователем у період гри, спираючись на знання та вікові особливості дітей, конкретну ситуацію, досвід, такт, педагогічну майстерність.

Методичні рекомендації до проведення сюжетно-рольових ігор:

1. Вимоги до гри:

- кожна дитина повинна вміти виконувати будь-яку роль тієї чи іншої гри (мінятися ролями); вживати ввічливі слова – необхідна умова культури спілкування;
- включати в сюжетно-рольові ігри лічбу та вимір, переходячи від конкретних форм до більш абстрактних;
- ігровий матеріал має бути привабливий і розміщений у доступних для дітей місцях.

2. Керівництво вихователя грою:

- знати психологічні та вікові особливості дітей дошкільного віку, індивідуальні – кожної дитини;
- завойовувати довіру у вихованців, розуміти ігрові задуми дітей, їх переживання, вміти встановлювати з ними дружні контакти;
- вміти пробудити у дитини інтерес, цікавість до гри, бажання гратися в колективі однолітків;
- добре знати структуру рольової гри, її чотири компоненти (розподіл ролей, ігрові дії ролей, ігрове застосування предметів та їх умовну заміну іншими предметами, стосунки між гравцями);
- проводити роботу з дітьми по ознайомленню з навколишнім життям, працею дорослих у різних сферах, щоб діти мали певні конкретні знання про навколишню дійсність, які б вони могли використати в грі;
- розвивати в процесі гри у дошкільників творчість, фантазію, уяву, використовуючи різноманітні прийоми: запитання, заохочення, репліку, вказівку, оцінку окремих персонажів, тощо;
- тримати в полі зору всіх учасників гри, а часом самому бути її учасником (з молодшими гратися разом, у старших дошкільників розвивати самостійність, цілеспрямованість, наполегливість);
- сприяти організації дитячого колективу у грі, вихованню дружніх почуттів, позитивних моральних якостей.

Методика виховання базових якостей особистості старшого дошкільника засобом сюжетно-рольової гри включає такі етапи:

- *перший етап* – формування емоційної готовності до праці, орієнтованої на моральну норму відповідальності, що проявляється у створенні образу-враження та переживання, в результаті емоційного насичення педагогом навчальної і побутової інформації;
- *другий етап* – ознайомлення зі змістом норми відповідальності та конкретизація його у правилах;
- *третій етап* – формування у дітей власного досвіду відповідальності та його осмислення.

Вихователі і батьки нерідко вимагають від дитини ініціативності, самостійності, старанності і відповідальності, не проявляючи достатньої турботи про формування цих якостей. Завдання педагога повинно полягати в тому, щоб протягом виховання у старшому дошкільному віці навчити її свідомо керувати своєю поведінкою і сформувати у неї необхідні для цієї якості особистості, у тому числі відповідальність. При цьому різні види і методи педагогічного впливу формують цілісну систему організації і розвитку відповідальності, у якій головне місце посідає вплив педагога-дошкільника.

Важливо давати дітям можливість демонструвати, що вони несуть відповідальність за свої дії, навчання, домашні обов'язки та стосунки. Відповідальний вчинок включає в себе довіру, вміння приймати рішення й відповідати за свою поведінку. Уроки відповідальності треба давати вже в ранньому віці та продовжувати їх протягом усього дитинства та юності. Наприклад, ефективний спосіб навчити дитину бути відповідальною – призначити їй певні домашні обов'язки. Ці завдання повинні стати для неї можливістю допомогти батькам, а не бути покаранням, також потрібно встановити правила й наслідки за їх порушення. Батькам треба постійно пропонувати своїм дітям можливість бути відповідальними й самим при цьому діяти відповідально.

Також дитину можна навчити таких необхідних навичок для ефективнішого формування та розвитку базових якостей особистості:

– **Наполегливість.** Діти повинні усвідомлювати важливість наполегливої роботи над завданнями й обов'язками. Дитині потрібно тренувати навички, необхідні для виконання конкретного завдання.

«Спробуй ще і ще раз» – ці слова повинні стати одним з девізів вашої родини.

– **Обов'язковість при виконанні завдань.** Діти повинні навчитись до кінця виконувати домашні завдання або домашні обов'язки. Допоможіть дитині зрозуміти, що процес так само важливий, як і кінцевий результат.

– **Прийняття рішень.** Наводьте альтернативні варіанти й допоможіть дітям розставляти пріоритети при прийнятті рішень. Починайте вчити їх цього вже в молодшому віці, щоб, коли діти виростуть, вони могли визначати обґрунтованість своїх рішень і на собі відчутти переваги або наслідки свого вибору.

– **Мотивація.** Коли діти внутрішньо мотивовані, вони націлені на виконання завдань без необхідності в додаткових указівках і спонуканнях. Якщо дітей мотивувати тільки зовнішніми факторами, такими, як гроші чи винагорода, вони будуть поводитись відповідально тільки для того, щоб

отримати це, і не зможуть поводитись відповідально, коли винагороди не буде. Прищеплюйте дітям важливе розуміння того, що бути відповідальним треба тому, що це обов'язок і привілей, а не тому, що за це можна отримати матеріальну винагороду.

– **Тайм-менеджмент (управління часом).** У дітей можуть виникати труднощі при плануванні часу на виконання домашніх справ і завдань. Батьки можуть навчити своїх дітей користуватися щоденником і скласти розклад. Перегляньте події дня, допоможіть дітям скласти план виконання завдань та оцініть, чи були їх обов'язки виконані своєчасно.

– **Спілкування.** Проводьте регулярні сімейні зібрання із приводу домашніх обов'язків. Нехай кожна дитина висловиться; усі повинні уважно слухати, коли кожний член сім'ї розповідає про свої завдання, успіхи та помилки. Нехай дитина розповідає про те, як вона зуміла продемонструвати відповідальність.

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ БАТЬКІВ ЩОДО ВИХОВАННЯ
БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

– **Будьте прикладом.** Коли діти бачать, що ви берете на себе відповідальність, піклуєтесь про інших, у всьому встигаєте вчасно, дотримуєтесь своїх обіцянок, не виправдовуєтесь і не звинувачуєте іншого у своїй помилках, вони дізнаються про переваги надійної людини. Діти більш схильні наслідувати відповідальність, коли вони бачать конкретні приклади, а не тоді, коли просто чують, як батьки кажуть їм бути відповідальними. Пам'ятайте, що ваш приклад буде мати довгострокові наслідки.

– **Розповідайте про відповідальні вчинки.** Щодня виділяйте час, щоби порозмовляти з дитиною про події дня, періодично обговорюйте відповідальну поведінку. Обговорюйте конкретний приклад людей, яких знають ваші діти, як вони діяли відповідально, і яких особистих і соціальних переваг вони домоглися такою своєю поведінкою.

– **Поясніть, яка поведінка є безвідповідальною.** Коли ви припускаєтесь помилки, визнайте її, і нехай ваша дитина знає, що ви теж повинні вчитись на помилках і будете прагнути бути більш відповідальними в майбутньому. Точно так само, коли ваша дитина припускається помилки, нехай вона візьме на себе відповідальність за неї. Укажіть приклад того, як люди поведуться безвідповідально, й обговоріть негативні наслідки, з якими вони зіштовхуються через свій негативний вибір. Коли діти бачать, як безвідповідальна поведінка впливає на їхнє життя й життя інших людей, вони починають розуміти, що всім буде краще, якщо кожен буде приймати мудрі рішення й поводитися сумлінно.

– **Використовуйте персонажів оповідань.** Використовуйте літературу, щоби передати важливі уроки відповідальної поведінки й інші риси характеру. Бібліотерапія дозволяє дітям висловлювати свої почуття із приводу дій або поведінки персонажа, дає їм можливість порівняти себе з ним, стати на його місце, знаходити вихід з різних ситуацій, в які він потрапляє, і розуміти, як досвід персонажа впливає на його власне життя. Коли дитина прочитає про персонажа, який поводить себе відповідально чи безвідповідально, спитайте, чи зрозуміла вона, чому персонаж поводить себе так, а не інакше.

Будьте позитивними, установлюйте з дітьми чіткий зворотний зв'язок про виконання домашніх обов'язків. Частіше заохочуйте дитину, коли вона демонструє самостійність, відповідальність, обговорюйте з нею негативні аспекти погано виконаних завдань, якщо вона підходить до них

безвідповідально. Допоможіть дитині усвідомити важливість своїх обов'язків і взяти їх під контроль. Говоріть про це з точки зору поведінки, а не самої людини. Скажіть: «Дмитрику, ти гарно помив машину». Не треба казати: «Ти молодець». Кажіть: «Поліно, ти не закінчила мити підлогу», а не «Ти така безвідповідальна». Поведінка може бути позитивною або негативною.

Таким чином, необхідно зазначити, що регулярне використання системи спеціально підібраних сюжетно-рольових ігор спрямованих на формування базових якостей особистості значно розширює світогляд дошкільнят. Систематичне впровадження підібраних сюжетно-рольових ігор сприяє вихованню дружелюбності, вміння домовлятися, розподіляти між собою ролі, залучити дітей до реальних життєвих явищ та взаємин між людьми, завдяки таким іграм дитина вчиться дотримуватись правил та норм поведінки; під час сюжетно-рольових ігор дитина пізнає себе, свої можливості; сюжетно-рольові ігри формуються позитивні взаємини між дітьми, морально-етичних якостей старших дошкільників. Завдяки спільній грі розвивається організованість та відповідальність кожної дитини. Під час сюжетних ігор у дітей формуються та розвиваються базові якості особистості, такі як наполегливість, відповідальність, організованість у подоланні проблем.

ПЛАН-КОСПЕКТ ЗАНЯТТЯ З РОЗВИТКУ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Заняття для дітей старшого дошкільного віку «Стежинками доброти до великого серця»

Мета: поглибити знання дітей про такі моральні категорії, як людяність, доброта, вдячність. Формувати морально-етичні уявлення та адекватні форми поведінки, переконання про те, що добре жити з добрими людьми.

Збагачувати внутрішній світ дитини позитивними емоціями. Вправляти умінні правильно виражати свої почуття.

Розвивати оцінні навички, вміння дітей оволодівати адекватними формами прояву своїх почуттів у спілкуванні.

Вправляти дітей у правильному граматичному мовленні.

Виховувати в дітей бажання бути приємними людьми, бажання творити добро, добрі вчинки, бути доброзичливими, щирими, проявляти співчуття, доброту, піклування.

Акцентувати увагу дітей на їхніх позитивних рисах, а не на недоліках. Активізувати в мовленні дітей ввічливі слова.

Матеріал: клубок ниток, валентинка, червоні, золоті та чорні сердечка, дерево «Добрих справ», магнітофон, свічка, гіпсові сердечка, пензлі, серветки.

Попередня підготовка дітей:

- читали казки про добрі та погані вчинки;
- проводили бесіди про добро і зло, про ввічливість;
- розглядали ілюстрації про добрі вчинки;
- розігрували та обговорювали ситуації про добрі та погані вчинки.

Хід заняття:

Діти заходять до групової кімнати, вітаються з гостями (Добрий день).

– Діти, що ви тільки що зробили? (*привіталися з гостями*)

– Діти, зустрівши на вулиці друга, що ви йому скажете? (*доброго дня, привіт!*). Так, ви привітаєтесь. Молодці, усе це слова привітання. Чемні люди завжди вітаються, бажають одне одному здоров'я, доброго дня, ранку.

– Що означає – «здраслуй»? Таке гарне слово. Все тому, що здраслуй – значить «будь здоровий».

– Подивіться, що в мене в руках?

– Правильно, це валентинка.

– А ви знаєте, коли дарують валентинки?

– Правильно, валентинки дарують на Свято Валентина, у День закоханих.

– Що ж це за свято? Це свято святкують 14 лютого. Це день, коли говорять про любов, доброту, щирість, за що люблять. У цей день виховується ввічливість, людяність, доброта. Тож і ми сьогодні поговоримо про доброту, добрі вчинки.

Вихователь:

– Діти, подивіться, що в мене в руках? (*клубок ниток*)

– Той, кому він у руки попаде, добре слово всім нехай назве.

Вправа «Поділися добрим словом».

Діти стають разом із вихователем у коло, передають одне одному клубочок, по черзі називають добре слово і, намотуючи ниточку на палець, утворюють нитяне коло.

Вихователь:

– Подивіться, у нас утворився ланцюжок добрих, щирих слів. А чи змінився від них ваш настрій?

– У мене на серці стало приємно і тепло. А у вас?

– Давайте змотаємо наш добрий клубочок і нехай тепер він буде у нас в групі. А якщо комусь стане сумно, чи будуть потрібні щирі слова, він може трохи потримати клубочок у руках – і одразу пригадати їх.

– Скажіть, а вам завжди весело? Чи трапляються такі дні, коли ви чимось засмучені?

– Чому людині може бути погано? (*якщо її хтось образив, чи просто стало сумно, чи щось трапилось*).

– А як ми можемо дізнатись, що людині погано на душі? (*коли очі сумні, коли вона не усміхається, коли плаче*).

– А як можна допомогти людині, якій погано? (*запропонувати свою допомогу, спробувати розважити її, розвеселити, зробити подарунок, пригостити смачним, поділитися іграшкою, пожаліти тощо*).

– Діти, на що схожа доброта? (*у неї мамині усміхнені очі, ніжні та ласкаві бабусині руки, усмішка на обличчі*).

– Де живе доброта? (*у людському серці*).

– Чим займається? (*добрими справами*).

– Якого кольору може бути?

– Вона тепла чи холодна?

– Де ми можемо її побачити?

Вихователь:

Та поруч із Добротою живуть слуги Зла, Жорстокості, Злість, Лінь, Сварка і Байдужість. Вони шукають серед дітей собі друзів.

(звучить сувора музика, забігає дівчинка, яка символізує Зло, Жорстокість, Злість, Лінь, Сварку і Байдужість.)

Дівчинка:

– Я – жорстокість, я – злість, я – лінь, і сварка я, і байдужість я.

Закликаю нічого не пробачати,
чорну злість у собі завжди зберігати,
не допомагайте рідним, друзям,
не вчіться гарному,
ніколи не піддавайтесь,
завжди сперечайтесь,
зростаєте, дітки, байдужими,
інших зневажайте,
про себе тільки дбайте,
на чуже горе уваги не звертайте,
чорне сердечко у собі плекайте.

(дівчинка роздає чорні сердечка дітям).

Вихователь:

– Діти, чи сподобались вам подарунки? Давайте позбудемося їх, а також погані почуття та вчинки.

Вправа «Цього треба позбутися».

(Діти називають те, чого б бажали позбутися (злість, заздрість, жадібність, сварка, лінь, війна, вереда, зазнайство, неввічливість, неохайність, невдячність, невірність, неправда) і наклеюють чорні сердечка на дошку).

Вихователь:

– Мої маленькі друзі, не слухайте цю дівчинку. Вона думками, словами, діями може завдати болю кожному з нас.

Вихователь:

– Давайте цю дівчинку-злючку запросимо пограти з нами в гру. Може, вона перетвориться на добру, чуйну дитину.

Гра «Ввічливо чи не ввічливо».

Вихователь:

– Перевіримо, чи вмієте ви правильно поводитись. Якщо ви погоджуєтесь, то плескайте в долоні, а якщо – ні, то тупайте ногами.

Прибери мерщій в кімнаті,

Й чистим, вмитим за сніданком

Привітайся до матусі:

– Рідна, з добрим ранком!

У дівчаток гарні кіски,
Але надто вже малі,
А щоб більші виростили,
Ми їх тягнем до землі!

Без запрошення йди в гості,
Не вітайся там ні з ким,
І ні за що слів «будь ласка»
І «пробачте» не кажи!

Друг в біді не лишить,
Щирим словом втішить,
Отакий він, незрадливий,
Справжній друг.

Вихователь:

– Молодці, діти, ви обрали такі чесноти, які притаманні добрим, чуйним людям. Ці люди схожі на чарівників. І кожен з нас може стати чарівником. – Як ви думаєте, за якої умови? (*робити добрі справи*). Тож давайте складемо з вами «Дерево Добра».

– Тож за яких умов доброта може оселитися в наших душах?

Складання «Дерева Добра».

- дбати про слабких, маленьких, старих, хворих;
- не заздрити;
- жаліти інших, а не себе;
- своїми вчинками приносити радість;
- не завдавати болю.

Рухлива гра

Я всміхаюсь сонечку
Здраствуй, золоте!
Я всміхаюсь квітонеці –
Хай вона цвіте!
Я всміхаюсь дощику:
Лийся, мов з відра!
Друзям усміхаюся –
Зичу їм добра!
(Звучить заспокійлива музика)

Вихователь розповідає:

За синіми морями, дрімучими лісами, високими горами живе її величність Доброта. Вона намагається зробити світ добрішим. А тому завжди

серед людей приходять до них на допомогу без нагадування і благань. Доброта вміє розділити і радість, і горе з рідними і друзями та просто з незнайомими людьми. Щодня, тільки на небі з'явиться ласкаве сонечко, вона розсіває свої зерна – зерна доброти у дитячих душах.

(чути дзвоник і вихователь бере бандероль

– Діти, погляньте ми з вами отримали бандероль, давайте розкриємо її і побачимо, що там.

Доброта:

«Добрий день, діти, я – Доброта. Я пишу до вас, бо знаю, що ви добрі і гарні діти і тому подарувала вам ці сердечка як символ найсвітліших і добрих почуттів, таких, як любов, вірність, дружба і, звичайно, доброта.

Я дарую Вам свічку. Погляньте, яка в неї вогняна зачіска. Вам приємно дивитися на її полум'я? А якщо піднести руки ближче до вогника, що ми відчуваємо? *(тепло)*.

– Як ви гадаєте, чи може людина світитися, як свічка і дарувати світло та тепло? *(так)*. За якої умови це може статися? *(коли людина робить добрі справи, гарні вчинки)*».

Вихователь:

– У доброї людини очі сяють, як зорі, а своїми добрими вчинками вона заспокоює, ніби притягує до себе. Якщо накрити її скляним ковпаком (вихователь накриває свічку склянкою), то побачимо світло є, а тепла не відчуваємо. Запалена свічка – добра, щира людина, а свічка, накрита склянкою, – це людина, яка дбає тільки про себе.

– Нехай ця свічка залишається з вами і нагадує, якою людиною треба бути.

Вихователь:

– Сьогодні нам було затишно і приємно. І не тільки тому, що Доброта подарувала нам сердечка і свічку, яка нас зігрівала і нам світила, а тому, що в кожній дитині є доброта, кожен в нашій групі добрий і чуйний. Доброта живе в наших родинах. Подивіться, наша гостя – дівчинка-злючка, перетворилася на добру. Недаремно в народі кажуть «Добро перемагає зло».

Вихователь:

– Діти, давайте з вами пригадаємо прислів'я та приказки про добро.

(діти розповідають прислів'я та приказки про добро)

– Коли тебе добрі люди шанують, шануйся сам;

– Не одяг красить людину, а добрі діла;

– Хто людям добра бажає, той і собі має;

– Добрий чоловік – надійніше кам'яного мосту;

– Від добра добра не шукають;

– Все добре переймай, а зла уникай;

– Добре діло роби сміло;
– Добре роби, добре й буде;
– З добрим поживеш – добре й переймеш, з лихим зійдешся – й свого позбудешся;

- Світ не без добрих людей;
- Хочеш собі добра – не роби нікому зла;
- Хто добре робить, тому зло не шкодить;
- Де є добрі люди, там біди не буде;
- Доброго тримайся, поганого цурайся;
- Робиш добро – не кайся, робиш зло – зла й сподівайся;
- Часок у добрі побудеш – все горе забудеш;
- Добро не лихо, ходить тихо.

Доброта:

- Нехай поруч із вами усім людям буде тепло і затишно!

Вихователь:

– А тепер, діти, давайте пройдемо з вами до нашої майстерні і виготовимо валентинки, які ви подаруєте найдорожчим людям, а найдорожчі люди на землі – це ваші батьки.

(діти виготовляють валентинки).

**КАРТОТЕКА СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР»
(ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ)**

«Салон краси»

Мета: розширити і закріпити знання дітей про роботу в «Салоні краси», викликати бажання виглядати красиво, виховувати культуру поведінки в громадських місцях, повагу, ввічливе ставлення до старших і один до одного.

Ролі: перукар, майстер манікюру, майстер косметичного кабінету, касир, прибиральниця, клієнти.

Ігровий матеріал: дзеркало, набір гребінців, бритва, ножиці, машинка для стрижки волосся, фен для сушіння, лак для волосся, одеколон, лак для нігтів, дитяча косметика, альбом зі зразками зачісок, фарба для волосся, халати, пелеринки, рушники, каса, чеки, гроші, швабра, відро.

Хід гри:

- Перукар миє волосся, зачісує, робить стрижки, фарбує волосся, голить, освіжає одеколоном.
- Майстер манікюру робить манікюр, покриває нігті лаком, дає рекомендації по догляду за руками.
- Майстер косметичного кабінету робить масаж обличчя, протирає лосьйоном, змащує кремом, фарбує очі, губи і ін.
- Касир вибиває чеки.
- Прибиральниця підмітає, змінює використані рушники, серветки.
- Відвідувачі чемно вітаються з працівниками салону, просять надати послугу, радяться з майстрами, платять в касу, дякують за послуги.

«Будуємо дім»

Мета: познайомити дітей з будівельними професіями, звернути увагу на роль техніки, що полегшує працю будівельників, навчити дітей споруджувати будівлю нескладної конструкції, виховати дружні взаємини в колективі, розширити знання дітей про особливості праці будівельників, розширити словниковий запас дітей: ввести поняття «споруда», «муляр», «підйомний кран», «будівельник», «кранівник», «тесляр», «сварщик», «будівельний матеріал».

Ролі: Будівельники, водії, керівник. Ігровий матеріал: великий будівельний матеріал, машини, підйомний кран, іграшки для обігравання споруди, картинки із зображенням людей будівельної професії: муляра, тесляра, кранівника, шофера і т. д.

Хід гри:

Вихователь пропонує дітям відгадати загадку: «Що за башточка варто, а у віконці світло горить? У цій башті ми живемо, і вона зветься? (будинок)».

Вихователь пропонує дітям побудувати великий, просторий будинок, де б могли поселитися іграшки.

Діти згадують, які бувають будівельні професії, чим зайняті люди на будівництві.

Потім діти домовляються про будівництво будинку. Розподіляються ролі між дітьми.

«Сім'я»

Мета: Закріплювати уявлення дітей про сім'ю, про обов'язки членів сім'ї. Розвивати інтерес до гри. Вчити дітей розподіляти ролі й діяти відповідно до прийнятої на себе ролі, розвивати сюжет. Спонукаати дітей до творчого відтворення в грі побуту родини. Вчити діяти в уявних ситуаціях, використовувати різні предмети – заступники. Виховувати любов і повагу до членів родини та їх праці.

Ролі: мама, тато, бабуся, дідусь, старша донька, діти-дошкільнята, лялька - немовля.

Ігровий матеріал: Меблі, посуд, атрибути для обладнання будиночка, «дитячого саду», великий конструктор, іграшкова машина, лялька – немовля, іграшкова коляска, сумки, різні предмети – заступники.

Хід гри:

Мама-домогосподарка збирає і проводить доньку в дитячий садок, чоловіка на роботу; доглядає за молодшою дитиною (лялька), гуляє з ним, прибирає в будинку, готує їжу; зустрічає дитину з дитячого саду, чоловіка з роботи; годує їх, спілкується, укладає дітей спати.

Тато-будівельник збирається на роботу, відводить дитину в дитячий сад, йде на роботу; будує будинки, мости; повертається з роботи, забирає дитину з дитячого саду, повертаються додому; допомагає дружині по будинку, грає з дітьми, спілкується.

Дідусь допомагає бабусі, татові, читає газети, журнали; грає з онуками, спілкується з сусідами.

Старша донька допомагає бабусі готувати їжу, мити посуд, прибирати в будинку, гладити білизну; грає і гуляє з молодшою сестрою, спілкується.

Діти-дошкільнята встають, збираються і йдуть в дитячий сад; в дитячому саду займаються: грають, малюють, гуляють; повертаються з дитячого саду, грають, допомагають батькам, укладаються спати.

«Магазин – Супермаркет»

Мета: Формувати уявлення дітей про працю людей в магазині, різноманітності магазинів і їх призначення. Вчити виконувати різні ролі відповідно з сюжетом гри. Розвивати наочно-дієве мислення, комунікативні навички. Виховувати доброзичливість, вміння рахуватися з інтересами і думками партнерів по грі.

Словникові слова: вітрина, касир, кондитерська.

Ігровий матеріал: вітрина, ваги, каса, сумочки і кошики для покупців, форма продавця, гроші, гаманці, товари по відділам, машина для перевезення товарів, устаткування для прибирання.

«Продуктовий магазин»: муляжі овочів та фруктів, різні випічки з солоного тіста, муляжі шоколадок, цукерок, печиво, торти, тістечка, коробки з-під чаю, соку, напоїв, ковбаси, риби, упаковки з-під молока, стакани для сметани, баночки від йогуртів і т. п.

Попередня робота:

Бесіди з дітьми «Які магазини бувають і що в них можна купити?» «Хто працює в магазині?», «Правила роботи з касою». Д/і «Магазин», «Овочі», «Кому що?». Читання вірша О. Ємельянової «Магазин іграшок». Б. Воронько «Казка про незвичайних покупках» Виготовлення з солоного тіста бубликів, булочок, печива, приготувати цукерки.

Ігрові ролі: Продавець, покупець, касир, директор магазину, шофер.

Розігруються сюжети:

«Булочна-кондитерська (хлібний відділ, магазин)»

«Овочевий магазин (відділ)»

«М'ясний, ковбасний магазин (відділ)»

«Рибний магазин (відділ)»

«Молочний магазин (відділ)»

«Продуктовий магазин»

«Магазин музичних інструментів»

«Книжковий магазин»

Ігрові дії:

Продавець одягає форму, пропонує товар, зважує, упаковує, розкладають товар на полицях (оформляє вітрину).

Директор магазину організовує роботу співробітників магазину, робить заявки на отримання товарів, звертає увагу на правильність роботи продавця і касира, стежить за порядком в магазині.

Покупці приходять за покупками, вибирають товар, узнає ціну, радяться з продавцями, дотримуються правил поведінки в громадському місці, встановлюють чергу в касі, оплачують покупку в касі, отримують чек.

Касир отримує гроші, пробиває чек, видає чек, здає покупцеві здачу.

Шофер приносить певну кількість різноманітних товарів, отримують заявки на отримання товарів від директора магазину, вивантажує привезений товар.

«Лікарня»

Мета: розширювати у дітей уявлення про працю працівників лікарні; формування вміння застосовувати в грі отримані раніше знання про навколишнє життя.

Завдання:

1. Розвивати у дітей уміння самостійно розвивати сюжет гри «Лікарня»; сприяти самостійному створенню і реалізації ігрових задумів;

2. Вчити виконувати ігрові дії відповідно з загальним ігровим задумом; розвивати вміння брати на себе роль.

3. Закріплювати вміння самостійно підбирати і правильно користуватися атрибутами гри, використовувати предмети - заступники;

4. Формувати правильні взаємини дітей у колективі, готовність прийти на допомогу.

5. Виховувати почуття відповідальності, дружелюбності, повага до професії лікаря.

Попередня робота: екскурсія в медичний кабінет дитячого садка; розповіді та бесіди про професії медичних працівників; розглядання ілюстрацій з теми «Лікарня»; читання художньої літератури: «Телефон» К. Чуковського, «Захворів півень ангіною» А. Крилов, «Мій ведмедик» З. Александрова; знайомство з медичними інструментами.

Ігровий матеріал: білий халат і шапочка для лікаря; пов'язка на руку для медсестри; талончики до лікаря; рецепти на ліки; «медичні картки» пацієнтів; олівці; набір медичних інструментів: градусник (паличка від морозива з намальованими поділками фломастерами або вирізаний з картону), іграшковий шприц без голки, фонендоскоп, шпателя для перевірки горла (паличка від морозива); бинти, вата, марлеві серветки, ватні палички, пластир (діти дуже люблять його наклеювати), порожні баночки з під ліків, мірна ложечка, порожні упаковки з-під таблеток (всередину можна покласти пластилін), порожні коробочки з-під ліків; також можна додатково використовувати: таблицю для перевірки зору, рентгенівські знімки; ляльки, іграшки-тваринки; халат для санітарки; інвентар для прибирання кабінету: віник, совок, відро, швабра, ганчірка.

Хід гри:

– Вихователь: Діти, послухайте загадку:

Хто в дні хвороб

Всіх корисніше

І лікує нас від усіх

Хвороб? (лікар)

Відповіді дітей.

Вихователь: так, це правильно, лікар або лікар. А ось ще одна загадка:

У цьому будиночку лікарі .

Чекають людей, щоб їх лікувати.

Всім вони готові допомогти –

Відпускають лише здорових. (лікарня)

– Вихователь: про який будиночок загадка?

Відповіді дітей.

Вихователь: Правильно, лікарня. А ви хочете пограти в лікарню?
Давайте з вами згадаємо, хто працює в лікарні?

Відповіді дітей.

– Вихователь: для початку треба розподілити ролі, хто ким буде працювати в лікарні:

– реєстратор – записує хворих на прийом, видає талон на прийом та медичну картку;

– лікар приймає пацієнта, вислуховує, оглядає, призначає лікування;

– медична сестра виконує призначення лікаря, робить уколи, обробляє рани, миє інструменти;

– санітарка – прибирає медичний кабінет (миє підлогу, протирає пил);

– інші діти – пацієнти.

– Вихователь: Ви можете взяти собі «дітей» (ляльки, іграшкитваринки), а можете самі бути пацієнтами.

– Вихователь: я візьму на себе роль головного лікаря і буду вам допомагати.

– Ось ми з вами розподілили ролі, тепер вибирайте потрібні вам атрибути і почнемо гру.

– Для початку треба звернутися в реєстратуру і взяти картку.

– Входячи в кабінет не забувайте привітатися і пояснити, що болить у вашої донечки чи синочка.

– Коли закінчився прийом санітарка прибирає кабінет і протирає пил.

В кінці гри проводимо аналіз.

– У що ми з вами грали?

– Хто працює в лікарні?

– Як хлопці впоралися зі своїми ролями?

– Вам сподобалася ця гра?

АЛГОРИТМ РОБОТИ НАД ФОРМУВАННЯМ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Пріоритетним завданням закладу дошкільної освіти та сім'ї, має бути виховання у дітей самостійності, працелюбності, правильного ставлення до праці. Не потрібно забувати, що праця корисна для здоров'я дитини, якщо вона посильна і правильно організована. Рухи дитини, яка володіє трудовими навичками, більш точні та впевнені, вона ліпше орієнтується у просторі, їй зрозумілий плин часу. Праця сприяє розумовому розвитку. Під час трудових дій відбувається розвиток усіх пізнавальних процесів – активного сприймання, уяви, уваги, пам'яті. Неоціненне значення праця має і для морального виховання дитини. Адже під час роботи виховуються такі якості як: здатність до подолання перешкод, спостережливість, зосередженість, старанність, дисциплінованість, ініціативність. Організуюючи трудову діяльність, потрібно забезпечити всебічний розвиток дітей, допомогти їм упевнитися у своїх силах, формувати життєво необхідні вміння та навички, виховувати відповідальність, самостійність.

Притча «Урок метелика»

«Одного разу в коконі з'явилася щілина. Чоловік, який випадково проходив повз нього, досить довго стояв і спостерігав, як через цю маленьку щілинку намагається вилізти метелик. Минуло багато часу, метелик начебто припинив свої зусилля, а щілина залишалася все такою ж маленькою. Здавалося, метелик зробив усе, що міг, і сили його вичерпані.

Тоді чоловік вирішив допомогти метеликові і, взявши ножа, розрізав кокон. Метелик у той же час вийшов з нього, але його тільце було слабке та немічне, а крила прозорими, й ледь рухались.

Чоловік продовжував спостерігати, очікуючи, що ось-ось крила метелика розправляться й зміцніють, і він полетить. Але цього не сталося.

Решту життя метелик волочив по землі своє слабке тільце, свої не розправлені крильця. Він так і не зміг літати. А все через те, що чоловік, бажаючи йому допомогти, не зрозумів, що зусилля, які потрібно докласти, щоб вийти крізь вузьку щілину кокона, необхідні метеликові, щоб сила з тіла перейшла в крильця і щоб він зміг літати. Життя змушувало метелика із зусиллями прориватися крізь оболонку, щоб надалі він міг розвиватися.

Іноді саме зусилля необхідне нам у житті. Якби нам було дозволено жити, не зустрічаючись із труднощами, ми були б обділені. Ми не змогли б бути такими сильними, якими є зараз. Ми ніколи б не змогли літати».

Практична частина

Підбірка завдань практичного характеру дає можливість з'ясувати рівень готовності студентів до практичної педагогічної роботи за такими напрямками розвитку дошкільників як фізичний, соціальний, моральний, інтелектуальний, мовленнєвий, художній, емоційно-ціннісний, креативний та виявити вміння: – діагностувати розвиток дитини під час організованого педагогічного впливу в процесі різних видів діяльності; – осмислено підходити до вибору варіантів відповідей при розв'язанні практичних завдань, правильно оцінюючи конкретну педагогічну ситуацію та роль вихователя в ній; – передбачати тактику взаємодії педагога з дітьми, спрямовану на формування базових якостей особистості: самостійність, людяність, працелюбність, спостережливість, відповідальність, розсудливість, справедливість, креативність тощо; – прогнозувати наслідки педагогічного впливу на дитину, орієнтуючись на конкретну особистість.

Відповідальність

Організуйте з дітьми полілог «Наші спільні справи» за запитаннями:

- Що ми робимо в групі разом?
- Чи вміємо ми домовлятися/звертатися по допомогу/допомагати одне одному?
- Які з дій можемо легко зробити самі, а для виконання яких ліпше об'єднатися?

Проведіть з дітьми бесіду про те, як ліпше зробити подарунок своїй мамі/ліпити глечик? (самому); посадити квіти біля дитячого садка/грати в ігри/прибирати? (разом).

Залучайте дітей до виконання спільних практичних завдань, як-от: зробити афішу до свята, навести лад у книжковому куточку, доглянути квітник. Під час такої діяльності не акцентуйте увагу лише на досягненні певного результату, а й підведіть дітей до розуміння, які справи є моїми, а які – нашими, скільки зусиль слід докласти кожному, щоб досягти спільного результату: разом посадили квіти – це наша спільна праця і наш квітник. Допоможіть дітям усвідомити, що й «моя особиста справа» може слугувати «нашим спільним інтересам»: сам зробив аплікацію – це моя робота, проте вона може прикрашати нашу групу.

Опрацюйте у контексті теми «Мое-твое-наше» казки на кшталт «Троє поросят», які допоможуть дітям порівняти результативність власних і спільних зусиль, усвідомити цінність спільної праці та злагоди, підведе до розуміння відповідальності за власні рішення.

Продовжуйте роботу за змістом казки у театралізованих та режисерських іграх, під час конструкційної діяльності на тему «Будинок» тощо.

Терпимість та доброзичливість

Зауважте, що узгодженість взаємодії між людьми та їхнє терпиме й доброзичливе ставлення одне до одного – чи не найважливіша умова успішності особистості як суб'єкта соціуму.

Опрацюйте з дітьми вірш Світлани Зайцевої «Пісочниця», а потім на його основі організуйте ігрову сюжетну діяльність дітей.

Вправляйте дітей у вмінні просити, коректно відмовляти, приймати відмову, слухати і зважати на чужу думку в діалогах «Прохання», «Переконання», «Заперечення».

Застосовуйте у роботі з дітьми предметні картинки із зображенням моїх/наших речей чи предметів довкілля.

Обговоріть з дітьми причини та способи розв'язання конфліктів між людьми.

Організуйте роботу з коректурною таблицею та асоціативною картою, що активізує мисленнєву та мовленнєву діяльність дітей.

Розсудливість

Формуйте в дітей здатність поважати та цінувати працю людей, які створили все те, чим ми користуємось і що є нашим, важливість збереження природного довкілля, подарованого нам, людям, задарма.

Вправляйте дітей у вмінні встановлювати взаємозв'язки між об'єктами та явищами навколишнього світу, між власною діяльністю та довкіллям за допомогою асоціативними картами «Мое-твое-наше».

Читайте та обговорюйте з дітьми оповідання Василя Сухомлинського «Соромно перед соловейком», адже реалізація ідеї ощадливого використання природних ресурсів також сприяє формуванню розсудливості як особистісної риси дитини.

Самостійність

Опрацюйте або пригадайте з дітьми казку Юрія Ярмиша «Найкращий подарунок», яка допоможе їм збагнути, що самостійним не можна стати без власних старань, зусиль і навчання.

Проведіть мовленнєві вправи «Щоб уміти ..., треба ...», «Що я можу сам?», будівельно-конструкційну та образотворчу діяльність, оскільки включення дітей у ситуації вибору оптимального способу розв'язання завдання чи проблеми дадуть змогу дітям упевнитися у власній спроможності.

Створіть таке розвивальне середовища, що сприятиме самостійній роботі дітей як індивідуально, так і колективно.

Чуйність

Для формування духовно-моральних якостей особистості дитини створюйте ситуації, коли варто обстоювати свої бажання та права щодо «мого-твого-нашого». Означені якості виражаються в ставленні не лише до речей («Це моє!», «Чому в мене цього немає?» тощо), а й до проблем (якщо комусь погано, чи це лише його проблема?). Саме проживання таких проблемних ситуацій сприятиме вихованню в дітей чуйності, спонукатиме до співпереживання чужій біді.

Організуйте роздуми над життєвими ситуаціями або казковими сюжетами для формування в дошкільників небайдужого ставлення до чужої біди, наприклад:

- Півник не послухав Котика і потрапив у біду, тому він сам у цьому винен. Але Котик не сказав Півнику, що це його проблема;
- Наф-Наф, співчуваючи своїм нерозумним братам, пустив їх у свій дім. Він не казав їм, що вони самі винні, і тому це їхні проблеми.

Проведіть полілоги «Заздрити чи ні?», «Що таке щедрість», «Мої та наші успіхи», що сприятиме аналізуванню дітьми власних думок та вихованню в них доброзичливого ставлення до інших.

Звертайте увагу дітей на важливі соціально-психологічні ситуації не лише впродовж проживання теми «Моє-твое-наше», а й під час буденних справ та повсякденного спілкування.

Вправа «Коробочка». А зараз послухайте маленьке оповідання. «Маленька дівчинка готувала подарунок на Різдво. Вона запакувала коробочку в гарну барвисту обгортку і сама робила великі банти, використовуючи багато кольорової стрічки. «Що ти робиш? – насварив на неї батько. – Ти лише даремно переводиш стрічку. Уявляєш, скільки вона коштує? ». Дівчинці на очі виступили сльози, і вона сховалася у кутку, міцно притискаючи до грудей свою коробочку. У Святвечір, намагаючись ступати легенько, мов пташка, дівчинка підійшла до тата, який іще сидів за столом, і поклала перед ним пакуночок, загорнутий у барвистий папір. «Татусю, це для тебе», – прошепотіла вона. Батько злагіднів, бо відчув, що поведився з донькою надто суворо, а вона після цього підносить йому подарунок. Він поволі розв'язав стрічку, розгорнув золотисту обгортку і повагом відкрив коробочку – а там порожньо. Несподіванка видалася йому прикрою. Він знову вибухнув гнівом: «Ти змарнувала стільки паперу, стільки стрічки, аби загорнути порожню коробку?». Великі дитячі оченята наповнилися сльозами: «Таточку, вона не порожня. У ній тисяча поцілунків для тебе».

Професія дошкільного педагога – непроста і виснажлива, адже вихователю потрібно затратити багато часу і зусиль для того, щоб організувати новий творчий, захопливий освітній процес із дошкільниками. Педагог повсякдень застосовує свою творчу уяву і фантазію, даруючи цікаві нові ідеї вихованцям. Але результат такої діяльності не може бути миттєвим і виявленим одразу, тому в батьків чи інших родичів дошкільників можуть виникати питання: «Навіщо було витратити стільки зусиль і матеріалів, якщо успіхи моєї дитини не зросли?». Прикро чути такі слова, адже очікувані успіхи можуть виявитися лише у шкільному чи навіть старшому віці. І лише вихователь знає, що для кожного нового дня, проведеного з дошкільниками, він готує коробочку із тисячею поцілунків для них.

Тому зараз пропоную вам розглянути декілька психолого-педагогічних ситуацій та спробувати їх вирішити. (Доповнення іншими). 1. ...Сергійко й Оксанка тримаються за велосипед, кожен тягне його до себе. Ще мить – і вибухне сварка. Назриває момент втручання дорослого. Як вчинити по справедливості. 2. ...Чотирирічний Миколка обережно береться за вуздечку, ласкаво гладить коня і везе його по килимі. Але... – Діти, час сідати за стіл. Йдемо мити руки. У Миколки ледве сльози не бризнули з очей: не встиг погратися! Вже кілька разів вихователь нагадав усім, що час складати іграшки, мити руки, а Миколка ніяк не може відійти від красеня, що так сподобався. 3. ...Маленька Ксюша вередує: – Не буду пити з цієї чашки! Хочу з тієї (показує на чашку з незвичайним малюнком). Помічник вихователя умовляє дівчинку, розхвалює малюнок на чашці, яка стоїть перед нею. Але бажаного результату немає. Підгрупи висувають свої думки.

1 ситуація. Зажадати, щоб один поступився іншому «спочатку Оксанка покатається, а потім Сергійко». У цьому випадку вони змушені будуть діяти за наказом старшого, який виключає будь-яку самостійність у розв'язанні конфлікту. А можна інакше, побічно спонукаючи одну дитину добровільно поступитися іншій. – Не тягніть, будь ласка, велосипед, а то поламаєте, тоді він нікому не дістанеться, - жартує вихователь і м'яко кладе руку на поблідлі від напруження кулачки малюків. А коли діти заспокоюються, запитує їх: – Хто з вас сильніший, ану скажіть? – Я, – каже Оксанка. – Ні, я! Я і зростом вищий! – додає вагомий аргумент у свою користь Сергійко. – А я не вірю, що ти сильніший за Оксанку, - каже вихователь. Хлопчик здивовано піднімає голову, а педагог продовжує: - Не вірю, тому що сильні поступаються тим, хто слабкіший, заступаються за них. А ти як учинив? Хлопчик не очікував такого повороту. Оторопів. А потім, махнувши рукою, вирішив: – Так і буде, нехай катається перша! На його обличчі невдоволення. Це помічає уважний вихователь і додає: – Молодець, Сергійку. Тепер я бачу, що ти справді великий і сильний. Справжній чоловік. Ось тепер зовсім інша справа! Тепер

навіть приємно поступитися. Обличчя хлопчика так і світиться від почуття власної гідності. Малюку важливо вірити в те, що він великий.

2 ситуація. Звичайно не легко педагогу в такій ситуації стримати своє нетерпіння і домогтися виконання малюком розпорядження. Адже він намагається вчасно посадити за стіл усіх дітей і, особливо, Миколку, який так повільно їсть. Здавалося б, дуже просто знайти вихід: забрати в малюка іграшку та відвести його до умивальника. Але вихователь стримує своє нетерпіння: він розуміє, чому звичайно слухняний, спокійний Миколка став раптом таким упертим. – Який турботливий хазяїн у конячки! – говорить педагог, підходячи до хлопчика. – І напоїв її, і колеса почистив. Тепер постав у стайню, і не забудь дати їй сіна. Поки будеш снідати, і конячка поїсть. А за сніданком вихователь нагадає Миколці, що конячка чекає свого хазяїна, і це допоможе малюку не відволікатися від їжі. Так вихователь і спонукає малюка виконати вимоги, і підтримує його гру, і викличе бажання не затримуватися за столом.

3 ситуація. Вихователь каже: – Добре, будеш пити з тієї чашки. Тільки доведеться почекати поки Андрійко вип'є компот (перед ним стоїть чашка, яка сподобалася Ксюші). Я потім вимію цю чашку і дам її тобі. І тут капризуля має вибирати: пити компот із чашки яка стоїть перед нею, і йти гратися, чи чекати, поки звільниться вподобана чашка, але тоді залишитися без гри. Така перспектива навряд чи сподобається дитині

«ЗОЛОТІ ПРАВИЛА ВИХОВАННЯ ЩАСЛИВИХ ДІТЕЙ»

(від американського психолога доктора Віктора Клайна):

1. Не марнуйте часу дитини.

Створивши сприятливе середовище можна підвищити коефіцієнт розумового розвитку маляти на 25-30 одиниць чи, навпаки, знизити його на 50-80 одиниць, якщо життя дитини нудне, одноманітне, безрадісне. Тому не гайте часу. У ранньому дитинстві мозок найкраще сприймає нове, накопичує знання. Пізніше засвоїти їх набагато важче.

2. Формуйте самоповагу.

Власний образ, закріплений свідомістю, є визначальним на роботі, при виборі друзів, у сім'ї. Висока самооцінка додає сміливості, впевненості, вміння ризикувати. Діти повинні усвідомити, що успіх, майбутній добробут залежать від них самих.

3. Навчіть дитину спілкуватися.

Є шість умов, за яких у дитини виробляються корисні навички: щира любов до батьків (дає відчуття захищеності); приязне ставлення до навколишніх (не лише до близьких та рідних); зовнішня привабливість (одяг, манери); можливість спостерігати правильне соціальне спілкування (поведінка батьків, учителів, ровесників); висока самооцінка, а звідси – впевненість у собі; середній (як мінімум) запас слів; вміння підтримувати розмову.

4. Пильнуйте, щоб дитина не стала «телеманом».

Телевізор, відео, ПК, як злі чарівники, здатні красти в неї години, дні й роки. За соціологічними даними маля перебуває перед блакитним екраном в середньому 50 годин на тиждень. Отож на час вступу до школи витратить на сидіння біля екрана часу більше, ніж студент коледжу на чотирирічне навчання. Перегляд телепередач гальмує в дітей розвиток лівої півкулі головного мозку. А нею визначається розвиток мови. Отож з часом у дитини можуть виникнути ускладнення при спілкуванні. “Телемани” стають червоними, їхні дії визначаються миттєвою реакцією, завдаючи шкоди осмисленню та обговоренню події. Телепередачам слід протиставити заняття спортом, музикою, читанням, корисною домашньою роботою тощо.

5. Виховуйте відповідальність, порядність.

Потрібно не лише пояснювати, що добре, а що – погано, а й закріплювати гарні навички, карати за негідні вчинки. За приклад має слугувати гідна поведінка батьків.

6. Навчити дитину шанувати сім'ю.

Щоб виростити ніжних і люблячих дітей, оточіть їх піклуванням, ласкою з перших днів життя. Гармонійне сімейне життя – це, насамперед,

прав'я у стосунках, відповідальність перед коханою людиною, бажання робити для неї добро, ніжність та взаємна повага. Добрі стосунки, любов і повага в сім'ї виховують краще за будь-які лекції.

7. Подбайте про гарне оточення дитини.

Якщо ви живете на соціально-психологічному смітнику, дітям важко буде вийти з нього, розповсюджуючи пахощі троянди. Оточення впливає на моральні орієнтири, поведінку дітей. Тому уважно придивіться, з ким товаришують ваші діти, поцікавтеся репутацією школи, яку вони відвідують.

8. Привчайте дитину до праці.

Певною мірою ви можете запрограмувати життєвий успіх своїх дітей. Отож, подбайте, щоб вони без примусу набули трудових навичок, допоможіть заповнити їхнє життя цікавими й корисними справами, що вимагають певних зусиль на шляху до успіху. Хай вчаться долати труднощі, впевняться, що можуть впоратись з будь-якою справою. Але все це має бути цікавою, захоплюючою грою, а не важкою необхідністю

9. Не робіть за дітей те, що вони можуть зробити самі.

Нехай все перепробують, нехай вчаться на власних помилках. Треба, щоб вони якнайчастіше брали участь у сімейних нарадах. Нехай якнайраніше привчаються робити щось для інших, що в них добре виходить. Спілкуйтеся з дітьми! Якщо у важку хвилину ви опинитеся поруч як друг, а не бос, (так найчастіше буває вдень), дитина, можливо, довірить вам болючу таємницю і прислухається до ваших порад.

10. Будьте вимогливими.

Діти із високою самооцінкою, почуттям власної гідності, вмінням робити щось краще за інших виховуються, як правило, у сім'ях, де до них ставлять високі вимоги: дотримуватися порядку в домі, організовувати своє дозвілля, гідно поводитися.

Рекомендації батькам щодо виховання дітей

1. Повірте в неповторність своєї дитини, у те, що вона-єдина, унікальна, не схожа на жодну іншу і не є вашою точною копією. Тому не варто вимагати від неї реалізації заданої вами життєвої програми і досягнення поставленої вами мети. Дайте їй право прожити власне життя.

2. Дозвольте дитині бути собою, зі своїми вадами, вразливими місцями та чеснотами. Приймайте її такою, якою вона є. Підкреслюйте її сильні властивості.

3. Не соромтеся виявляти свою любов до дитини, дайте їй зрозуміти, що любитимете за будь-яких обставин.

4. Не бійтеся «залюбити» своє маля: саджайте його собі на коліна, дивіться йому в очі, обіймайте та цілуйте, коли воно того бажає.

5. Обираючи знаряддя виховного впливу, удавайтеся здебільшого до ласки та заохочення, а не до покарання та осуду.

6. Намагайтеся щоб ваша любов не перетворювалась на вседозволеність та бездоганність. Встановіть чіткі межі дозволеного (бажано, щоб заборон було небагато-лише найголовніші) і дозвольте дитині вільно діяти в цих межах. Неухильно дотримуйтесь встановлених вами заборон і дозволів.

7. Ніколи не давайте дитині особових негативних оцінювальних суджень « ти поганий», «ти брехливий», «ти злий». Оцінювати треба лише вчинок. Треба казати : «Твій вчинок поганий, але ж ти хороший, розумний хлопчик (дівчинка) і надалі не повинен так робити».

8. Намагайтеся впливати на дитину проханням-це найефективніший спосіб давати їй інструкцію. Якщо прохання не виконується, треба переконатись, що воно відповідає віковій й можливостям дитини. Лише тоді можна вдаватися до прямих інструкцій, наказів, що буде досить ефективним для дитини, яка звикла реагувати на прохання батьків. І тільки в разі відвертого непослуху батьки можуть думати про покарання. Цілком зрозуміло, що воно має відповідати вчинку, а дитина має розуміти, за що її покарали. Батьки самі вирішують, як покарати, але майте на увазі, що фізичне покарання- найтяжчий за своїми наслідками засіб покарання. Дитина повинна боятися не покарання, а того, що вона може прикро вразити вас. Покарання- вибачений. Сторінку перегорнуто. Про старі гріхи жодного слова! Покарання не повинно сприйматися дитиною, як перевага вашої сили над її слабкістю, як приниження.

9. Не забувайте, що шлях до дитячого серця пролягає через гру. Саме у процесі гри ви зможете передати необхідні навички, знання, поняття, про життєві правила та цінності, зможете краще зрозуміти один одного.

10. Частіше розмовляйте з дитиною , пояснюйте їй незрозумілі явища, ситуації, суть заборон та обмежень. Допоможіть їй навчитися висловлювати свої бажання, почуття та переживання, тлумачити поведінку свою та інших людей.

11. Нехай не буде жодного дня без прочитаної разом книжки (день варто закінчувати читанням доброї, розумної книжки).

12. Розмовляйте з дитиною, розвивайте її мовлення. Щодня цікавтесь її справами, переживаннями, досягненнями.

13. Дозволяйте дитині малювати, ліпити, розфарбовувати, вирізати, працювати з конструктором. Заохочуйте її до цього, створюйт умови.

14. Відвідуйте разом театри, музеї (спершу достатньо одного залу , щоб запобігати втомі , а згодом поступово, за кілька разів, слід оглянути всю експозицію), організуйте сімейні екскурсії, знайомлячи дитину з населеним пунктом де ви мешкаєте.

15. Привчайте дітей до самообслуговування, формуйте трудові навички та любов до праці (підтримуйте ініціативу й бажання допомагати вам).

Десять кроків, щоб стати кращими батьками

Крок 1 Любов є найважливішою потребою усіх дітей і однією з основних передумов позитивної поведінки дитини. Батьківська любов допомагає дитині формувати впевненість у собі, викликає почуття власної гідності.

Крок 2. Прислуховуйтеся до того, що говорить Ваша дитина. Цікавтеся тим, що вона робить, відчуває.

Крок 3. Всі взаємостосунки, в тому числі й ті, що будуються на любові й довірі, потребують певних обмежень. Батьки самі мають визначити ці обмеження для дітей. Пам'ятайте, що порушення дітьми будь-яких обмежень є для них природним процесом пізнання, і не варто це розцінювати як прояв неслухняності. Діти почуваються більш безпечно, коли батьки також дотримуються визначених ними обмежень.

Крок 4. Сміх допомагає розрядити напружену ситуацію. Часом батьки бувають надто серйозними. Це заважає їм сповна відчути радість батьківства. Вмійте побачити веселі моменти і дозволяйте собі сміх при кожній нагоді.

Крок 5. Намагайтеся побачити світ очима Вашої дитини і зрозуміти її почуття. Пригадайте, як Ви почувалися, коли були дитиною, і яким незрозумілим здавався Вам світ дорослих, коли з Вами поводитися несправедливо.

Крок 6. Хваліть і заохочуйте дитину. Сподівайтесь, що дитина поводитиметься добре. Заохочуйте її докладати зусиль до цього. Хваліть за хорошу поведінку.

Крок 7. Поважайте свою дитину так, як поважали б дорослого. Дозвольте дитині брати участь у прийнятті рішень, особливо тих, що стосуються її. Прислухайтеся до думки дитини. Якщо ви змушені сказати дитині щось неприємне, подумайте, яким чином Ви сказали б це дорослому. Вибачайтеся, якщо вчинили щось неправильно по відношенню до дитини.

Крок 8. Плануйте розпорядок дня дитини. Малі діти почуватимуться більш безпечно, якщо дотримуватимуться чіткого розпорядку дня.

Крок 9. У кожній сім'ї є свої правила. Будьте послідовним в їх дотриманні і намагайтеся виявляти певну гнучкість щодо дотримання цих правил маленькими дітьми. Діти можуть бути введені в оману, якщо одного дня правило виконується, а іншого – відмінюється.

Крок 10. Не забувайте про власні потреби. Коли батьківство починає надто нагадувати важку працю, і Ви відчуваєте, що Вам бракує терпіння, приділіть трохи часу лише собі. Робіть те, що приносить Вам задоволення.

Якщо Ви розумієте, що втрачаєте контроль над собою і можете накричати на дитину, образити, принизити чи вдарити її, залиште дитину на кілька хвилин, порухайте до десяти і заспокойтеся.

Рекомендуємо батькам

Радійте вашому сину, дочці.

Розмовляйте з дитиною турботливим, підбадьорливим тоном.

Коли дитина з вами розмовляє, слухайте уважно, не перебиваючи.

Встановіть чітко визначені вимоги до дитини.

У розмові з дитиною називайте якнайбільше предметів, їхніх ознак, дій з ними.

Ваші пояснення повинні бути простими і зрозумілими.

Говоріть чітко, ясно.

Будьте терплячі.

Спочатку запитуйте «Що», а потім «Навіщо і чому».

Щодня читайте дитині й обговорюйте прочитане.

Заохочуйте в дитині прагнення ставити запитання.

Заохочуйте цікавість, допитливість і уяву вашої дитини.

Частіше хваліть дитину.

Заохочуйте ігри з іншими дітьми. Піклуйтеся про те, щоб у дитини були нові враження, про які вона могла б розповісти.

Намагайтеся, щоб дитина разом із вами щось робила вдома.

Збирайте диски із записами улюблених пісеньок, віршів, казок та мультфільмів дитини: нехай вона слухає і дивиться їх знову і знову.

Намагайтеся виявити цікавість до того, що їй подобається робити (колекціонувати, малювати і т.д.)

Регулярно водіть дитину в бібліотеку.

Будьте прикладом для дитини: нехай вона бачить, яке задоволення ви одержуєте від читання газет, журналів, книг.

Не втрачайте почуття гумору.

Грайте з дитиною в різні ігри.

Чимось займайтеся разом усією родиною.

Допоможіть дитині вивчити її ім'я, прізвище, адресу.

Не рекомендуємо

Не перебивайте дитину, не говоріть, що ви все зрозуміли, не відвертайтеся, поки дитина не закінчила розповідати, – іншими словами, не дайте їй запідозрити, що вас мало цікавить те, про що вона говорить.

Не ставте занадто багато запитань.

Не примушуйте дитину робити те, до чого вона не готова.

Не змушуйте дитину робити що-небудь, якщо вона крутиться, втомилася, засмучена.

Не вимагайте занадто багато – пройде чимало часу, перш ніж дитина привчиться самотійно прибирати за собою іграшки чи упорядковувати свою кімнату.

Не слід постійно виправляти дитину, постійно повторюючи: «Не так, перероби».

Не говоріть: «Ні, вона не червона», краще скажіть: «Вона синя».

Не треба критикувати дитину віч-на-віч, тим більше не слід цього робити в присутності інших людей.

Не треба встановлювати для дитини безліч правил: вона перестане звертати на них увагу.

Не очікуйте від дитини розуміння усіх логічних правил; усіх ваших почуттів; абстрактних міркувань і пояснень.

Не виявляйте підвищеного занепокоєння з приводу кожної зміни в дитині вперед чи деякого регресу.

Не порівнюйте дитину ні з якими іншими дітьми: ні з її братом (сестрою), ні із сусідами, ані з її приятелями чи родичами.

Частіше радьтеся з фахівцями, іншими батьками, читайте книги з питань виховання

Вислови, яких ніколи не повинна чути ваша дитина:

«Підеш в школу, – ще довідаєшся», «Може там з тебе людину зроблять»

«Мені такий хлопчик (таке ледащо...) не треба ...!»

«Вчитель не такий», «Клас не підходящий, – не такий, як сусідній», «Школа взагалі гірше, ніж та (якась!)»

«Перестань! Сядь і посидь! Набрид, мотаєшся отут перед очима!»

«Дай здачі, чого сидиш?», «Вдома ти он яка швидка, а як без мене, то нічого не варта...»

«А чого від нього чекати гарного? Він же...»

«То й що, що вчителька казала писати ось тут, а я тобі кажу...», «Хай собі каже вчителька, а в нас немає часу ходити на вулицю, дивитись на ту берізку... Ще чого!..»

«І що ти за дитина така! Он у інших діти як діти...»

«Поклади на місце! Пам'ятаєш, як минулого разу... Втомилася я вже прибирати після тебе...»

«І коли ти вже... До тебе треба п'ять няньок, щоб витримати...», «Скільки це може продовжуватися...»

«Ти в мене найкраща, найгарніша, не те що та Тетянка... Ніколи нічого в неї нема: ні фарб, ні клею.. Не дружи з нею...».

Вислови, які хотіла б почути ваша дитина:

«Ти мені дуже допоміг!» «Ти нас так порадувала! Ми знаємо, що ти нас не підведеш!»

«Я подумала, а що як нам зробити отак... Знаєш, а в бабусі виходить саме так, як ми хочемо, але вона робить трохи інакше...»

«Я тебе так люблю... Ти нам дуже потрібна...»

«Ми з татом хочемо, щоб ... , тому, що...»

«Я в тебе вірю...», «Подумай ще раз,... я теж колись зробила таку саму помилку...»

«Якщо вчителька саме так просила написати, то звичайно, звісно ж...»

«А ти подякувала Сергійку за фарби?... А чому ти не запропонував Толі свою допомогу.... Я зробила б так...»

«Колись давно я теж була у схожій ситуації... Знаєш, я подумала, може й тобі так зробити...»

«Давай з татом порадимося... Разом ми вигадаємо найкращий вихід...»

«Мені було б приємно, якби ти... А бабуся мені вже давно казала, що дуже зраділа б, якби...»

«У тебе сьогодні такий войовничий настрій... То може оголосимо війну бруду й пилу ... Допоможеш мені...»

«В тебе таке непросте домашнє завдання. Ти розумний хлопчик, впорався. Але додавши ще й охайності, вийде ідеально... Що, як ми зробимо так...»

«Пам'ятаєш, як минулого разу я тебе хвалила, мені так сподобалось. Зроби й цього разу так, щоб я тебе похвалила...»

Пам'ятка батькам «Діти, Інтернет, Мобільний зв'язок»

Змістом державної політики у сфері захисту суспільної моралі є створення необхідних правових, економічних та організаційних умов, які сприяють реалізації права на інформаційний простір, вільний від матеріалів, що становлять загрозу фізичному, інтелектуальному, морально-психологічному стану населення Закон України «Про захист суспільної моралі».

З метою реалізації та додержання вимог чинного законодавства у сфері захисту суспільної моралі, обігу продукції і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру, продукції, що містить пропаганду культу насильства, жорстокості і порнографії, створено Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі (далі – Національна комісія).

Відповідно до статті 17 Закону України „Про захист суспільної моралі” Національна комісія є постійним позавідомчим державним експертним і контролюючим органом, який діє відповідно до цього Закону та чинного законодавства України і є відповідальним за утвердження здорового способу життя, належного стану моральності суспільства, контролює обіг продукції і видовищних заходів сексуального чи еротичного характеру.

Відповідно до статей 2, 6 Закону України „Про захист суспільної моралі” виробництво та обіг у будь-якій формі продукції порнографічного характеру в Україні забороняються. Критерії віднесення продукції до такої, що має порнографічний характер, встановлюються спеціально уповноваженим органом виконавчої влади у сфері культури та мистецтв.

Виробництво та обіг у будь-якій формі продукції еротичного характеру та продукції, що містить елементи насильства та жорстокості, дозволяються виключно за умови дотримання обмежень, встановлених законодавством.

Мобільний телефон та порнографія.

Порнографія стає одним з локомотивів розвитку мобільного зв'язку, так як і раніше вона допомогла розповсюдженню відеомагнітофонів та Інтернету. В Європі продаж розваг для дорослих, які можна отримати в мобільні телефони, вже став бізнесом, що приносить мільйони доларів. Користувачі стільникового зв'язку вже витрачають десятки мільйонів на рік на „контент для дорослих”.

На території СНД, за даними деяких провайдерів, еротика і порнографія складає не менше третини всього ринку мобільних картинок. Еротика користується великою популярністю у всіх сферах індустрії розваг і мобільний контент не є винятком. Найбільш популярними залишаються WAP-сайти порнографічного змісту. При цьому аналітики відзначають, що типовим споживачем мобільного порноконтенту є молодь та діти.

Діти в Інтернеті

Проблема безпеки дітей в мережі Інтернет вже не здається Україні такою далекою. Ніхто не може заперечити, що на сьогоднішній день вона постала особливо гостро.

Відомо, що підлітки у період заниженої самооцінки шукають підтримки серед своїх друзів, а не у родинному колі. Старші підлітки, бажаючи незалежності, мають потребу ототожнювати себе з певною групою й схильні порівнювати цінності своєї сім'ї та своїх товаришів.

Що роблять підлітки в он-лайні

В он-лайні підлітки завантажують музику, використовують обмін миттєвими повідомленнями, електронну пошту та грають в он-лайн ігри. За допомогою пошукових серверів підлітки знаходять інформацію будь-якого змісту та якості в мережі Інтернет. Більшість підлітків реєструються у

приватних чатах та спілкуються на будь-які теми, видаючи себе за дорослих. Хлопці в цьому віці надають перевагу всьому, що виходить за межі дозволеного: брутальний гумор, насильство, азартні ігри, еротичні та порно сайти. Дівчатам, які мають занижену самооцінку, подобається розміщувати провокаційні фото, вони схильні на фривольні розмови, видаючи себе за дорослих жінок, в результаті чого стають жертвами сексуальних домагань.

Як забезпечити безпеку дітей в мережі Інтернет

Пропонуємо декілька рекомендацій, які слід взяти до уваги:

- розміщуйте комп'ютери з Internet-з'єднанням поза межами кімнати вашої дитини;
- поговоріть зі своїми дітьми про друзів, з яким вони спілкуються в он-лайн, довідайтесь як вони проводять дозвілля і чим захоплюються;
- цікавтесь які веб сайти вони відвідують та з ким розмовляють;
- вивчіть програми, які фільтрують отримання інформації з мережі Інтернет, наприклад, Батьківський контроль в Windows*;
- наполягайте на тому, щоб ваші діти ніколи не погоджувалися зустрічатися зі своїм он-лайнним другом без Вашого відома;
- навчіть своїх дітей ніколи не надавати особисту інформацію про себе та свою родину електронною поштою та в різних реєстраційних формах, які пропонуються власниками сайтів;
- контролюйте інформацію, яку завантажує дитина (фільми, музику, ігри, тощо);
- цікавтесь чи не відвідують діти сайти з агресивним змістом;
- навчіть своїх дітей відповідальному та етичному поведженню в он-лайн. Вони не повинні використовувати Інтернет мережу для розповсюдження пліток, погроз іншим та хуліганських дій;
- переконайтесь, що діти консультуються з Вами, щодо будь-яких фінансових операції, здійснюючи замовлення, купівлю або продаж через Інтернет мережу;
- інформуйте дітей стосовно потенційного ризику під час їх участі у будь-яких іграх та розвагах;
- розмовляйте як з рівним партнером, демонструючи свою турботу про суспільну мораль.

Використовуючи ці рекомендації, Ви маєте нагоду максимально захистити дитину від негативного впливу всесвітньої мережі Інтернет. Але пам'ятайте, Інтернет, це не тільки осередок розпусти та жорстокості, але й найбагатша в світі бібліотека знань, розваг, спілкування та інших корисних речей. Ви повинні навчити свою дитину правильно користуватися цим невичерпним джерелом інформації. Та найголовніше, дитина повинна

розуміти, що Ви не позбавляєте її вільного доступу до комп'ютера, а, насамперед, оберігаєте. Дитина повинна Вам довіряти.

Пам'ятка батькам обдарованих дітей

- ❖ Підтримуйте здібності дитини до творчості й виявляйте співчуття до ранніх невдач. Уникайте негативної оцінки творчих спроб дитини.
- ❖ Будьте терпимі до несподіваних ідей, поважайте допитливість ідеї дитини. Намагайтесь відповідати на всі запитання, навіть якщо вони вам здаються безглуздими.
- ❖ Залишайте дитину одну і дозволяйте їй, якщо вона бажає, самій займатися своїми справами. Надлишок опіки може обмежити творчість.
- ❖ Допомагайте дитині формувати її систему цінностей, не обов'язково засновану на її системі поглядів, щоб вона могла поважати себе і свої ідеї поряд з іншими ідеями та їх носіями.
- ❖ Допомагайте дитині долати розчарування і сумніви, коли вона залишається сама в процесі незрозумілого ровесникам творчого пошуку: нехай дитина збереже свій творчий імпульс.
- ❖ Поясніть, що не на всі запитання дитини завжди можна відповісти однозначно. Для цього потрібен час, а з боку дитини – терпіння. Вона має навчитися жити в інтелектуальному напруженні, не відкидаючи своїх ідей.
- ❖ Допомагайте дитині цінувати в собі творчу особистість. Однак її поведінка не має виходити за межі пристойного.
- ❖ Допомагайте дитині глибше пізнати себе. Виявляйте симпатію до її перших спроб виразити таку ідею словами і зробити зрозумілою для оточення.

РЕКОМЕНДОВАНА ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА

«Листоноша та поросся» *Дональд Біссет*

Жив на світі листоноша. Він дуже любив розносити листи й посилки. Особливо – великі листи й великі посилки.

Він просовував їх у дверну щілину. Знаєте, роблять на вхідних дверях таку щілину, щоб у неї кидати листи та газети? Замість скриньки.

Чим більший лист і чим менша щілина, тим цікавіше – так вважав листоноша.

Звичайно, занадто великі листи приходили іноді зім'ятими, так що їх важко було читати.

І люди питали в листоноші:

– Чому ви не постукаєте у двері, коли маєте передати великий пакет? Ми завжди вам із задоволенням відкриємо.

Але листоноша стукав у двері тільки в рідких випадках. Найчастіше, коли пошта застрявала.

І от якось на пошту прийшла велика посылка.

У ній виявилось поросся! На вусі в нього теліпався, наче сережка, ярлик: «Передати містеру Брауну, фермеру».

Листоноша зрадів: «Оце задача – просунути таку велику посылку в таку маленьку щілину!»

Він підхопив поросся і поніс його до містера Брауна.

Спочатку поросся ніяк не пролазило у дверну щілину.

Але листоноша був майстром свого діла... і через мить поросся гепнулося прямісінько на килимок у передпокої містера Брауна.

Повернувшись додому, листоноша розповів дружині, як йому вдалося просунути поросся у дверну щілину.

Дружина дуже здивувалася.

– Ти хіба забув, – сказала вона, – що фермер Браун поїхав до своєї бабусі й навряд чи скоро повернеться?

– Що ж я наробив! – скрикнув листоноша. – Адже поросся, напевно, помирає з голоду!

І він одразу побіг до крамниці й купив побільше ріпи, моркви та кукурудзи.

А потім покидав усе це через щілину в дверях містера Брауна.

Поросся тільки на те й чекало і з'їло все без залишку.

З цього дня листоноша витрачав майже всю свою платню на овочі для поросся. І сам помітно схуд... чого, втім, не можна було сказати про поросся.

Коли, нарешті, фермер Браун повернувся і відкрив вхідні двері, він очам своїм не повірив.

Він подивився спершу на порося, потім на щілину для листів і здивувався ще більше.

– Ніяк не можу зрозуміти, – сказав він колишньому поросятку, – як листоноша спромігся просунути тебе через цю щілину?

Потім він відвів порося на кухню і нагодував його кукурудзяними пластівцями з молоком, а сам поснідав чаєм зі свіжою булочкою. І з джемом. полуничним.

«Лісова лікарня» *Каранда Галина*

У великому лісі жило дуже багато різних звірів. І часто траплялось так, що хтось із них хворів. То маленьке зайченя підверне на бігу лапку, то ведмедика бджоли покусують, а то й браконьєр поранить оленя.

Стара мудра сова дивилась – дивилась на ці негаразди, а далі запропонувала мешканцям лісу побудувати лікарню. Дружно взялися звірі до роботи. Змайстрували ліжечка для хворих, поставили їх під старим дубом. Сова наділа білий халат і почала приймати пацієнтів.

Забинтувала ніжку зайчику, приклала холодний компрес до покусаного носика ведмежати, оленяті примотала до рани листочок подорожника.

Увесь ліс допомагав сові збирати ліки: білочка принесла цілющої калини, ховрашок нарав звіробою, мишки накопили споришу.

– Скре – ке – ке ! – торохтіла сорока до сови. – Для чого ти так стараєшся ! Адже якщо в лісі більше не буде хворих, то ні ти, ні лікарня не будуть потрібні.

– Навпаки! – відповіла мудра сова. – Зі мною завжди буде вдячність тих, кому я допомогла.

Та хвалькувата сорока так захопилася, що ненароком з розгону вдарилася головою об старого дуба і гепнулася просто на лікарняне ліжко. Сова приклала до її скронь капустиного листя. Коли біль вщух, сорока сказала:

– Ти була права! Ти завжди будеш потрібна, бо маєш добре серце і старанно робиш свою справу.

НАВЧАЛЬНЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

**І. Л. ПУКАС
Н. Г. КАНЬОСА
Т. Й. БАБЮК**

**ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ЯКОСТЕЙ
ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Навчально-методичний посібник

Підписано до друку 04.05.2023 р. Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 7,61. Зам. 094

Видавець Ковальчук О.В.
32315, Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський,
вул. Васильєва, 13, корп. А, 37.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 7057 від 25.05.2020 р.